

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

MARTIE 2026

magazin istoric

Anul LX – serie nouă – nr. 3 (708)
martie 2026

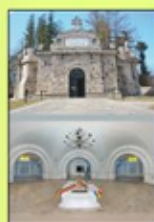
www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

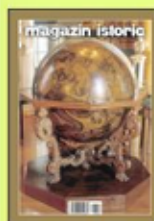
1 Asediul Constantinopolului din 1453, miniatură franceză realizată de Jean le Tavernier (mort în 1462), inclusă într-o traducere a lui Jean Miélot a operei *Le Voyage d'Outre-Mer* a lui Bertrandon de la Broquière (cca 1400 – 1459); Bertrandon, un spion al ducelui Filip al II-lea cel Bun al Burgundiei, a călătorit în Orient, ajungând în Constantinopol în 1432. La ordinul suveranului, care voia să pornească într-o nouă cruciadă pentru eliberarea orașului cucerit de otomani, după cum dorea și Papa Pius al II-lea, și-a consemnat amintirile

2 Intrarea și o imagine din interiorul Mausoleului de la Soveja; a fost inaugurat în anul 1929, fiind ridicat în semn de recunoștință față de cei care și-au pierdut viața în luptele de pe Valea Șușiței în Primul Război Mondial

3 Menționată documentar de regele Béla al IV-lea al Ungariei, în anul 1269, cetatea Deva (sus) a servit și ca reședință voievodală, având o funcție militară, fiind plasată într-un loc strategic, pe Valea Mureșului. Construcția cetății Făgăraș a început în anul 1310 și trebuia să întărească sistemul defensiv al Transilvaniei, împotriva invaziilor tătarilor și otomanilor. În secolul al XVII-lea, Făgărașul a căpătat o importanță deosebită, fiind reședință pentru principii ardeleni

4 Glob celest cu diametrul de 110 cm, realizat de renumitul cartograf și creator de globuri Vincenzo Maria Coronelli; astăzi se află la „Institut de France” din Paris. Coronelli a mai realizat două globuri masive, cu diametrul de peste 3,6 m și cântărind 2 t fiecare, pentru regele Ludovic al XIV-lea al Franței, însă, spre deosebire de acesta, erau prea mari ca să fie utilizate

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEL,

IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stănciu

Corectura
Mădălina Geambașu

Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Gheorghiță Puui Anghel

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

martie

2026

4 Trist centenar
N. IORGA

5 De veghe
la Porțile Europei
Ștefan cel Mare
I.-A. POP

9 Atașați militari
între coperte de dosare
C. NIȚULESCU

14 Nu cumperi
un ziar pentru
a-ți salva sufletul
Publicația „La Croix“
G. ZAMORA

18 Un satelit
fără noroc
T. PĂCURARU

22 Când noi
dădeam peisajele
și ei actorii
V. CORDUNEANU

POVEȘTILE BUCUREȘTIULUI

26 Isprava
ieromonahului Grigorie
D. LUPU

29 În oglinda aliatului
Șantaj petrol
contra arme

H. NEUBACHER,
C.M. FLORIAN

33 Recurs la istorie,
într-o lume
în metamorfozare
Școli de gândire
în politica externă
a României
M.E. IONESCU

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

38 Pierdeți
dosarul găsit!
A. MORTON

42 Exproprieri
și împrumutări
în Transilvania
după Marea Unire
B. ȘENDREA

46 Discuții
în contradictoriu
cu un om politic
Regina Maria și
Alexandru Marghiloman
A. SPÂNU

51 Consul onorific
la Paris
E.D. POPESCU

54 Pedestrași,
tunari, trâmbițași
și toboșari
*Garnizoanele fortificațiilor
medievale transilvane*
F.N. ARDELEAN

59 Un președinte
și două Case Albe
AL.M. TĂNASE,
M. RĂDOI

INVITAȚIE
LA BIBLIOTECA
ACADEMIEI

62 Globurile
Coronelli
M. RADU

65 O istorie pe lună

66 Soarta
tezaurului identitar
după revenirea
de la Moscova
I. SCHIPOR

71 „Nu au murit,
ci-au înviat!”
O.A. COVILTIR,
I. ILIESCU

74 Cinci căsătorii
cu patru soții
Divorțurile lui Stan
D. MIHALCEA

EXCLUSIVITATE

78 Războaiele
faraonului Seti I
A.v. EISENACH
PATRICIO

86 Visul unui Papă
G.-M. GRECU

AȘA VĂ PLACE
ISTORIA?

89 Cură de slăbit
acum... 500 de ani
T. STĂNESCU-
STANCIU

HOOVER
INSTITUTION

93 Corespondență
din exil

RUBRICI

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

83 În București,
acum 50 de ani

61; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

COMEMORAREA BASARABIEI

NICOLAE IORGA

Se vor împlini în curând o sută de ani de la luarea Basarabiei de către ruși. Adică acum o sută de ani, prin pacea de la București, din mai 1812, ei au luat partea de răsărit a Moldovei, și anume partea cea mai bună, mai mănoasă, mai potrivită pentru creșterea vitelor, cum ziceau plângând boierii de atunci, într-o vreme când frunzașii țării nu mai știau să lupte. Aceste întinse și frumoase ținuturi n-aveau pe atunci un nume osebitor, ca și Moldova-de-Sus când ne-a luat-o Austria: răpitorii se grăbesc să acopere cu un nume fals, crezând că-și pot ascunde astfel fapta rea, ceea ce au răpit.

La pacea din București deci, Rusia, care nu purtase război cu noi, Rusia ai cărei ostași fuseseră primiți totodată bine la noi, în țara ospitalieră, primiți cu crucea și evanghelia de clerici, poate și pentru a se aminti astfel acestor vânători de pământ străin dreptatea și crutarea creștinească, ne-a luat Basarabia pentru că avuse o socotelă cu Turcia. Crezuse că poate opri amândouă țările românești întregi, cu binecuvântarea lui Napoleon I, care numai Dumnezeu știe de câte ori ne-a dat și unora și altora: au fost câțiva ani când numele împăratului Alexandru Pavlovici, și nu al unor voievozi români, a fost pomenit la liturghie și scris deasupra ușii bisericilor ce se ridicau. Francezii pătrunseră însă în Rusia, și atunci vecinii se mulțumiră și cu o pradă mică. Trădarea fanariotului Moruzi, din neam de domn român, i-a ajutat la aceasta.

Rușii vor serba ca o zi de bucurie centenariul anexării. Noi va trebui să o comemorăm ca o zi de durere și ca o zi de trezire a speranțelor pe care le dă totdeauna dreptul veșnic, care nu poate fi învins, nici cucerit.

Cine va putea face această comemorare? Statul? Dar el are datorii internaționale de care nu se va putea depărta. Cel mult dacă nu va trimite din spirit de

bună vecinătate o telegramă de felicitări la Chișinău. Altădată statul român, care-și amintea încă bine de unde a venit, dintr-o mișcare a sufletelor, fiind mai puțin desăvârșit în corectitudine, mai puțin aplaudat de Europa, avea unele îndrăznești pe care nici nu cutezăm să i le cerem acum.

Rusia nu obișnuiește a face Universități de rusificare pentru românii ei și – mai știi? – pentru noi; nu îndrăznește a face. Cu ce clădire va comemora ea răpirea

Basarabiei? Ar fi mai potrivit: cu o temniță mare. Cu una în care să intre toți românii de acolo care vreau să fie români și îndrăznesc a o spune. Dacă o astfel de temniță s-ar face pentru ardeleni, la Alba-Iulia, repede n-ar mai încăpea oaspeții într-însa. Cea din Chișinău ar rămâne goală: menirea noastră e să pregătim locuitori, cât mai mulți, pentru dânsa. Căci fără vamă de suferinți, fără lacrimi din prisosul durerii, fără sânge din prisosul vieții nu se mântuie din robie un neam.

Statul român nu va putea face nici măcar să orânduiască, în mai 1912, publicarea unei cărți despre Basarabia românească, despre cei o mie de ani cât au fost ale noastre aceste ținuturi, ca un răspuns la cartea în care rușii ar vorbi despre cei o sută de ani de când au această țară. Să comemoreze măcar opinia publică; s-o dezvețe Liga Culturală de obiceiul ce are de a întreba la ușile partidului respectiv ce trebuie să facă în asemenea chestii, care admit pentru politicieni aceeași soluție negativă. Să se facă oriunde comemorarea, dar mai ales în orașe ca acestea, care trebuie să fie turnuri de strajă, pentru a vedea peste hotar, pentru a pândi ceasul cel bun, pentru a da lovitura cea cu izbândă.

(*Basarabia română. Antologie*, ediție îngrijită, note și comentarii de Florin Rotaru, Editura Semne, București, 1996)

Continuăm cu partea a doua a articolului.

ȘTEFAN CEL MARE PREVESTITOR AL „DACIEI” ȘI APĂRĂTOR AL „REPUBLICII CREȘTINE”

Academician IOAN-AUREL POP,
Președinte al Academiei Române

Până la urmă s-a întâmplat cum prevăzuse Ștefan al Moldovei: Ungaria a fost împărțită legal, dar nu între Habsburgi și Hunedorești/Huniazii, ci între Habsburgi și Jagielloni. Ștefan s-a adaptat situației și și-a conservat domeniile primite de la Matia în Transilvania. Poziția lui a fost sprijinită de impunerea lui Bartolomeu Drágffy, cuscrușul său și urmașul Drăgoșeștilor, drept co-voievod (de la 1493) și apoi singur voievod (de la 1494) al Transilvaniei. În consecință, Viena și Veneția l-au considerat și prezentat oficial pe Ștefan drept „contele Transilvaniei”.

Ștefan cel Mare, miniatură din
Tetraevanghelul de la Humor

Nu peste mult timp, ca dovadă a marelui său renume și a puterii sale, prin 1496 – 1497, domnul Moldovei era invitat să intre într-o alianță secretă cu „regele romanilor”, Maximilian de Habsburg, în vederea răsturnării de la putere a Jagiellonilor și mai ales a lui Vladislav, regele Ungariei și Boemiei. Moldova se afla „sub tutela și protecția specială”

a „regelui romanilor”. În februarie 1498, prin solul Gutierre Gómez de Fuensalida (c. 1450 – c. 1535), „regele romanilor”, Maximilian de Habsburg, le-a transmis „regilor catolici”, Ferdinand și Isabella, planul său de reformă a continentului. Proiectul pornea de la realitatea – în viziunea sa – că jumătate din Ungaria era cu românul, era

ținută de român (de Ștefan al III-lea cel Mare al Moldovei) – *una parte del Reyno de Ungria es con el Valaco* –, iar jumătate era cu Maximilian, îl chema pe acesta ca stăpân al ei (Maximilian fiind, de altminteri, în mod legal, din anul 1492, co-rege al Ungariei). Mesaje similare au fost trimise aliaților milanezi ai „regelui romanilor”.

Înainte de 1 martie 1496, republica venețiană a introdus oficial în registrele Senatului ei *Dacia* alături de Ungaria și Polonia, așa cum Ungaria și Valahia fuseseră unite de aceeași republică între martie 1475 și martie 1481. Ungaria și Polonia împărțiseră până atunci – începând cu primăvara anului 1489 – Răsăritul Europei în registrele care, la rândul lor, împărțeau lumea.

VALACHORUM REGULUS

Maximilian și Veneția l-au împăcat apoi pe Ștefan, „căpitanul Veneției” de la 1492, cu Ioan Corvin, nobil și cetățean venețian de la 1497. Acesta urma să primească, în calitate de rege al ei, Croația, unită personal cu Ungaria de aproape patru secole. Croația a fost adăugată formulei mai vechi de trei (*Hungaria, Polonia et Dacia*) pentru Răsăritul Europei. Ea devenea astfel: Ungaria, Polonia, Dacia și Croația. Practic, totul se împărțea între patru familii: familia lui Maximilian prelua Ungaria, familia lui Matia – prin Ioan – lua Croația, familiei lui Ștefan cel Mare îi revenea Dacia, iar Jagiellonii se mulțumeau cu Polonia (și, când se putea, cu Boemia și Lituania).

Formula avea acordul tacit al Imperiului Otoman. În vara lui 1497, sub privirile binevoitoare ale ambasadurilor Romei și Veneției, în prezența solilor Moldovei, sultanul Baiazid

Sultanul otoman Baiazid al II-lea

al II-lea și regele Maximilian s-au aliat în mod oficial. Formula avea și acceptul Rusiei. În aprilie 1498, Dmitri, nepotul lui Ivan al III-lea, a devenit succesorul său. Dmitri era fiul Elenei Voloșanca (adică Elena Româncă; *Magazin istoric*, nr. 5/2012), fiica lui Ștefan cel Mare și văduva lui Ivan Ivanovici, primul născut al lui Ivan. Veneția a păstrat formula *Hungaria, Polonia, Dacia et Croatia* până după bătălia de la Mohács (1526).

Ștefan cel Mare a făcut și alte alianțe politice, unele bazate pe căsătorii avantajoase, în lumea catolică și ortodoxă, nădăjduind pentru o clipă – cum s-a văzut – și în sprijinul Rusiei. Era respectat din Roma și Veneția până departe, în hanatul lui Uzun Hasan, adică peste tot unde se țeseau planuri contra otomanilor.

La 1489, Ștefan cel Mare

avea să fie și el numit „rege al Daciei” (*re de Dacia*), într-un înscris milanez, iar Veneția, care știa, în 1492, că voievodul se intitulase „rege al Moldovei”, investea bani în el. Pe același principe român, istoricul venețian Marino Sanudo (1466 – 1536) îl caracteriza, la 1502, ca fiind „dacul” (*el dacho*).

Titlul de „rege”, dat domnilor Țării Românești și Moldovei, poate să surprindă și el la prima vedere. De regulă, domnii (voievozii) români sunt chemați în documentele latine duci, principi sau chiar *vaivoda*. Dar, în anumite cercuri occidentale se știa că ei sunt sau se consideră pe sine principi

suverani și că nu erau cuceritori de otomani, chiar dacă, de la un timp, acceptaseră să fie tributari sultanului. Și astfel, denumirea de „rege” venea uneori de la sine. Pe de altă parte, perioada de la finele Evului Mediu nu excelează prin preciziunea termenilor, mai ales că titlurile date în lumea romano-bizantină nu aveau echivalențe precise în lumea latină occidentală și viceversa. Ștefan cel Mare este numit la un moment dat, exact ca Matia Corvin, „regeșor al românilor” (*Valachorum regulus*), tocmai în aceeași perioadă evocată mai sus, anume după jumătatea secolului al XV-lea. Când Vlad Țepeș era numit „regele Daciei” (1475 – 1476), Ștefan cel Mare, îndată după răsunătoarea lui victorie de la Vaslui, era considerat „ducele Ștefan voievod”, care venea la Roma (în 1475) spre a fi încoronat

drept „regele Bosniei” de papa Sixt al IV-lea. Evident, este vorba de o confuzie, dar, dincolo de asta, nimeni nu se mira atunci între apuseni că Ștefan, victorios contra otomanilor, ar fi urmat să fie încoronat rege. Un voievod din Răsărit – regiune a cărei geografie era aproximativă în Occident – putea foarte bine să fie rege la Roma (în atmosfera de după unirea dintre ortodocși și catolici de la Florența).

RESTITUTOR DACIAE

În vremea luptelor dintre domnii Țării Românești și Ștefan cel Mare, acest din urmă „rege” era o prezență constantă și autoritară în voievodatul dintre Dunăre și Carpați, numit de autorul menționat „Dacia Mare”. De aceea, principele de la Suceava avea să fie socotit mai apoi de cronicile Țării Românești drept domn al ei vreme de 17 ani (adică exact de la prima sa intervenție majoră în Țara Românească în toamna anului 1473 și până la moartea lui Matia în primăvara lui 1490). Domnii transalpini de atunci, Radu al III-lea cel Frumos, Basarab al III-lea Laiotă și Basarab al IV-lea Țepeluș, au intrat în acei ani ’70 ai secolului al XV-lea în conflict și cu Matia Corvin al Ungariei, aliatul cruciat, de la 1473, al lui Ștefan al Moldovei. De fapt, în acea epocă, numele de Dacia se extindea

Elena Voloșanca, Dmitri și Ivan al III-lea

și asupra țării românești de la sud de Carpați. Un autor numit Martin Segono, dintr-o margine a Peninsulei Balcanice, consemna o seamă de întâmplări din iarna anului 1476 – 1477, petrecute în Sud-Estul Europei: „După aceste lucruri,

Mahomed, auzind de moartea regelui Daciei, trecu îndată Dunărea cu armata, ca să pună în loc, în fruntea acelei națiuni, pe unul din familia Basarabilor și ca să răzbune jignirea primită de la ei un pic mai înainte. Dar, liniștind Dacia Mare și pregătindu-se să meargă spre cea [Dacia] Mică, fu chemat de cei din Smederdia [Smederevo], care se temeau de venirea regelui Ungariei.” „Regele Daciei Mari”, care murise la 1476, era, din câte se pare, Vlad Țepeș, la finele celei de-a treia domnii. Iar Ștefan cel Mare se afla în fruntea „Daciei Mici”. La 1489 – 1490, când Matia Corvin se lupta să-i asigure fiului său Ioan succesiunea, Ștefan cel Mare avea pregătiți pentru viitor doi fii, unul (Alexandru, ginerele voievodului Transilvaniei) pentru moștenirea Moldovei (Daciei Mici), iar celălalt (Bogdan-Vlad, a cărui mamă era fiica lui Radu cel Frumos) pentru tronul Țării Românești (Daciei Mari).

Astfel, titlul de „crai” (rege) și cel de „restaurator al Daciei” (*restitutor Daciae*), conferite lui Mihai Viteazul pe la 1600, au antecedente nu doar în planurile principilor din familia Báthory – cum s-a crezut și s-a afirmat multă vreme –, ci cu mult înainte, într-o perioadă în care Dacia daneză (fictivă) era părăsită în chip firesc în favoarea Daciei dunărene. În momentul căderii Bizanțului (29 mai 1453), viitorul papă

Portretul lui Maximilian I de pictorul german Albrecht Dürer (1471 – 1528)

Pius al II-lea a socotit că sosisse timpul ca Dacia „să se întoarcă” la locul ei firesc din Răsărit. Cu patru secole înaintea lui Nicolae Bălcescu, și totodată mult mai limpede, viitorul Pius al II-lea, Enea Silvio Piccolomini, pe atunci episcop de Siena, i-a scris papei Nicolae al V-lea (în 19 iunie și în 12 iulie 1453) că numele de Dacia nu ar mai trebui întrebuințat pentru Regatul Danemarcei, ci pentru Dacia romană de la Dunăre, care avea Transilvania drept coroană: „[...] Ungaria care se întinde dincolo de Dunăre era mai înainte parte a Sciției și are două feluri de popoare, pe gepizi, care au fost vecini cu germanii, și pe daci, dar nu aceia care se cheamă daci acum, al căror rege stăpânește la Oceanul Germanic, între Suedia și Saxonia, o țară foarte mare, dar mlăștinoasă, căci pe aceștia este mai bine să-i numim dani, fiind cei care au ținut aceste locuri, pe care acum le ocupă transilvănenii, vecine cu tătarii, încinse de munți în formă de coroană.”

STEPHANUS ILLE MAGNUS

Ștefan cel Mare a întrușipat unitatea românească medievală în viziune renaștentistă. Cu domeniile sale transilvane numărând circa 100 de sate, târguri și orașe, cu titlul de „conte al Transilvaniei”, cu acea calitate de a fi avut sub oblăduire jumătatea de răsărit

*Conciliul de la Florența,
miniatură din Cronica de la Nürnberg*

a Regatului Ungariei, cu autoritatea de a face și desface regi și domni (recunoscută lui de însuși „regele romanilor”), cu dominarea pe care a exercitat-o timp de 17 ani asupra Țării Românești, domnul de la Suceava a ilustrat în mod concret conducerea Daciei. Ștefan cel Mare a intrat în conștiința politică a contemporanilor interni și externi și a posterității ca un mare suveran al Moldovei, dar și ca (posibil) conducător al Transilvaniei și al Țării Românești. Or, toate aceste locuri „de ispititor belșug și de trecere a oștilor” sunt numite tot mai des, în mediile umaniste din secolele al XV-lea și al XVI-lea, Dacia, în amintirea gloriei romanilor de odinioară, cu întrușiparea dorinței oamenilor Renașterii de a reînvia acea lume care stătea la bazele Europei în calitatea acesteia de „Republică Creștină”.

La moartea sa, în 1504, domnul a lăsat urmașilor o țară

puternică și respectată, care și-a păstrat propria organizare și a fost o stavilă în calea înaintării otomane. Un papă de la Roma l-a numit și pe el, ca și pe Iancu de Hunedoara, „atlet al lui Hristos”, adică cel mai mare luptător în numele crucii pentru apărarea Creștinătății. Iată că și un prinț ortodox putea primi un asemenea nume de mare onoare de la papă, faptul petrecându-se nu la mult timp după ce o mare adunare bisericească – anume Conciliul sau Sinodul de la Florența – hotărâse în 1439 reunirea celor

două biserici (catolică și ortodoxă). S-a crezut vreme de câteva decenii, de către unii, că cele două biserici dezbinat puteau fi din nou împreună, dar nu a fost să fie așa. Iancu de Hunedoara, Matia Corvin și Ștefan cel Mare au trăit într-o asemenea epocă de mai mare încredere între creștini. Se știa și se repeta tot mai des că Țara Românească, Transilvania și Moldova, pe care Ștefan cel Mare le-a protejat ca și cum ar fi fost suveranul tuturor, alcătuiseră în vechime Dacia.

Domnul Moldovei nu s-a sfiit, atunci când interesele o cereau, să se alieze cu puteri catolice, spre a spori puterea și posibilitatea de izbândă a sa și a creștinilor în general. La câțiva ani după moarte, regele Poloniei îl numea *Stephanus ille magnus*, adică „Ștefan acela Mare”, pe acela care făcuse politică europeană și care intrase apoi, cu acest nume, în istorie și în nemurire. ■

ATAȘAȚI MILITARI AI ROMÂNIEI ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII

CIPRIAN NIȚULESCU

Instituția atașaturii militare, parte componentă a diplomației României, a cunoscut faze de evoluție, dar și de involuție pe parcursul anilor 1948 – 1989, de la desființarea ei în anii 1945 – 1947, la o perioadă de vârf în anii 1968 – 1975 (la finalul căreia erau 30 de atașați militari cu reședință permanentă și 18 prin extinderea acreditării), până la desființarea pe parcursul anilor '80 a Birourilor atașatilor militari de la oficiile diplomatice ale țării noastre, astfel încât, în decembrie 1989, se mai aflau la post doar patru atașați, cei de la Washington, Beijing, Moscova, Ankara sau Londra fiind retrași în prima jumătate a anilor '80.

În octombrie 1948 – mai 1949 era trimis la post un singur atașat militar, în U.R.S.S.: colonelul Arhip Floca, care fusese în prizonierat în U.R.S.S. și revenise cu Divizia „Tudor Vladimirescu”, decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” în regimul Antonescu; în 1957 – 1966 era adjunct al ministrului Forțelor Armate, semnalat de Securitate în noiembrie 1965 în legătură informativă cu mareșalul sovietic Greciko.

Așa cum rezultă din arhiva C.N.S.A.S., îndeosebi după 1978, unii atașați militari s-au aflat în atenția operativă a ofițerilor de Securitate. Prezентăm succint cazurile atașatilor de la Paris (M. Dranga, M. Pancea), Moscova (Gh. Dinculescu) și Washington (N. Călin) și pe cel al dezertării în 1980 a atașatului de la Sofia, A. Luca.

Arhip Floca (foto din Arhiva C.N.S.A.S.)

Marin Pancea (născut în 1928, la Calafat, nume inițial Păpăluț, schimbat în 1965), era fiul lui Marin (cizmar) și al Mariei. În 1943 – 1947 a urmat Liceul Militar Industrial din București – fosta Școala Tehnică de Geniu până în 1941. Apoi a absolvit Școala de ofițeri de Geniu și Transmisiuni, iar între 1950 – 1952 a urmat Academia Militară, Facultatea Militară Generală, secția Transmisiuni. A urmat și studii politice. Vorbea limbile franceză și sârbă (învățată la post), alături de rusă și germană. M. Pancea a fost șef secție telefon-telegraf la Comandamentul Trupelor de Transmisiuni (1952), șef secția Transmisiuni a Regiu-

nii 3 Militară (în 1953, la 24 de ani fiind avansat maior), mutat la începutul lui 1956, la cerere, în garnizoana București și încadrat locțiitor șef secție Transmisiuni la Regiunea 2 Militară, șeful secției Radio, Direcția Studii din Marele Stat Major (1959 – 1961), șeful Transmisiunilor la Armata 3 (1961 – 1963), iar în 1963 a fost mutat în Direcția Informații din Marele Stat Major (D.I.A.). În perioada iulie 1965 – noiembrie 1970 a fost atașat militar al României în Iugoslavia (în 1964 a fost numit atașat militar în Austria, conform cărții *Diplomația română a Apărării*, 2007), revenind în D.I.A. ca șef birou, iar între octombrie 1972 – august 1979 a fost atașat

militar, aéro și naval al țării în Franța, cu extinderea acreditării în Maroc (1972 – 1973) și Belgia (1974 – 1979). Din 1980 a fost comandantul Centrului de instrucție a trupelor de transmisiuni. La 30 decembrie 1982 a fost avansat general-maior, iar din august 1983 a fost șeful Catedrei de Transmisiuni la Academia Militară. În această perioadă Securitatea (Direcția a IV-a Contrainformații militare) i-a deschis dosar de urmărire informativă (1984 – 3 februarie 1986; închis prin neconfirmare), după ce secretarul Consiliului Politic Superior al Armatei, general-maior Ilie Ceaușescu, a aprobat la 20 decembrie 1983 verificarea sa, pentru a stabili dacă discută date secrete și menține relații cu cetățeni străini (precum Lucian Cornescu-Ring, directorul firmei CRC France), cunoscuți în perioada când fusese în Franța. Membru de partid din 1954, în organizația P.C.R. din Ambasadă de la Paris fusese inclusiv locțiitor de propagandist și propagandist titular. S-a aflat și la Paris în atenția Securității, cum rezultă dintr-un Plan de măsuri din iunie 1976, aprobat olograf de șeful Contrainformațiilor militare și de generalul Mihai Caraman, șeful Contrainformațiilor externe (U.M. 0920/F), având abateri de la actele normative de activitate în exterior (precum numeroase vizite și pachete la biroul său neînregistrate) și relații neoficiale în 1975 – 1976 cu atașatul militar al Austriei, colonelul Friedrich Materna (vizite reciproce în familie etc.), fost militar în armata germană în România anilor 1940 – 1941 și prizonier la sovietici în 1942 – 1948.

Marin Pancea

(sursa: C. Ucrain, În slujba țării mele)

*Atașatul militar austriac
la Paris,
Friedrich Materna*

O notă din mai 1980 a sursei „Dinu” a Securității din cadrul D.I.A. (U.M. 02472) menționa că Pancea raportase în Centrală în 1974 despre posibilitatea atragerii colonelului austriac la o colaborare. În 1988 a fost trimis șef al Comisariatului militar județean Brăila. După revoluție a fost șeful Direcției de Informații a Armatei (24 ianuarie 1990 – 04 ianuarie

1991), apoi secretarul C.S.A.T. (1991 – 1994).

Mihai Dranga s-a născut în 1929, la Ploiești. Era fiul lui Apostol și al Catincăi. A urmat în anii 1952 – 1955 Academia Militară (secția Arme întrunite) ca locotenent-major de Cavalerie și a fost atașat militar al României în Vietnam (decembrie 1965 – 1967) și în Franța între 1968 – 1972, cu extinderea acreditării în Maroc, în 1971 – 1972. Fusese avansat colonel în 1971. După revenirea în țară a fost șeful Secției Legături Externe din D.I.A. până în noiembrie 1977 (demis în urma unor acuzații false privind viața privată). Din ianuarie 1978 a condus Biroul Documentare al D.I.A. La sfârșitul anului 1980 a fost pensionat cu gradul de colonel, pe caz de boală. În anii 1971 – 1972 rezidența D.I.E. de la Paris a întocmit câteva rapoarte privind „atitudinea sa arogantă față de subalterni și soțiile acestora” și relațiile „extrem de încordate” ale atașatului militar cu adjuncți ai săi, locotenent-colonelul Petre Vișan (atașat militar în Algeria și Maroc în 1973 – 1983) și locotenent-colonelul Constantin Niculescu. Pe o notă care menționa că „în discuțiile pe care le poartă cu diferiți cetățeni români din cadrul Ambasadei, locotenent-colonelul Dranga M. dă de înțeles acestora că are sarcini speciale, că lucrează cu agentură, că deseori este supravegheat de organele C.I. autohtone etc.”, șeful D.I.A., general-major Dumitru I. Dumitru, nota olograf, la 24 aprilie 1971: „Am făcut o analiză a stării de lucruri cu locotenent-colonel Dranga și cu locotenent-colonel Niculescu C., luând și măsurile

necesare. [...] De menționat că verificând, concret, inclusiv prin confruntare, au rezultat multe exagerări în sarcina locotenent-colonel Dranga M.”

În toamna lui 1971 se semnala că Guran I. (de la Agenția Economică Paris; colonel D.I.A. în 1976) și succesorul său, Vălășuteanu A. (locotenent-colonel D.I.A. în 1976) au afirmat că Dranga nu i-a sprijinit în rezolvarea unor sarcini de serviciu (dar recompensa documentația obținută de la funcționarii Agenției cu produse comandate în R.F.G.) și faptul că „întrucât, potrivit concepției lui Dranga, în activitatea operativă nu este necesară o continuitate, ci numai din când în când pot fi date unele «lovituri», în prezent se pregătește să acționeze asupra lui V.P. Grandclément de la firma Thomson. Fără a-l cunoaște suficient pe respectivul, Dranga M. intenționează să ceară acestuia documentații asupra diferitelor mijloace tehnice militare produse de firma respectivă”. Ulterior M. Dranga a fost în atenția Securității prin dosar de urmărire informativă (1981 – 1985; închis prin neconfirmare) pentru relații suspecte cu cetățeni străini în timpul misiunii din Franța. În anul 1994 a fost coautor al cărții *Direcția Informații Militare între ficțiune și adevăr*. Lucrarea menționează și faptul că după numirea contraamiralului Ștefan Dinu la conducerea D.I.A. în octombrie 1978 „a fost intensificat controlul organelor de Securitate asupra Direcției Informații”, „unii ofițeri din cadrul Ministerului de Interne și-au depășit competențele, subordonându-și unele cadre din organul de informații mi-

Atașatul militar la Paris, colonel Mihail Dranga; mai apar în imagine, de la stânga la dreapta: consilierul Dumitru Aninoiu, ambasadorul Constantin Flitan, consilierul Mihai Caraman și Tudor Matei, șeful Agenției economice (sursa: Florian Banu,

Mihai Caraman, un spion român în Războiul Rece)

litare, inclusiv de la posturile din străinătate. Prin această practică s-a creat o situație extrem de periculoasă. „În deceniul nouă încercările eșuate anterior, foarte periculoase, de raportare centralizată și selectivă a informațiilor provenite pe diferite canale (inclusiv de la Marele Stat Major – Direcția Informații) de către Ministerul de Interne au devenit realitate, o practică obișnuită.”

In privința locotenent-colonelului Constantin Niculescu (născut în 1930, la Roșia-Jiu, județul Gorj, fiul lui Nicolae Purcel și al Elenei, coleg de școală militară cu șeful Direcției de Informații din anii 1963 – 1978, generalul D. Dumitru), atașat militar adjunct la Paris (1970 – 1976, când s-a desființat postul de atașat adjunct), un Raport al Direcției a V-a M.A.I. din 28 mai 1964 aviza pozitiv încadrarea în D.I.A. a maiorului Niculescu. Se menționa că era folosit de

Securitate din iulie 1963 în calitate de rezident. După 1976 a fost șeful Secției I în D.I.A., apoi locțiitor șef Direcția Comerț Exterior din M.Ap.N. (1981 – 1987). Ca și M. Pancea, a fost verificat în vara lui 1976 printr-o acțiune comună D.I.E. – Direcția IV, suspectat și că avea cont la Banque commerciale pour l'Europe du Nord – Paris (controlată de U.R.S.S.).

Gheorghe Dinculescu (născut în 1925, la Craiova) era fiul lui Dumitru (funcționar C.F.R.) și al Penei. O fișă personală din 1980 menționa că în 1946 a absolvit Școala de ofițeri de Artilerie, iar în 1950 Școala superioară de Artilerie (un an) din Leningrad, fiind apoi șeful cursului de trageri de artilerie la Școala militară politică nr. 2 Beiuș. În 1952 – 1953, la 27 de ani, a girat funcția de comandant al Brigăzii 99 Artilerie și a comandat Divizia 43 Obuziere. În 1953 a fost transferat la D.I.A., fiind între 1953 – 1957 atașat

militar în S.U.A., cu gradul de locotenent-colonel (primul atașat militar în S.U.A., după 1940), apoi atașat militar în Marea Britanie (1959 – 1962; predecesorul său din 1955 – 1959 fiind colonelul Mihai Gavrilovici, fost șef de cabinet al lui Gheorghiu-Dej) și atașat militar în U.R.S.S. (1972 – 1985). În 1974 a fost avansat general-maior. În D.I.A. a fost și șef secție, iar după absolvirea Academiei Militare (1963 – 1966; secția Arme întrunite) a fost două luni lector la catedra de Tactică generală. Din 1978 Dinculescu a fost semnalat de Securitate că solicitase M.Ap.N. aprobarea pentru instalarea în biroul său a unui telefon în circuit direct cu orașul, chemând specialiști sovietici pentru lucrări, fără a informa ambasadorul (care nu a aprobat accesul), avea plecări și de 12 ore fără să se cunoască scopul acestora, îndeosebi când ambasadorul Gh. Badrus se afla în țară (a relatat apoi cum organiza întâlniri cu sovietici, derutând Contrainformațiile autohtone), nu a respectat prevederile consemnării cadourilor și a vizitelor primite/efectuate omologilor săi străini (de exemplu, atașatul japonez Toshikazu). Nota U.M. 0195 (Contrainformații externe) din 6 decembrie 1979 menționa că după ce a primit ordin să vină în țară, a devenit frământat, luând legătura cu Secția Relații externe a Ministerului Apărării al U.R.S.S. și cu omologul american, anunțând că va lipsi o perioadă mai mare. În aprilie 1981, în contextul zborului în cosmos efectuat de D. Prunariu, a fost acuzat de delegatul M.Ap.N., colonelul Șerbănoiu, că merita arestat pentru divulgare

de secret de stat. Avea relații cu Ștefan Babici (ofițer superior în Marele Stat Major până în 1965, când a plecat în U.R.S.S. cu soția sovietică și copiii; lucra în conducerea librăriei „Drujba”). În noiembrie 1984 sosea în țară, cerând să fie pensionat, iar la 4 decembrie 1984 C.I.E. închidea dosarul de urmărire, confirmându-se și relațiile cu vânzători de tablouri și obiecte de artă.

Nicolae Călin s-a născut în 1926, la Cernavodă. Era fiul lui Enciu și al Stanei. A absolvit Academia Militară (1964 – 1967; secția Arme întrunite). În dosarul său de urmărire întocmit de C.I.E. nu există o fișă biografică. O Notă-sinteză din 1988 preciza că a fost atașat militar al României în S.U.A., cu grad de colonel (acreditat și în Canada) în perioada iulie 1972 – 1982, „după ce anterior a mai îndeplinit misiuni în Anglia și Egipt”. În Egipt știm că a fost atașat militar între 1958 – 1963. Până în 1972 a fost locuitor șef secție în D.I.A. A fost urmărit între noiembrie 1976 – noiembrie 1977, având relații neoficiale cu Peter Borlo (vicepreședinte Good-year, originar din România, suspect agent CIA) și Theodore Bennet de la Eurocraft Business Corporation (cadru FBI), frecventând magazinele Pentagonului. În martie 1975 se consemna că are „aprecieri denigratoare la adresa orânduirii sociale din România”. În 1978 a raportat la D.I.A. că activitatea sa e urmărită permanent de cadre M.I. din Ambasadă, iar Contrainformațiile americane au tehnică operativă la biroul și locuința sa, refuzând să mai trimită rapoarte în țară prin curier, pentru că „nu vrea ca cei de la Interne

să-și însușească munca lui”. Primea prin poștă, pe adresa Ambasadei, documente „strict secrete” de la Alex. Badea, din San Francisco, și V. Thompson (San Diego), conform unei note D.S.S. din 2 aprilie 1980. Adjunctul colonelului N. Călin a fost Marin Stănculescu (născut în 1927, Comani, județul Olt, nume inițial Bechtold, schimbat la 5 decembrie 1973). Era fiul lui Ioan și al Ioanei, absolvent al Academiei Militare, secția Marină (1953 – 1956). A fost atașat naval cu gradul de căpitan rangul I (1974 – noiembrie 1976), dar și sursă a D.I.E., retras după rămânerea în S.U.A. a trei membri ai echipajului navei-școală „Mircea”.

Andrei Luca (născut în 1929, la Cluj) era fiul lui Iosif (cizmar, mort în 1944) și al Elisabetei. A absolvit în 1948 Gimnaziul Comercial din Alba-Iulia, în 1950 Școala de Ofițeri de Marină, urmând ca locotenent-major, în 1951 – 1953, Academia Militară (secția Marină). Între 1953 – 1959 a fost șef de stat major la Divizionul 640 Vedete blindate, transferat în 1959 la Marele Stat Major. Între 1971 – 1974 a fost detașat la Ministerul Transporturilor, Comandamentul flotei de pescuit oceanic, în calitate de comandant de navă. În 1975 a fost încadrat la Direcția Informații (din acel an a urmat Cursul de atașați militari, dar și pe cel de perfecționare a lucrătorilor din domeniul politico-diplomatic la Academia „Ștefan Gheorghiu”). A absolvit și Facultatea de Filosofie din București. În iulie 1979 a fost trimis ca atașat militar, aero și naval al României la Sofia, având gradul de căpitan rangul

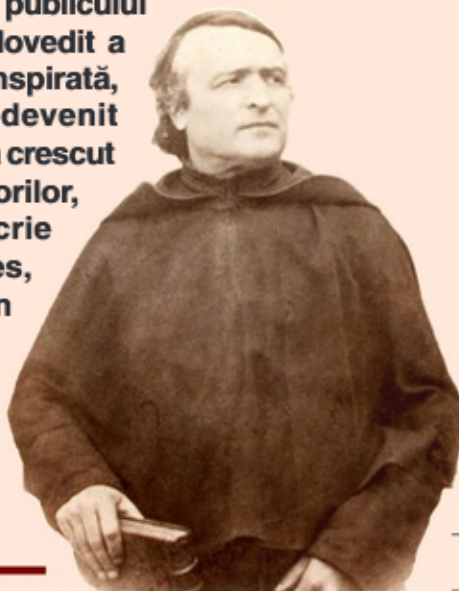
I. Era membru P.C.R. din 1954 și cunoștea germana și rusa. La 17 august 1980 a trădat, plecând de la Ambasadă în aceea dimineață cu mașina, împreună cu fiul cel mare, în vârstă de 15 ani (declarasese ambasadorului că are o misiune în provincie). La 19 august soția sa l-a înștiințat pe contraamiralul Dinu, șeful D.I.A., că în aceea zi a primit o telegramă expediată din Roma de soțul ei, cu mesajul: „Nu veni la Sofia, noi suntem departe.” S-a constituit o comisie de anchetă (cadre din D.I.A., Contrainformații externe și Contrainformații militare), stabilind că documentele secrete erau în biroul său din Ambasadă, nefiind găsit un aparat foto și acte justificative pentru suma de 900 de dolari, ce lipsea din fondul aflat la dispoziție. Nu fusese cunoscut cu probleme de interes operativ (și nu e menționat ca agent D.S.S.), având contacte mai frecvente cu atașați militari iugoslav, turci și englezi. A fost condamnat la moarte și confiscarea totală a averii la 23 februarie 1981 de Tribunalul Militar București pentru transmiterea de date strict-secrete unui serviciu de informații străin. Un document D.S.S. preciza că A. Luca a ajuns cu sprijinul CIA în S.U.A., unde era cunoscut cu numele Eduard, fiind trecută o adresă de domiciliu din orașul Covington și numărul mașinii. O fișă nedată („D-6191”) a Securității din acest dosar sublinia: „Este în atenția Compartimentului special nou-creat pentru a se aplica hotărârea judecătorească.”

(Continuare în p. 70)

LA CROIX, O POVESTE MEDIA DE SUCCES

GABRIELA ZAMORA

În Franța sfârșitului de secol XIX își făcea apariția o publicație creștină, fondată de clericul Emmanuel d'Alzon, întemeietorul asumpționiștilor și al oblaților Adormirii Maicii Domnului din Nîmes. Nimeni nu bănuia atunci că periodicul va avea o ascensiune fulminantă în presa franceză națională, cu anvergură internațională, până astăzi. Lansată în 1880, mai întâi ca revistă, conducerea editorială a publicației *La Croix*, alcătuită din preoți catolici, a decis după doar trei ani de la înființare, în 1883, transformarea sa în foaie zilnică, vândută la început cu o centimă (aproximativ 1 eurocent azi), în speranța că în acest fel va reuși ceea ce nu a putut ca revistă, și anume să capteze interesul publicului larg. Strategia s-a dovedit a fi mai mult decât inspirată, pentru că, odată devenit cotidian, *La Croix* și-a crescut rapid numărul cititorilor, începând să își scrie povestea de succes, una neobișnuită în media catolică franceză, și nu numai, ca ziar creștin cu pretenția de a rivaliza cu publicațiile generaliste.

De ce era *La Croix* un cotidian unic? Nu atât pentru faptul că era o publicație catolică condusă exclusiv de preoți, cât mai ales datorită strategiei editoriale și misiunii pe care și-o fixase, concentrate pe ideea că spiritul catolic trebuia să lumineze toate informațiile transmise în ziar și conținutul trebuia să reflecte gândirea Bisericii asupra tuturor tematicilor abordate, fie ele și sociale. Nicio publicație creștină, dacă exista vreuna care putea concura *La Croix*, nu s-a evidențiat prin curajul de a se deschide vieții sociale, de a problematiza diverse aspecte din perspectiva Bisericii. Se pare că asta așteptau mii de catolici, de

Emmanuel d'Alzon,
fondatorul publicației

vreme ce, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, la puțini ani de la apariție, *La Croix* era cea mai citită publicație națională în Franța, cu 25.000 de cititori clerici, și continua să atragă grupuri de romano-catolici aflați în căutarea unei poziționări în afara politicilor de partid și a ideologiilor oficiale.

REFORMELE PREOTULUI ÉMILE GABEL

La Croix era mai mult decât o publicație creștină, era întruchiparea „spiritului catolic” în societatea franceză, dacă avem în vedere faptul că a influențat, la începutul secolului al XX-lea, înființarea grupului „L’Action sociale catholique” („Acțiunea Catolică”), o mișcare globală de laici romano-catolici, mișcare care la rândul ei a contribuit la crearea unei legături oficiale între Tineretul Muncitor Catolic și Biserica Romano-Catolică franceză. În 1907, episcopul Begin de Quebec a mandatat „L’Action sociale catholique” să înființeze un cotidian catolic în dieceza sa, pe modelul *La Croix*, iar ordinul era precis: transpunerea spiritului catolic în tematicile gazetărești ale publicației prin deschiderea către viața socială.

Timp de mai mulți ani *La Croix* a apărut în două formate: ca periodic de format mic, destinat publicului larg, și ca ziar de format mare, destinat unui public interesat și de subiecte cu precădere culturale. În 1927, când preotul Leon Merklen era numit redactor-șef al cotidianului, acesta și-a intensificat preocupările pentru subiecte pe probleme sociale.

În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, *La Croix* și-a mutat redacția la Bordeaux, apoi la Limoges. Ziarul a fost suspendat în iunie 1944 și a reapărut în februarie 1945, relansarea având loc sub supravegherea preotului Émile Gabel, o personalitate a jurnalismului catolic – așa cum era caracterizat într-un articol din *La Croix*, în 2008, când ar fi împlinit 100 de ani –, dar și al comunicării teologice. Născut în Drusenheim, Alsacia, și hirotonit preot în 1934, Émile Gabel

Sala în care se culegea ziarul

(1908 – 1968), era cunoscut pentru angajamentul său față de jurnalismul catolic și reflecțiile sale asupra comunicării sociale. Din anul 1949 a fost redactorul-șef al *La Croix* și s-a făcut remarcant printr-o serie de reforme, inclusiv introducerea unor secțiuni noi în ziar: sport, cinema, modă și teatru, dar mai ales pentru decizia de a elimina crucifixul din antetul ziarului, transmițând astfel că este necesară adoptarea unei comunicări catolice cu societatea modernă.

La 1 februarie 1956, *La Croix* apărea pentru prima dată fără crucifix pe antet, o reformă radicală care rămâne legată de viziunea sa jurnalistică. În 1962, Émile Gabel scria în *Études* că „problema informației în Biserică trebuie abordată nu numai din perspectiva instituției sau din perspectiva ierarhiei, așa cum se întâmplă prea des, ci și, nu spun exclusiv, din perspectiva comunității și, prin urmare, din perspectiva poporului creștin. Căci acesta din urmă își are, în Biserică, viața, locul și drepturile sale”. Unul dintre cei aduși în redacția *La Croix* chiar de reformatorul cleric-jurnalist Gabel, preotul Lucien Guissard, spunea, într-un articol publicat pe site-ul *la-croix.com*, că „părințele Émile Gabel, om religios și jurnalist, știa cum să gestioneze tensiunea dintre cele două roluri ale sale”, iar principiul său călăuzitor era profesionalismul. „Scopul său era să transforme *La Croix* într-o «publicație zilnică de știri», un ziar recunoscut ca atare în cadrul profesiei. Principiul său era că jurnalismul creștin constă în primul rând în a face jurnalism.”

Vătorul papă Pius XII în vizită la La Croix;
în dreapta lui, Leon Merklen

DUBLĂ STRATEGIE PENTRU A-L MENȚINE PROFITABIL

Émile Gabel a părăsit cotidianul creștin în 1957, dar și-a continuat ideile în ceea ce privește comunicarea creștină ca secretar general al Uniunii Internaționale a Presei Catolice, dar și prin proiecte de comunicare catolică, participând la pregătirile pentru Conciliul Vatican II, în special pe teme de comunicare socială. La sfârșitul anilor 1960, a dezvoltat o linie de gândire pe care a descris-o drept o „teologie a comunicării”, considerând presa instrument divin de conectare și transformare umană. Émile Gabel a decedat în 1968, într-un accident de avion, iar *La Croix* îl portretiza ca pe un pionier al „presei catolice a Poporului lui Dumnezeu” și amintea ceea ce obișnuia adesea să spună: „Nu cumpăr un ziar pentru a-ți salva sufletul, ci pentru a ști ce se întâmplă în lume.” În conformitate cu angajamentul său față de „Acțiunea Catolică”, el a adus la cotidianul *La Croix* o întreagă generație de tineri, care fără îndoială i-au purtat recunoștință pentru felul în care au fost modelați în spiritul gazetăresc catolic, așa cum l-a practicat și Gabel.

La Croix s-a reinventat și după moartea preotului Émile Gabel, iar ținta era mereu creșterea numărului de cititori. În martie 1968, cotidianul a adoptat un format mic, tabloid, iar în ianuarie 1972, și-a schimbat numele în *La Croix-l'Événement* (*Crucea-Evenimentul*), alegerea noii denumiri fiind

o reflectare a dorinței redacției de a arăta că ziarul nu era doar unul religios, ci un cotidian obișnuit, care reflectă societatea modernă. În acest fel, cotidianul își reafirma cumva și deviza legată de necesitatea de a contracara presa generalistă, pe care o considera aservită comercialului și senzaționalului și de aceea amorală. *La Croix* se vedea cotidianul care se putea așeza contra tendințelor nesănătoase din breasla gazetărească, iar pentru asta a căutat mereu să formeze tineri talentați, dar și să atragă cei mai buni oameni de presă în conducerea redacțională, care rezonau, desigur, cu valorile catolice.

În 1967, Noël Copin, care deținea funcția de șef al Departamentului politic al *La Croix*, este numit redactor-șef al cotidianului, funcție pe care a deținut-o până la pensionare, în 1994. După ce a studiat filosofia și a obținut licența, Noël Copin s-a implicat în jurnalism la *L'Est Républicain*, în 1954, înainte de a se alătura redacției *La Croix*, în 1955, după ce l-a întâlnit pe Émile Gabel la un congres al Tineretului Studentesc Creștin (JEC), mișcare în care era activ. Înainte de a fi șef al Departamentului politic în cadrul *La Croix*, Copin a acoperit, în calitate de reporter, războiul din Algeria și Conciliul Vatican II de la Roma. Sub conducerea lui, *La Croix-l'Événement* își schimbă din nou conținutul editorial, fiind adăugate noi secțiuni și pagini.

Pentru că Noël Copin se pensionase și, în plus, numărul cititorilor începuse să scadă, în ianuarie 1995 s-a instalat o altă echipă editorială, sub conducerea lui Bruno Frappat, fost director de editare la *Le Monde*, cu speranța că vor putea face față tendinței generale pe piața publicațiilor printate de scădere a tirajului, care afecta un număr mare de ziare franceze (un tiraj obișnuit, în 1998, era de aproximativ 127.000 de exemplare). Bruno Frappat era o personalitate jurnalistică, care avea să câștige, în 2017, Premiul Richelieu, acordat în fiecare an de asociația „Défense de la langue française”, fiind totodată autorul volumului *La Croix. L'Humeur des jours*, în care creionează imaginea gazetarului onest, specie întâlnită în redacția *La Croix*. „În marea tradiție a moralistilor secolului al XVII-lea, dar și a tuturor celor care caută adevărul

sub straturile aparențelor și prefăcătoriilor, presarul și jurnalistul explorează mecanismele stărilor sale de spirit, cele ale unui om cinstit, care nu caută nici să facă pe plac, nici să nu facă pe plac, ci care are o idee înaltă despre rolul cititului și scrisului în viața noastră, se arată în prezentarea cărții, publicată la editura Bayard Press, aceeași care tipărește și *La Croix-l'Événement*.

Pentru a menține profitabil cotidianul, Bayard Press a adoptat o dublă strategie: pe de o parte, a investit în modernizarea publicației, cu editare electronică și o arhivă electronică completă a ziarului; pe de altă parte, și-a sporit diversificarea, având o prezență mai mare în presa franceză pentru copii și, totodată, a adăugat noi publicații de natură catolică. De asemenea, au fost implicați în transformarea anumitor titluri, precum *Notre Temps*, în publicații internaționale, iar pentru a avea o imagine asupra impactului noului brand media, acesta reunește lunar 4,8 milioane de cititori și utilizatori de internet, loiali revistei și site-ului notretemps.com.

CEA MAI MARE CREȘTERE A TIRAJULUI DIN SECOLUL AL XXI-LEA

Eforturile de la începuturile ziarului de a face din *La Croix* o voce a gândirii catolice în lume și-au arătat rezultatele, uitându-ne la parcursul evolutiv al acestei publicații, chiar dacă poate părea uneori cam secularizată, mai mult decât atașată bisericii. Oricum, cotidianul a știut întotdeauna să găsească soluții atunci când numărul cititorilor era în scădere, ceea ce, de regulă, se întâmpla pe fondul unei tendințe generale în presa franceză. După anul 2000, cotidianul a raportat pierderi, în urma scăderii numărului de abonați, însă își va reveni, astfel că, în 2005, anunță o creștere a tirajului. În 2009, tirajul era puțin peste 94.000, cifră menținută până în 2014, când începe să scadă ușor.

Sediul istoric al La Croix

Dar chiar și cu fluctuații în privința tirajului, *La Croix-l'Événement* se menținea unul dintre cele trei ziare naționale franceze care raportau profit și cel mai de succes în privința creșterii tirajului din secolul al XXI-lea.

Ca strategie în economia cotidianului, *La Croix* a mizat mereu pe numărul abonaților în obținerea de profit, așadar al cititorilor constanți, pe care i-a fidelizat prin conținut editorial de profunzime, ancorat în diverse problematice naționale, dar și globale, precum mediu, climă, proteste, imigrație etc. În procent de 87%, vânzările *La Croix-l'Événement* sunt reprezentate și astăzi de abonamente, un indiciu că informațiile pe care le oferă abonaților săi răspund așteptărilor acestora. Și nu este de mirare, pentru că *La Croix* a ajuns să ofere conținut editorial extrem de diversificat, care cuprinde cam toate aspectele vieții sociale – cultură, politică, societate, timp liber, educație pentru copii etc. –, cărora încearcă să le dea o perspectivă creștină.

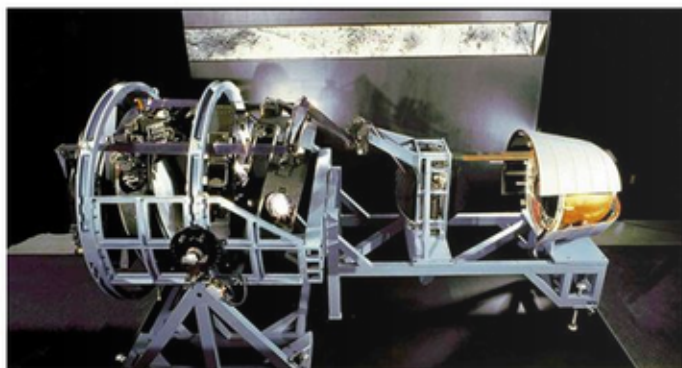
Chiar dacă conducerea redacțională a ziarului nu mai este acum clericală, așa cum a fost până în 1967, cotidianul nu s-a distanțat în esență de viziunea catolică, încercând permanent să o imprime în abordarea problematichilor vieții sociale. Cotidianul catolic francez poate fi un model pentru orice publicație creștină care caută să fie mai ancorată în realitățile lumii contemporane și atentă la nevoile cititorilor săi, iar din această perspectivă se poate spune că povestea de succes a publicației *La Croix* încă nu s-a încheiat. ■

GHINIOANELE SATELITULUI HEXAGON

TUDOR PĂCURARU

Într-un număr anterior al revistei (Magazin istoric, nr. 4/2023) am evocat primele zboruri de spionaj efectuate de CIA deasupra „Lagărului socialist” (1956). Aceste zboruri au încetat după ce la 1 mai 1960 avionul U2 pilotat de căpitanul

Francis Gary Powers a fost doborât deasupra teritoriului sovietic. Ștafeta a fost preluată de sateliții de spionaj din Programul CORONA. După 13 misiuni fără rezultate concrete, la 18 august 1960, CORONA 14 a furnizat, pentru prima dată, informații utilizabile: înregistrase pe film mai mult teritoriu sovietic decât toate misiunile U2 din anii 1956 – 1960!

Un satelit CORONA

Cele 131 de misiuni CORONA au produs mai mult de 800.000 de imagini. Apoi, din 1971 și până în 1986, ștafeta a fost preluată de sateliții din Programul HEXAGON. Procedura a rămas aceeași: se fotografiau zonele-țintă, folosind film alb-negru Eastman Kodak ESTAR, de mare rezoluție (170 linii per mm), extrem de subțire (câțiva microni) și cu lățimea de 7 cm. Odată expus, filmul era introdus într-o capsulă de reintrare, protejată cu scut termic. Capsula ejectată revenea în atmosferă pe o traiectorie cu punctul final la nord de insulele Hawaii. La 18 km înălțime scutul termic era desprins și se deschidea o parașută de frânare. Capsula era recuperată în zbor, cu o plasă, de un avion al Forțelor Aeriene din cadrul Grupului 6.594, de la Hickam Air Force Base.

CELE MAI BUNE IMAGINI, PIERDUTE ÎN PACIFIC

În principiu, așa trebuiau să decurgă lucrurile. În realitate n-a fost chiar așa. Primii sateliți

Asamblarea unui satelit KH9

Recuperarea unei capsule lansate de un satelit CORONA

CORONA transportau o singură capsulă conținând 2,4 km de film, cântărind cam 7,5 kg. Începând din august 1963, a fost adăugată a doua capsulă. A fost montată a doua cameră foto – deci în total 4,8 km de film. Ulterior, s-a suplimentat din nou cantitatea de film: 9,8 km, 90 kg. Această creștere rapidă s-a produs sub presiunea evoluției tehnologice: primii sateliți CORONA puteau distinge obiecte de circa 12 m; zece ani mai târziu, rezoluția era de 0,6 m. Toate obiectivele fotografiate anterior trebuiau re-fotografiate, pentru a lămurii neclaritățile.

Iar noua serie de sateliți de spionaj, KH9 – HEXAGON, lansată în 1971, avea o rezoluție de 0,4 m. Cererea de noi fotografii a crescut în consecință, astfel încât misiunea HEXAGON I a decolat, în aprilie 1971, având la bord 53,5 km de film și patru capsule de reintrare, fiecare conținând... 227 kg de peliculă.

Aproape imediat a devenit evident că se atinsese limita tehnologică. La 20 iunie 1971, satelitul HEXAGON I a ejectat prima capsulă, RV-1: 9,1 km de film, plus greutatea capsulei (612 kg). La altitudinea de 18 km s-a deschis parașuta, care nu a rezistat șocului și s-a sfâșiat. Capsula a avut o amerizare dură, dar zona fiind puțin adâncă, scafandrii Marinei S.U.A. au reușit să o recupereze. La 26 iunie, a doua capsulă, RV-2 – cu 15,8 km de film – a fost „prinsă în plasă”, cu greu, de piloții Grupului USAF 6.594. Dar la 10 iulie a treia capsulă, RV-3, a rupt parașuta extractoare, astfel încât parașuta principală nu s-a mai deschis deloc, iar agregatul a lovit apa cu o viteză de peste 430 km/h.

Șocul a dezmembrat capsula, care s-a scufundat aproape instantaneu în ape adânci de 4.900 m. La 27 iulie 1971, cele patru instituții implicate

– CIA, National Reconnaissance Office (NRO), USAF și Marina Statelor Unite – au inițiat o operațiune de recuperare. În aprecierea NRO, „RV-3 conține cele mai multe imagini dintre cele patru capsule. În plus, aceste imagini au fost obținute în acea parte a misiunii când vremea a fost deosebit de favorabilă, mai ales în Rusia de Vest și Europa de Est”. Producătorul peliculei, Eastman Kodak, a efectuat teste cu o rolă de 3 km de film, ținută vreme de cinci zile în apă de mare, la presiune ridicată: emulsia de gelatină s-a umflat, ceea ce efectiv a sigilat rola de film și a prevenit deteriorarea sa. În opinia producătorului, imaginile puteau fi recuperate, dacă explorarea fundului oceanic se făcea la lumină inactivă (roșie), iar la adâncimea de cel puțin 40 m scafandrii înveleau rola într-o prelată opacă, pentru a preveni voalarea. Odată recuperat, filmul trebuia menținut în apă sărată, la o temperatură de câteva grade peste zero, pentru a reduce activitatea bacteriană.

O SUITĂ DE DEFECȚIUNI

În acel moment, localizarea capsulei era considerată cea mai dificilă parte a misiunii. Coroborând datele disponibile, a fost definită o arie de căutare de 1,5x8 mile nautice, situată la 350 mile nautice nord de Hawaii. Dr. Fred N. Spiess, director al Marine Physical Laboratory din cadrul Scripps Institute of Oceanography, urma să se ocupe de localizare. Marina a fost de acord să-l sprijine și a pus la dispoziție o navă de cercetare, USNS „De Steiguer”, dotată cu dronă submarină tractată, capabilă să poarte o cameră TV la adâncimi mai

O capsulă lansată de KH9 și parașuta de frânare

Dr. Fred N. Spiess

mari de 6.000 m. Începând cu 1 octombrie 1971 urma să fie disponibil și un submarin de mare adâncime – batiscaful „Trieste II” (DSV-1).

La 17 septembrie 1971, batiscafului „Trieste II” i-a fost atașată o „gheară” telecomandată. La 27 septembrie, batiscaful și cele două nave de sprijin (un remorcher și un doc plutitor) au părăsit portul San Diego pentru teste, folosind o machetă de capsulă dotată cu baliză ultrason, scufundată la 1.380 m adâncime. Din primele minute ale scufundării au început să cedeze circuitele electrice ale batiscafului, afectând sonarul, camera TV și sistemul de navigație. Gheara era greu de manevrat și până la urmă șufa de antrenare a sărit de pe fulie.

După reparații, la 5 octombrie, o nouă tentativă s-a soldat cu o nouă defectare a sistemului de navigație: batiscaful s-a rătăcit și a ieșit la suprafață la 5 mile marine de punctul stabilit. Abia a treia scufundare – cea din 11 octombrie – a avut un succes relativ. La 20 octombrie, mica flotilă a pornit spre Hawaii, spre zona de recuperare. Era vremea: nava „De Steiguer” tocmai raportase că găsisse capsula, la 5.000 m adâncime.

La 4 noiembrie 1971, flotila a ajuns la locul respectiv, iar batiscaful „Trieste II” a întreprins o primă scufundare. Nu a reușit să localizeze capsula – ulterior a reieșit că două dintre balizele plantate de nava „De Steiguer” fuseseră amplasate greșit. Apoi vremea s-a stricat și flotila a fost nevoită să se retragă spre sud.

La 24 noiembrie, vremea se mai liniștise, iar mica flotilă a ajuns din nou la locul recuperării. Spre marea ușurare a celor implicați, au fost identificate toate cele patru balize ultrason plasate pe fundul mării la 20 octombrie de nava „De Steiguer”, deși acestea aveau o durată de funcționare garantată de numai o lună. La 30 noiembrie, în sfârșit,

„Trieste II” a început a doua scufundare în zona țintă. Evident, sonarul a cedat din nou. Apoi s-a defectat balastul, iar batiscaful s-a canarisit 25° babord. Pe la 4.500 m, sistemul de navigație s-a defectat și a pierdut parțial memoria. Cu greu au reușit să repereze baliza sonar și să ajungă deasupra capsulei, iar atunci au cedat bateriile. Echipajul a trebuit să iasă de urgență la suprafață. O a treia tentativă nu a mai avut loc, fiindcă vremea s-a deteriorat din nou, iar la 5 decembrie, pe vânt de 30 noduri, elicea docului plutitor a prins parâma de remorcaj, care a calat motorul. Batiscaful a fost remorcat de cealaltă navă de sprijin, înapoi, spre Hawaii.

DOAR ȘAPTE FÂȘII DE FILM

În acest răstimp, discuțiile din cadrul grupeii operative CIA, NRO, USAF și US NAVY au luat o turnură care, retrospectiv, este deosebit de interesantă. Defence Intelligence Agency (Agenția de Informații a Armatei) informase NRO că, în aprecierea sa, „sovieticii dispun de tehnologia necesară pentru a recupera obiecte de la 10.000 m adâncime”. La 7 ianuarie 1972, directorul Programului HEXAGON, colonelul Frank S. Buzard, a trimis un mesaj directorului executiv al NRO, colonelul David D. Bradburn, și adjunctului său, dr. F. Robert Naka: Guvernul sovietic, ca și alte guverne străine, „au în ocean aceleași drepturi teritoriale ca și noi; dacă abandonăm locul respectiv, se pot muta ei acolo”. Pericolul nerostit: sovieticii ar fi putut afla capacitățile exacte ale noului satelit-spion și punctele sale slabe, adoptând contramăsuri. Colonelul Buzard a exemplificat cu „nava sovietică, ce

USNS „De Steiguer”

Batiscaful „Trieste II“

de un an și jumătate își păstrează poziția în Atlanticul de Nord, la locul scufundării unui submarin sovietic clasa «November», probabil pentru a împiedica S.U.A. să recupereze unele echipamente“. Directorul Programului HEXAGON se referea la submarinul sovietic K-8, scufundat în Golful Biscaya la 12 aprilie 1970, primul submarin cu arme nucleare la bord pierdut de U.R.S.S. Acesta este contextul în care apare, pentru prima dată, ideea centrală a viitorului Proiect AZORIAN (1974): recuperarea unui submarin sovietic scufundat la mare adâncime.

Decizia a fost imediată: „Din moment ce operațiunile de salvare deja întreprinse au indicat o arie precisă de mare interes, aspect cunoscut sovieticilor, nu trebuie să abandonăm locul respectiv până când nu ne realizăm scopurile.“ În consecință, la 12 ianuarie flota a părăsit din nou

„Glomar Explorer“

portul Hawaii, rămânând la locul recuperării până în primele zile ale lunii februarie. Vremea rea nu a permis efectuarea de scufundări.

La 8 aprilie 1972 vremea s-a ameliorat, iar flota a pornit din nou spre locul respectiv. La 25 aprilie, „Trieste II“ a întreprins cea de-a treia tentativă de recuperare. După două ore de coborâre și trei ore și jumătate de căutări, a fost identificată capsula, înfiptă cam jumătate de metru în fundul oceanic. Numai partea de sus a capsulei era intactă; bobina se rupsese și spire de film se derulasera.

După șase încercări, batiscaful a reușit să prindă capsula și a început ridicarea spre suprafață. Dar șirul ghinioanelor nu s-a oprit aici! După nici zece minute, spirele de film au început să se dezintegreze. Până au ajuns la suprafață, s-au putut recupera numai șapte fâșii de film, de 1 – 2 m. Analiza ulterioară realizată de Eastman Kodak a concluzionat că impactul inițial, evaluat la 2.600 G, a rupt filmul în bucăți încă înainte ca acesta să ajungă pe fundul mării.

Concluziile au fost expuse într-un memorandum alcătuit de CIA la 24 mai 1972: forțele care se exercitau asupra parașutei de frânare a capsulei fuseseră subestimate la 50% din amplitudinea lor reală, era un miracol că se reușise recuperarea a trei dintre cele patru capsule. Coordonarea operațiunii de recuperare fusese deficitară, iar batiscaful se scufundase într-un loc greșit. Pentru scufundare era nevoie de două sau trei zile de mare calmă – deci Marina trebuia să conceapă o modalitate de transport mai rapid și de lansare a batiscafului independentă de vreme. Fiecare scufundare fusese însoțită de defecțiuni majore ale echipamentelor.

La șase luni după finalizarea operațiunii HEXAGON a fost lansată la apă nava „Glomar Explorer“, construită de excentricul miliardar Howard Hughes, cu scopul declarat de a aduna noduli metalici de pe fundul oceanului. Scopul real era recuperarea de pe fundul mării a unui submarin sovietic, scufundat în martie 1968 la 1.560 mile nautice nord-vest de Hawaii. Începea Proiectul AZORIAN. De această dată, batiscaful „Trieste II“ nu a mai fost implicat, iar recuperarea a decurs ceva mai bine. În mod ciudat, documentele Proiectului AZORIAN au fost declassificate în aprilie 2010, iar cele privind operațiunea anterioară, HEXAGON, abia în august 2012. Probabil fiindcă pun într-o lumină nu tocmai avantajoasă cele patru agenții implicate. ■

DRAGOSTE, PETROL, AFACERI LA CÂMPINA

VALI CORDUNEANU

Prezență germană la Cannes după opt ani de pauză, filmul „Toni Erdmann“, coproducția Germania – Austria – România, turnat în cea mare parte la noi (în special București), în care au jucat și mulți actori români, a fost cotate cu mari șanse la câștigarea trofeului festivalului. Este „singura peliculă lansată în 2016, inclusă recent în Top 100 cele mai bune ale secolului 21 de BBC Culture“, film câștigător al premiului FIPRESCI și propunerea pentru premiul Oscar acordat unui film străin. S-a scris mult despre această tragicomedie (coproducător Ada Solomon, regia Maren Ade), care înfățișează relațiile umane din lumea corporatistă: o consultantă germană de management la o firmă multinațională trebuie să facă reduceri de personal la o companie petrolieră locală. Autorii numeroaselor cronici apărute au făcut diferite trimiteri, care ajung până la efectele industrializării din „Timpuri noi“ (1936) al lui Charlie Chaplin.

Noi vă propunem o altă posibilă apropiere, o întoarcere în timp, de 90 de ani, la un film german (1936), cu exterioare filmate în țara noastră – „Die unmögliche Frau“ (Femeia imposibilă), denumit și „Die Herrin von Campina“ („Domnița din Câmpina“, titlu sub care a rulat la noi din martie 1938), care „se poate rezuma în trei cuvinte: dragoste, petrol și afaceri“ (presa vremii). Dedicată exclusiv afacerii pe care o conduce, Ileana Mănescu, într-un moment de slăbiciune, este pe punctul de a-și vinde rafinăria și de a se mărita cu viitorul proprietar de la „Record-Oil“, David Maravilla. Este salvată în plan sentimental de inginerul Wiegand (adus din Germania pentru o invenție a sa), care până atunci flirtase cu verișoara ei (Mignon), dar și de descoperirea unei surse proprii de petrol. Filmul costase circa 30 milioane de lei, din care 6 milioane pentru erupția sondei din Câmpina, și fusese „achiziționat cu mari sacrificii“ de două cinematografe bucureștene.

*Interpreții principali din filmul
„Domnița din Câmpina“:
Dorothea Wieck (în rol, Ileana Mănescu)...*

Madame will nicht heiraten: Frauen-Roman (**Doamna nu vrea să se mărite: roman pentru femei, 1932; 1952**), Brand in Campina: Kriminal-Roman (**Incendiu în Câmpina: roman polițist, 1940**), Der Mann mit den blauen Tomaten: Absturzroman aus Rumänien (**Bărbatul cu roșiile albastre: roman despre răsturnarea regimului din România, 1949; 1952**) – trei volume a căror acțiune se petrece în țara noastră a publicat F.M. Fellmann, primul fiind ecranizat cu titlul „Die unmögliche Frau”, după un scenariu semnat de cunoscuta Thea von Harbou (1888 – 1954), soția, între anii 1922 – 1933, a celebrului regizor Fritz Lang (1890 – 1976).

„Azi a început să ruleze la cinematografele «Trianon» și «Elysée» filmul «Domnița din Câmpina» – consemna cotidianul *Gazeta* din 13 martie 1938. Acțiunea acestui film a fost plasată în ținuturile noastre, și anume la București, Câmpina, Constanța și Bazargic. [...] Interpreții principali sunt Dorothea Wieck, Gustav Fröhlich și Gina Falkenberg. În film însă, ei își zic: Ileana Mănescu, inginer Wiegand și Mignon Mănescu. [...] Am avut prilejul să cunoaștem personal pe cele trei vedete ale ecranului. Era în luna octombrie a anului 1935, dată la care a început filmarea exterioarelor la noi. Auzisem că Dorothea Wieck și Gustav Fröhlich au descins la Athénée Palace (camere separate).“ D. Wieck „avea chipul senin al unui copil în vacanță și fericit de a fi cunoscut frumusețile țării noastre. Am întâlnit, spunea vedeta, peisaje minunate, care oferă mari posibilități cinematografiștilor. Se pot face lucruri mari la dvs.“ Și autorul articolului continua: „Gustav Fröhlich a ocupat camera nr. 345. Ținea să fie mai puțin vorbăreț, chiar prea discret. Dar înăltuț, slăbuț, blondul star german acceptă totuși să spună câteva cuvinte: «Domnița din Câmpina» va fi un film cu o acțiune... petrolieră.“

Semnatarul articolului,
Osias F. Fosian (1903

... și Gustav Fröhlich
(în rol, inginerul Wiegand),
amândoi oaspeți
ai Hotelului
Athénée Palace,
pe timpul filmărilor
din 1935

– 1980), autorul cărții *87 artiști bucureșteni din teatru, operă și revistă*, realizase interviuri cu actorii din rolurile principale: „un star în carne și oase“ (G. Fröhlich, 1902 – 1987, întors în Europa, după experiența de la Hollywood) și „două vedete“ (D. Wieck, 1908 – 1986, și G. Falkenberg, 1907 – 1996). Tot despre actor, despre Gustav Fröhlich, cităm dintr-o reclamă apărută în *Curentul* (19 octombrie 1935): „Apare în persoană pe scena cinematografului «Aro» astăzi, vineri, la orele 8 și 10 seara, spre a prezenta personal filmul său «Stradivarius». După fiecare reprezentație, Gustav Fröhlich va semna autografe.“ Cu o zi înainte, cei trei actori se aflau în redacția cotidianului *Universul*, moment imortalizat de aparatul fotografic. Urma ca ei să rămână încă două săptămâni pentru filmările la „Femeia ambițioasă“, cum se intitula atunci pelicula.

ÎNTR-O RELAȚIE COMPLICATĂ CU... GOEBBELS

În interviul acordat în 1935, cu subtitlul: *Actor și regizor. De la Gitta Alpar la Lida Baarova. Noua stare civilă a lui Gustav Fröhlich*, acesta preciza: „Totuși, pot să spun că filmul meu preferat a fost și este «Barcarole» – poate pentru că am avut-o parteneră pe frumoasa Lida Baarova.“ „În privința soției mele, cu care de altfel m-am înțeles foarte bine, nu pot spune nimic – ținând foarte mult ca în ceea ce privește chestiunile mele familiale să nu fac caz personal. Regret că dansa a dat curs oficial chestiunilor familiale, cu atât

Filmul prezentat în revista austriacă Mein film și în revista Cinema

mai mult cu cât a spus multe neadevăruri.“

În acel an, Fröhlich divorțase de cântăreața de operă și operetă, devenită actriță, Gitta Alpar (născută Regina Klopfer, 1903, Budapesta – 1991, Palm Springs, S.U.A.), se pare din inițiativa acesteia. Erau căsătoriți din aprilie 1931, iar din 1934 aveau o fiică, dar din cauza originii etnice ea a trebuit să părăsească Germania, după venirea la putere a naziștilor (ianuarie 1933), lucrând în Europa, apoi la Hollywood, acolo unde nu a reușit însă să se impună. Jucaseră împreună în producția *Gitta* (1932, care a rulat și la noi – „prima operetă sonoră a vedetei Gitta Alpar“, „slagăr mondial“).

Fröhlich a hotărât să-și continue cariera în Germania. A început o idilă cu mai tână Lida Baarova (născută Ludmila Babkova, 1914, Praga – 2000, Salzburg), partenera lui în trei filme, cu roluri de „vampă“, iar aceasta s-a mutat în vila lui din Schwanenwerder, Berlin. Ghinionul lor a fost că în apropiere locuia Goebbels (1897 – 1945), care a pus ochii pe mult mai tână actriță. Relația dintre ministru și Baarova s-a încheiat în 1938, din rațiuni de stat, numai la intervenția lui Hitler. Magda și Joseph Goebbels erau promovați drept cuplul model. În plus, Germania a ocupat patria artistei. După război, Baarova a fost închisă la Praga 18 luni, perioadă în care mama sa a murit în timpul unui interogatoriu, iar sora sa, Zorka Janu, tot actriță, fără angajamente, s-a sinucis la vârsta de 25 de ani (martie 1946).

PRO ȘI CONTRA

„De multe ori s-a scris că nicio altă țară din lume nu oferă posibilități pentru cinematograful ca România. Era și firesc deci ca minunatele regiuni ale țării noastre să ispitească pe străini. Societatea care s-a deplasat la noi a reușit să realizeze filmul în chip strălucit. Regizorul Johannes Meyer, un excelent cunoscător al țării noastre, a găsit în totul acel specific românesc fără de care filmul interpretat de actori străini n-ar fi fost posibil. [...] «Domnița din Câmpina», a cărui acțiune prezintă cele mai bogate, mai pitorești și mai interesante aspecte ale țării noastre, obține actualmente un frumos succes în Capitală. – scria cronicarul de la revista *Cinema*. „În acest film, jucat de 30 de actori străini la noi în țară, vom avea prilejul să admirăm frumusețea costumelor naționale, pitorescul orașelor dobrogene, dinamismul regiunii petrolifere de pe Valea Prahovei.“ – nota *Curentul*. În bilanțul anului 1938, *Universul* opina că „filmul german, căzut în desuetudine în ultimii ani, a început de astă dată să ia un nou avânt“, printre argumente figurând „Domnița din Câmpina“.

„Acum un an am văzut un alt film german a cărui acțiune se petrece tot pe Valea Prahovei, dar era reconstituită în studio, la Berlin, și în care atmosfera românească era redată prin câteva firme de prăvălie scrise în românește. Era un film prost și nici cel de azi nu e mai bun, cu excepția atmosferei

*Fritz Lang, renumitul regizor american
de origine austriacă
și soția, scriitoarea Thea von Harbou,
un cuplu de mare succes*

românești. “Autorul articolului se referea la „Doamna de la etajul II”: despre acest film se scria la lansare (1937): „Va rula începând de luni, 29 noiembrie, la cinematograful «Femina». Cu toate criticile pătimase, filmul merită să fie văzut măcar cu titlul de document, spre a ne da seama că se pot face și filme mai bune decât cel de față. Actori mai buni: Birlic, Jana Costa și Mihail Popescu. Restul: umplutură de ocazie, inclusiv Mary Don, soția producătorului.” Pelicula fusese finanțată de tânărul primar liberal de la Eforie, Tudor Don. Soția sa, „de origine nobilă”, născută Mary Schultz de Strassnitzky, va sfârși, în jurul vârstei de 30 de ani, la spitalul din Cernăuți, după un grav accident auto, fiind înmormântată la 4 iulie 1939, la București. ■

Despre poeta, prozatoarea și publicista F.M. Fellmann – Friedrich Maria, la naștere Maria (Mia) – se cunosc foarte puține lucruri, toate sursele indicând doar data și locul nașterii (28 aprilie 1896, Berlin). S-au păstrat scrisori intime adresate de ea profesorului Josef Wessely, aflat pe front (1942), și epistole adresate pictorului și ilustratorului Fidus (Hugo Höppener, 1868 – 1948).

Acțiunea unora dintre scrierile sale se desfășoară în Asia (India, China, Japonia) sau în... România. După ocuparea Berlinului de Armata Roșie, s-a aflat pe lista scriitorilor interziși. A debutat în anul 1918, cu *Wellen, die ins Dunkel gleiten. Vier Erzählungen* (Valuri ce se pierd în întuneric. Patru povestiri), iar ultimul volum publicat, la Hano-
vra, este în 1957: *In tiefer Trauer: Zirkusroman* (În profundă durere: Un roman despre circ). În perioada 1926 – 1928, împreună cu Friedrich Krüger, a scos

revista *Bergfeuer* (Foc de munte), cu apariție lunară, apoi trimestrială.

Madame will nicht heiraten a fost publicat inițial, cu acceptul editurii „Ullstein”, în opt numere ale revistei *Das Blatt der Hausfrau* (Foaia gospodinei) 1929 – 1930, o publicație care apărea la Berlin și Viena (uneori cu mici modificări), cu un alt titlu: *Die Frau, die nicht heiraten wollte!* (Femeia care nu voia să se căsătorească!). Textul este însoțit de singura imagine cunoscută a scriitoarei.

Personajele din Bucureștiul romanului *Der Mann*

mit den blauen Tomaten (159 pagini) sunt prim-ministrul Anatol Borescu, președintele Senatului, Ioan Lucas, prințul Enescu, vânzătorul de tomate Imre Stirbo, „regele Țiganilor lăutari” Iordache Pietro, directorul de bancă Lazăr Dudești. Sunt menționate: Bulevardul Elisabeta, Calea Victoriei, strada Isvor, Obor, castelul Peleş, râul Bistrița etc. Acțiunea are loc într-o perioadă neprecizată, după moartea reginei Carmen Sylva (1916). România se află într-o extrem de dificilă situație financiară, pe punctul de a împrumuta pe un interval de cinci ani de la Rusia o jumătate de miliard de franci, garantând creditul cu pădurile sale. Salvarea vine de la „misterioase” surse de petrol și de la prințesa Sofia din Moldova. Premierul, care milita pentru împrumut, își pierde puterea și pe fosta parteneră, primadona Alessandra Güll, în favoarea lui Stirbo („bărbatul cu chip regesc”, „străinul enigmatic”). ■

O VECHIE CARTE DE ISTORIE PRESCURTAREA ISTORIEI UNIVERSALE

DANIELA LUPU

Printre primele cărți de istorie universală tipărite în limba română se numără și *Prescurtarea istoriei universale*, publicată la București în anii 1826 – 1827. Este o traducere realizată de ieromonahul Grigorie după versiunea greacă a lucrării scriitorului francez Louis Domairon, *Les Rudiments de l'histoire*. Cartea apărută la București este a treia istorie universală în limba română, după *Istoria universală a abatelui Millot*, tradusă de Ioan Piuaru-Molnar (vol. I, Buda, 1800) și *Istoria universală a lui Paul Kengelat*, tradusă de Ioan Theodorovici (Buda, 1824).

Ieromonahul Grigorie dedică *Prescurtarea istoriei universale* marelui boier Mihail Ghica: „Cu a căruia osârdie și cheltuială s-au tipărit spre trebuința Școalelor noastre și obștescul folos al neamului românesc”. Adresându-se „către cetitori”, Grigorie aduce un elogiu istoriei. El arată că tentația cunoașterii este comună firii omenești, căci „mintea omului niciodată nu se astâmpără, nici să odihnește, ci totdeauna să străduiește și pofteste să afle”. Însă pentru a înțelege lumea în care trăiește, omul dornic de învățătură „nu să mulțamește să cunoască numai cele ce sunt de față, ci voiește să afle și cele trecute și cele ce vor să fie”. La toate întrebările despre neamul omenesc, „niminea alt nu-i poate răspunde mai deslușit fără numai Istoria”. Grigorie consideră,

potrivit spiritului iluminist al epocii, că izvorul bunăstării este învățătura, iar istoria este cel mai bun educator: „Drept aceea, Istoria este de mare folos la toți oamenii de obște, pentru că ne pune înaintea tot felul de pilde, ca un bun povătuitor.”

Traducătorul consideră forma scurtată a istoriei universale mai lesne de folosit, prin comparație cu vechile ediții, cu multe volume de mari dimensiuni, „anevoic de purtat” și inaccesibile majorității cititorilor „pentru prețul cel mare”. Istoricii „cei mai noi”, spune Grigorie, au scurtat materia „cu bună chibzuire și iscusință”, făcând-o mai „îndemânatecă” pentru învățătura tinerilor, „precum se vede și aceasta a lui Domairon, care mai pe urmă s-au tâlmăcit de Athanasie Staghiritul după cea franțuzească în limba grecească”.

Prescurtarea istoriei universale este o traducere prin intermediar grecesc a cărții *Les Rudiments*

Pagina de titlu a opereii
ieromonahului Grigorie...

... și a primului volum al ediției franceze din 1801 a operei lui Domairon

de l'histoire ou Idée générale et précise des peuples les plus célèbres, tant anciens que modernes (Bazele istoriei sau Informația generală și exactă a celor mai cunoscute popoare, atât antice, cât și moderne) a scriitorului și profesorului francez Louis Domairon (1745

– 1807), publicată pentru prima oară la Paris, în 1801 (4 volume). Fost novice al Ordinului Iezuit (ordin expulzat din Franța în 1764), Domairon a fost profesor de literatură la École Royale Militaire (Școala Militară Regală) din Paris, unde a predat până la Revoluția Franceză, printre elevii săi numărându-se și Napoleon Bonaparte. În 1802 a fost numit inspector general al Instrucțiunii publice și membru al Comisiei de selecție a manualelor de istorie pentru învățământul secundar din Franța. *Les Rudiments de l'histoire* a fost una dintre cele trei lucrări selectate pentru a servi ca manuale oficiale de istorie. Ea a rămas în programa școlilor franceze până la mijlocul secolului al XIX-lea și a fost reeditată de mai multe ori.

Cartea lui Domairon a atras atenția cărturarului Athanasie Staghiritul (cca 1780 – cca 1840). El a tradus-o în folosul tinerimii grecești în anii 1810 – 1811 și a publicat-o cu titlul *Epitome historias ghenikes* (Rezumatul istoriei universale) la Viena, în 1812 (3 volume). Expunerea din originalul francez se oprea la 1760, dar Athanasie a completat-o cu evenimentele petrecute în Franța până în 1811, când traducerea lui a intrat sub tipar. Originar din Staghira, Athanasie a fost

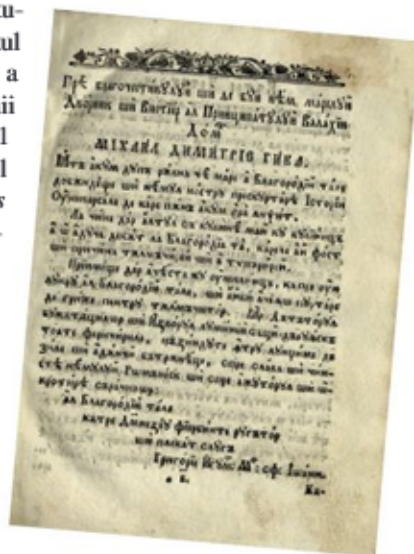

un timp profesor în Transilvania, unde a predat la școala Companiei Comerciale Grecești din Sibiu (1802 – 1806) și la școala Companiei Comerciale din Brașov (1807 – 1809). După 1809 s-a stabilit la Viena, traducând și alcătuiind lucrări, cu predilecție de istorie antică, destinate școlilor grecești. Câțiva ani a predat greaca la Academia Imperială de Limbi Orientale din Viena, iar în anii 1819 – 1821 a fost redactor al revistei *Kalliopi*.

Ca urmare a reorganizării învățământului în timpul domniei lui Grigore Dimitrie Ghica (1822 – 1828), era nevoie de manuale în limba română. Cum asemenea texte nu existau în Țara Românească, era necesar să se traducă sau adapteze lucrări din alte limbi. Cărturarii și boierii vremii au considerat a fi o datorie patriotică să contribuie la publicarea cărților didactice, unii ca traducători, alții ca editori. Ieromonahul Grigorie a scris că s-a încumetat să facă această traducere pentru că „neamul pătimește de lipsa cărților, precum de toți e știut, deci nevoie este ca fieșcare iubitor de neam să se străduiască a-l îndestula sau cu ale sale scrisuri sau cu tâlmăcirea din alte limbi”.

Grigorie, despre care nu cunoaștem alte date biografice în afară de faptul că era român de neam și egumen al Mănăstirii Sf. Ioan din București, spune că a fost îndemnat să traducă această carte de Mihail (Mihalache) Ghica (1794 – 1850), președintele Eforiei școlilor, unul dintre cei mai învățați boieri ai vremii, pasionat de istorie și arheologie. Frate al domnului Grigore Dimitrie Ghica, Mihalache a

Mihail Ghica, gravură din Almanah al Curții și al Statului din Principatul Valahiei, 1838, și dedicația către acesta

fost mare vornic, mare vistier și mare ban al Țării Românești. A întreținut o vastă activitate socială și filantropică, a fost colecționar de artă și antichități și unul dintre primii noștri numismați. Numele său este legat de recuperarea Tezaurului de la Pietroasa (1837; *Magazin istoric*, nr. 3/1987) și de primele cercetări arheologice din Țara Românească. A donat statului o mare parte din colecțiile sale, care au stat la baza înființării în 1834 a primului muzeu din București (Muzeul de Istorie Naturală și Antichități). Mihalache Ghica a plătit costurile de imprimare, iar ieromonahul Grigorie i-a dedicat

„Istoria este de trebuință la toți oamenii, mai vârtos la cei ce stăpânesc noroade și la cei ce să află în slujba împăraților, căci într-însa pot afla bunele și relele așazăminturi.”

cartea, omagiindu-i generozitatea datorită căreia „dobândește și neamul nostru Prescurtarea Istoriei universale de care până acum era lipsit”.

„Acum dar, îndemnându-mă și eu de iubitorul de neam, domn Mihail Ghica, am tâlmăcit aceasta în limba noastră românească, lângă care adăugând și Istoria Dachilor, Avarilor, Bolgarilor și a Sârbilor până acum în zilele noastre, am împărțit-o în patru tomuri”. *Prescurtarea istoriei universale* a fost tipărită la Tipografia doctorului Constantin Caracas și asociaților săi (Răducanu Clinceanu și Dumitriche Topliceanu) în patru volume: primele două au apărut în 1826, iar volumele trei și patru în 1827. Primul volum cuprinde „Istoria sfântă” și „Istoria bisericească”, urmată de „Istoria lumească a celor mai vechi neamuri”, în care sunt prezentate marile civilizații ale lumii antice. Următoarele trei volume prezintă istoria țărilor cele mai cunoscute din Europa, Asia, nordul Africii și America, din Evul Mediu până în secolul al XVIII-lea.

Egumenul Grigorie se dovedește a fi el însuși un împătimit al istoriei, având suficiente cunoștințe pentru a putea alcătui un capitol referitor la popoarele care

au locuit în Antichitate și la începutul Evului Mediu la nord și sud de Dunăre, pe care l-a adăugat la sfârșitul volumului patru. Prin urmare, *Prescurtarea istoriei universale* nu conține doar traducerea versiunii grecești a lui Athanasie Staghiritul după lucrarea lui Domairon, ci și contribuția originală a ieromonahului Grigorie.

Din cauza vocabularului limitat și a lipsei termenilor adecvați în limba română, traducerea nu a fost ușoară. Grigorie mărturisește că a avut parte de dificultăți („nu pot tăgădui că n-am întâmpinat într-această tâlmăcire mari greutăți”), dar că s-a străduit să facă textul accesibil tuturor („cea dintâi grijă a mea au fost ca să scriu deslușit, să mă înțeleagă fieșcare”).

Prescurtarea istoriei universale nu a fost utilizată ca manual imediat după apariție, pentru că Școala de la Sf. Sava s-a închis în 1828 din cauza ciumei și a războiului ruso-otoman (1828 – 1829). Însă, după redeschiderea școlii în 1831, cartea a devenit suport de curs, fapt ce reiese din documentele publicate de V.A. Urechia. „Istoria Sfântă” (bisericească) și „Istoria neamurilor de obște ale lumii” (universală) figurează în programa școlară pentru clasa a patra. Eufrosin Poteca scrie Eforiei școlilor, la 26 februarie 1831, despre cărțile pe care avea să le folosească la predarea acestor materii, arătând că

„pentru istoria neamurilor am ales pe a lui Domeron ce este tipărită românește la București, în patru tomuri” (V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800 – 1864*, vol. I, București, 1892, p. 138, notă).

Prescurtarea istoriei universale ilustrează o etapă a literaturii didactice românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea, în care manualele de științe erau traduse după cărți occidentale, direct sau prin filieră greacă. Către mijlocul secolului au început să apară manuale elaborate de profesorii români. Astfel, pentru istoria universală s-a publicat în 1845 manualul *Elemente de istoria lumii pentru trebuința tinerimei începătoare*, elaborat de Florian Aaron (1805 – 1887), profesor de „Istoria generală a lumii” la Colegiul Național „Sf. Sava” din București. ■

Domnitorul Grigore Dimitrie Ghica,
tablou de Nicolae Grigorescu
(1838 – 1907)

Încheiem aici prezentarea fragmentelor din amintirile fostului demnitar german care privesc România (Magazin istoric, nr. 11 – 12/2025; 1 – 2/2026).

LUPTA PENTRU PETROL

„Ribbentrop a dat glas toastului pentru Führerul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Iosif Stalin [...] Pe urmă Herr Molotov s-a ridicat, împreună cu numeroșii săi însoțitori, și a băut în cinstea Führerului Marelui Reich German, Adolf Hitler.”

De la dreapta: ministrul de Externe Joachim von Ribbentrop, omologul sovietic Viaceslav Molotov și Heinrich Himmler, stăpânul SS

HERMANN NEUBACHER

Cu regele Carol II am avut doar două convorbiri: cea dintâi în februarie 1940, când am opus monopolului românesc al petrolului monopolul german al armelor. Această convorbire a făcut parte din preliminarile Pactului Petrolului.

Adoua mea convorbire a avut loc atunci când Armata Roșie, în urma acceptării ultimatumului sovietic, își începuse marșul în Basarabia. Ajunseseră la București zvonuri privind acte

de teroare împotriva etnicilor germani din Basarabia, cu ocazia pătrunderii Armatei Roșii. Aceste zvonuri s-au dovedit ulterior a fi false; etnicii germani, curând după aceea, au fost strămutați,

Armata Roșie purtându-se corect, ba oprind chiar fără menajamente formațiunile de teroare comuniste din părțile locului. Însă pe atunci îngrijorarea noastră era mare și am cerut Cartierului General

Germani evacuați din Basarabia

însărcinarea de a mă deplasa, în vederea protecției etnicilor germani, la Tarutino, în Basarabia. Am primit aprobarea și, în urma preparativelor organizatorice corespunzătoare, împreună cu consilierii de Legație dr. Klugkist și de Chapeaurouge, ambii convinși de importanța misiunii și dornici de aventură, am zburat la Galați, pentru a aștepta acolo din partea lui Molotov permisiunea de intrare. Înainte de plecarea mea cu avionul, regele, care aflase despre această expediție, m-a rugat să-l vizitez. L-am găsit într-o stare de profundă agitație. A apelat la vocația misionară apuseană a Germaniei și la solidaritatea creștină a Europei. Să nu mă gândesc doar la etnicii germani amenințați, ci și la românii abandonați fără nicio protecție invaziei sovietice. Nu am putut răspunde întrebărilor sale cu privire la evoluția care era de așteptat; și eu aflasem abia după ultimatumul Moscovei că în Tratatul de la Moscova (august 1939), Germania recu-

noscuse pretenția sovietică asupra Basarabiei. Când, în urmă cu câteva luni, negociașem al meu Pact al Petrolului, folosindu-mă de amenințarea rusească la granița basarabeană, eram sincer convins că livrările germane de armament urma să slujească asigurării graniței de Răsărit a României. A fost o eroare: politica înaltă decisese deja în privința Basarabiei. Oare, în cunoștința acestei clauze, aș fi avut elanul necesar să impun Pactul Petrolului? Trebuie să confirm însă că Herr von Ribbentrop a refuzat în mod repetat, fără o explicație mai detaliată, solicitarea mea de a-mi fi îngăduit să-i liniștesc pe români în privința atitudinii germane în chestiunea Basarabiei.

L-am părăsit pe rege foarte neliniștit, în urma unei discuții la care contribuția mea a fost modestă. La Galați, care era plin de agitație și de împușcături frenetice, am așteptat zadarnic permisiunea de intrare din partea Moscovei. Ambasadorul Graf von der Schulenburg a obținut în mod

repetat de la Molotov informația că garantarea siguranței mele poate fi preluată doar în urma ocupării complete a Basarabiei. Însă, prin intermediul unor germani basarabeni care s-au grăbit să ajungă prin Galați la rudele lor amenințate, în Basarabia s-a răspândit rapid zvonul despre sosirea unui ministru german. Mulți oameni urcaseră pe dealuri și scrutau cerul în căutarea avionului meu. Rezultatul întâmplător al excursiei mele l-a reprezentat victoria morală a unei încurajări a etnicilor germani îngrijorați, precum și încetarea împușcării evreilor în orașul Galați, pe jumătate evreiesc și aflat pradă agitației revoluționare. În curând a intrat în rol „Volksdeutsche Mittelstelle” [oficiul principal al Reichului pentru etnicii germani – C.M.F.], spre a pregăti emigrarea germanilor basarabeni.

Când, la 13 noiembrie 1940, la Berlin, la Hotel „Kaiserhof”, am fost prezentat de ministrul de Externe al Reichului domnului Molotov, acesta și-a amintit surâzând de intervențiile febrile ale ambasadorului Graf von der Schulenburg pentru intrarea mea în Basarabia. Cu ocazia acelei mese festive, Ribbentrop a dat glas toastului pentru Führerul Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Iosif Stalin, în fața mea Heydrich a golit cupa de șampanie. Pe urmă Herr Molotov s-a ridicat, împreună cu numeroșii săi însoțitori, și a băut în cinstea Führerului Marelui Reich German, Adolf Hitler. La 22 iunie 1941, aceste toasturi pentru oaspeții

respectivei mese festive au devenit o amintire memorabilă.

Mareșalul Antonescu nu a oferit tânărului rege Mihai nicio ocazie de a demonstra înclinația sa pentru profesiunea regală și astfel nu l-am cunoscut decât ca pe un motorist pasionat și ca pe un excelent țințăș. Odată, cu o desăvârșită politețe, m-a proiectat în fața intrării unui cort de vânatoare, prin răsucirea mașinii pe loc, cu 180°, cu ajutorul volanului și al frânelor – bineînțeles, pe un sol plouat și alunecos, dar asta denota totuși îndemânare. Cu o mașină germană de teren a urcat piscuri respectabile din Carpați; pe șosea, viteze sub 100 km/h nu-l încântau defel.

A trebuit să aștepte ani de zile până a putut îndeplini cea dintâi acțiune a sa în calitate de suveran: arestarea mareșalului Antonescu, în urma

unei convorbiri dramatice în camera de audiențe a Palatului Regal, când Armata Roșie mărșăluia în România. Însă adevăratul urmaș al „Conducătorului statului” se numea Vișinski, dar acesta nu dădea multe parale pe monarhie.

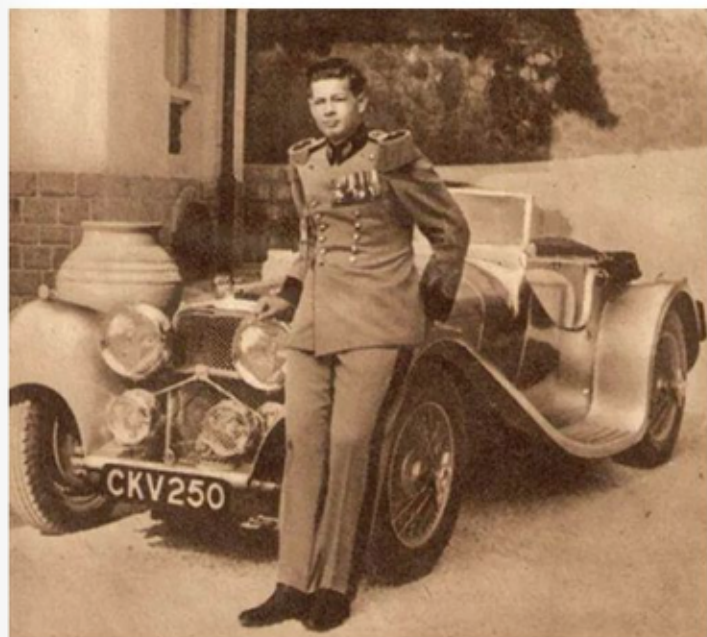
Când, în octombrie 1942, am primit însărcinarea în Grecia, a trebuit să-mi împart timpul între București și Atena. Când, în august 1943, s-a adăugat acesteia și misiunea de Însărcinat special al Ministerului de Externe pentru Sud-Est (Serbia, Muntenegru, Albania, Grecia), prezențele mele la București au devenit tot mai rare și mai scurte. În cele din urmă au slujit, în principal, constatările faptului că excelenții mei colaboratori se descurcau bine și fără mine. În felul acesta a avut loc desprinderea treptată de o sferă de acțiune al cărei peisaj

și a cărei atmosferă le voi păstra mereu într-o frumoasă amintire.

„Da, dar noua Românie?” – sunt întrebat. Oare Carpații și Alpii Făgărășeni au fost nivelati? Nu mai există o Delta a Dunării? A devenit pământul valah neroditor? Au emigrat românii? Despre așa ceva nu am auzit, prin urmare va mai fi fiind, totuși, vechea Românie – decretule nu înnoiesc nici peisajele, nici oamenii.

Când, la finele lui august 1943, am primit la Cartierul General al Führerului misiunea de a coordona, în calitate de Însărcinat special al Ministerului de Externe pentru Sud-Est, chestiunile de politică externă în Serbia, Muntenegru și Grecia – Albania a intrat pe rol abia după căderea italienilor –, nu mai exista demult niciun fel de Iugoslavie. Fusesse zdrobită prin proclamația Puterilor Axei, din 8 iulie 1941, în urma Blitzkriegului care a durat între 6 – 17 aprilie 1941. Croația cu Bosnia și Herțegovina, o parte a Dalmației și teritorii periferice pur sârbești deveniseră, sub titulatura „Croația independentă”, un regat prin grația Italiei, în care însă regele său, ducele Aimone von Spoleto, printr-o înțeleaptă reținere, nu a călcat niciodată. Muntenegru a fost ocupat de Italia și folosit ca un fel de colonie a Coroanei. Părți din Dalmația au revenit Italiei, Slovenia a fost împărțită între Italia și Germania. Ungaria a obținut colțul Dravei, Baranya și Backa, teritorii pe care le pierduse în Primul Război Mondial, în urma Tratatului de la Trianon, însă nu a putut

Regele Mihai, un pasionat automobilist

*Prințul Aimone de Savoia-Aosta,
duce de Aosta și de Spoleto*

ocupa și Banatul iugoslav, care de asemenea îi fusese promis. Macedonia sârbească a fost ocupată de bulgari. Teritoriul Kosovo-Metodia, locuit preponderent de albanezi, a fost încorporat în Albania Mare, controlată de Italia. Restul s-a numit Serbia și i-a fost pusă pe umeri povara morală de a fi urmașa statului dușman Iugoslavia.

Faptul că ungurii nu au putut ocupa Banatul iugoslav s-a petrecut astfel. În seara zilei de 5 aprilie 1941, am primit la București – ministrul Killinger se afla în Germania – o radiogramă din partea ministrului de Externe al Reichului, cu misiunea de a-i comunica marelui

Antonescu încă în acea zi că, începând cu ora 05.00, în zorii zilei de 6 aprilie, Germania se va afla în stare de război cu Iugoslavia. Am mers cu mașina la Predeal, unde mareșalul se afla la vila sa, și mi-am îndeplinit misiunea. Antonescu, care dispunea în Iugoslavia de un remarcabil serviciu de informații, nu s-a arătat deloc surprins. Serviciul său de informații anticipase puciul de la Belgrad, din 27 martie, și raportase foarte exact despre evoluțiile ulterioare de la Belgrad. Antonescu mi-a explicat că România avusese întotdeauna relații bune de vecinătate cu Iugoslavia și că nu are niciun fel de pretenție teritorială față de Iugoslavia.

De aceea țara sa se va ține deoparte în acest conflict și se va comporta neutră. Mareșalul părea să aibă însă și un bun serviciu de informații la Budapesta.

– Vă rog să-mi spuneți cine va ocupa Banatul Sârbesc!

– Nu dețin instrucțiuni în privința acestei chestiuni; și realmente nu știu.

– Atunci vă rog să-i comunicați imediat Führerului că eu, în caz că ungurii vor pătrunde în Banat, voi pătrunde la rândul meu și voi lupta cu ei!

În mod excepțional i-am permis șoferului meu să gonească spre București, spre a transmite de acolo o radiogramă de maximă urgență. Pătrunderea în marș a Ungariei, pentru care în satele ungurești din Banat fuseseră deja pregătite arcurile de triumf, a fost anulată în ultima clipă. Banatul iugoslav, în care, alături de o strânsă majoritate sârbească, trăiau puternice minorități germane, ungurești și românești, a fost ocupat de Wehrmacht și până la evacuarea Iugoslaviei a rămas sub un regim special. Promisiunea dată ungurilor – Hitler însuși, la cartierul său general, dăduse ministrului honved Barta această asigurare – nu a fost nicicând revocată.

Pentru mine e clar că mareșalul Antonescu nu s-ar fi dat în lături în fața niciunei presiuni germane. De acest fapt era pe deplin convins și Adolf Hitler, care îl cunoștea personal pe mareșal.

**Prezentare și versiune
în limba română
Claudiu Mihai FLORIAN**

ALBUM ISTORIC

Eroinele fotografiilor care urmează au marcat epoca în care au trăit, fie prin personalitatea lor, fie au reprezentat un moment de cotitură în domeniul în care au activat. Fiind o selecție, în mod inevitabil rămâne incompletă și, poate, și subiectivă.

*Henriette-Rosine Bernard,
mai cunoscută sub numele de scenă
Sarah Bernhardt (1844 – 1923),
despre care Victor Hugo spunea:
„Este mai mult decât o actriță,
este o femeie“*

*Gabrielle Bonheur
„Coco“ Chanel (1883 – 1971)
a devenit
un simbol în lumea creatorilor
de modă.
Aici alături de omul politic
Winston Churchill*

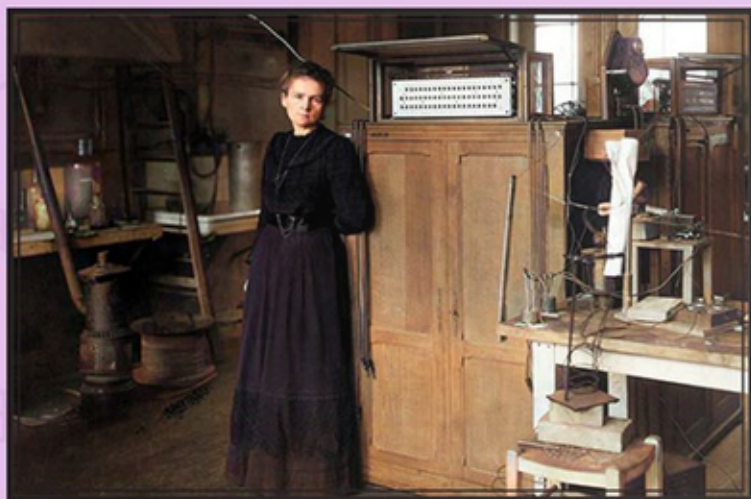
*Agatha Mary Clarissa Miller
(1890 – 1976),
autorul – cu numele
Agatha Christie –
cel mai bine vândut
din toate timpurile*

*Amelia Mary Earhart
(1897; dispărută la 2 iulie 1937;
declarată moartă la 5 ianuarie 1939);
a fost prima femeie care a traversat
în zbor Atlanticul.*

*Aici alături de Eleanor Roosevelt,
soția președintelui S.U.A. Franklin
Delano Roosevelt*

*Maria Salomea
Sklodowska
(1867 – 1934),
căsătorită Curie,
singura savantă
care a primit
Premiul Nobel
în două domenii
diferite:
chimie și fizică;
a descoperit
radioactivitatea*

Magdalena Carmen Frida Kahlo y Calderón (1907 – 1954); opera sa este considerată emblematică pentru cultura națională mexicană

Althea Neale Gibson (1927 – 2003) a fost prima tenismenă de culoare care a câștigat cele trei mari turnee: Paris, Wimbledon și US Nationals, precursorul lui US Open

Barbara Jill Walters (1929 – 2022) a fost prima femeie care a devenit prezentatoarea unui program de știri. În studiourile NBC relatând despre asasinarea președintelui J.F. Kennedy, în 1963

Nadia Comăneci, prima gimnastă care a obținut nota maximă, 10, într-un concurs. Tabelele de scor utilizate în concursurile de gimnastică nu aveau atunci posibilitatea să afișeze nota 10, pentru că se considera că era imposibil de obținut

Valentina Vladimirovna Tereșkova (născută în 1937) a fost prima femeie care a zburat în spațiu. Aici la căsătoria cu cosmonautul Andrian Nikolaev

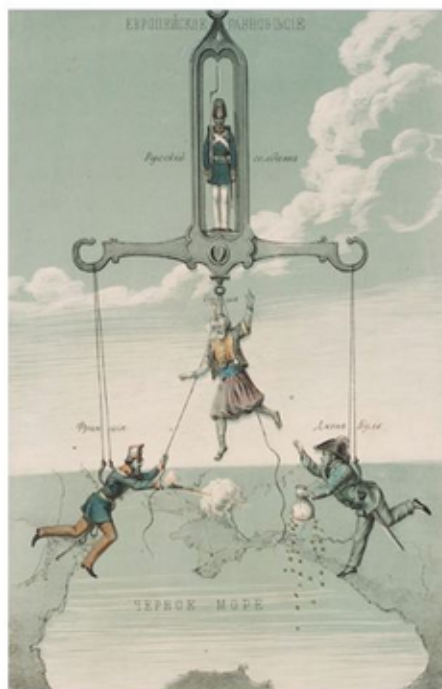
Anjezë Gonxhe Bojaxhiu, mai cunoscută drept Maica Tereza (1910 – 1997). Alături de Papa Ioan-Paul al II-lea

Cum a devenit România un centru de interes geopolitic și cum a știut elita românească de la mijlocul secolului XIX să profite de context? (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 12/2024; 1 – 12/2025; 1 – 2/2026).

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

România revine în Europa cu „renașterea Vladimirescului” în 1821, reluând energic firul secular anterior al prezenței continentale distincte, întrerupt brutal de ocupația turco-fanariotă în primul pătrar al secolului XVIII. Odată cu Revoluția de la 1848, prin sincronicitatea programelor de evoluție națională elaborate la București și Iași, unice în sfera de influență otomană, sau Blajul „Petiției naționale”, națiunea română s-a afirmat ca parte importantă a echilibrului de putere în Europa. Dacă Congresul de la Viena din 1815 nu a înregistrat o prezență românească, situația se datora regimului turco-fanariot. Poarta, deși invitată să participe, a refuzat din considerente de supraviețuire geopolitică. Pentru viitor, absența de la Viena era un uriaș dezavantaj pentru identitatea națională, echivalent cu ruperea de rădăcinile istorice milenare. Totuși, în 1814 – 1815 au fost prezenți neoficial nu doar Tudor Vladimirescu sau alți viitori „boieri făgăduiți” – între ei, Nicolae Băleanu –, iar membri de seamă ai delegațiilor rusă sau austriacă erau în legătură cu rude apropiate la București sau Iași. Informațiile despre cele decise acolo au fost de importanță capitală în declanșarea „renașterii” în 1821, reacția pro-europeană a românilor luând forma insurecției militare sub Tudor și nu a mai putut fi oprită.

Desen de propagandă rus din epocă, cu următorul text (de sus în jos): Echilibrul european; soldatul rus; Turcia; Marea Neagră; Franța (în stânga); John Bull (personificarea Angliei)

Participanții la Congresul de Pace de la Paris,
tablou de pictorul francez Édouard Dubufe (1819 – 1883)

România și ordinea „crimeeană“. Evoluția românească între 1821 și 1850 – 1853 nu a întârziat să atragă atenția Europei. O identificăm în profesorii din Vest veniți pentru educația tinerei elite în țară sau în studenții români de la Paris sau alte capitale și în impactul primejdiilor, vizibile sau ascunse, al intereselor contrare în spațiul românesc, mai ales că suzeranitatea otomană i s-a adăugat protectoratul Rusiei din 1774, deopotrivă de la ecoul continental al complotului insurecțional din Muntenia din 1840 la poziția fermă a elitei române din Transilvania, care a recurs la arme pentru drepturile naționale în 1848 – 1849, formând temporar aici un veritabil stat românesc. Nu trebuie uitată dinamica lobby-ului românesc pe lângă opinia publică vest-europeană. Astfel că racordarea națiunii române la Europa, după cezura de un secol levantin, turco-fanariot, a fost un proces crescând și ireversibil, dosarul

cauzei românești fiind bine cunoscut deja opiniei publice și cancelariilor la 1848 – 1849, la timpul revoluției pan-românească național-liberală. Brusc, Vestul Europei era martor al luptei de eliberare a unui popor neo-latin la nordul Dunării, așezat pe un teritoriu cu coloana vertebrală pe Carpați și ieșire la mare, prin cele 10 – 12 milioane de oameni fiind una dintre națiunile importante ale Estului.

Nățiunea română se vădise în 1848 – 1849 un factor geopolitic de care balanța de putere continentală va trebui

curând să țină seama. Iar când Războiul Crimeii va aduce o modificare de anvergură a ordinii continentale stabilite la Viena, în 1815, inaugurând faza „ordinii crimeean“ a Europei, a arătat că are orientare vestică statornică. Un autor britanic a publicat în 1961 un articol într-o revistă de profil care a probat existența acestei faze astfel denumite, evidențiind chiar și durata acesteia (1856 – 1871, așadar între Congresul de Pace de la Paris și proclamarea Reichului german în 1871). Articolul, *Sfârșitul sistemului crimeean: Anglia, Rusia și neutralitatea Mării Negre, 1870 – 1871*, are ca autor pe eminentul istoric britanic W.E. Mosse, specialist al dosarului Mării Negre, areal care de atunci nu a încetat să fie o problemă europeană până azi. Despre începutul în 1856 al „ordinii crimeean“, autorul menționează: „Neutralizarea Mării Negre a fost, probabil, cel mai important rezultat al Războiului Crimeii. Considerată de aliați occidentali un element nou și valoros în securitatea Turciei, aceasta a fost respinsă de ruși ca o insultă intolerabilă la adresa onoarei lor naționale. A devenit rapid obiectul unei lupte diplomatice.“

În istoria noastră modernă, acest interval a fost decisiv în construcția statală; acum se alege și se desfășoară lucrările Divanurilor ad-hoc în Muntenia și Moldova, care sondează voința națională și elaborează o mare strategie națională: Unirea Principatelor, domn străin, organizare statală de tip apusean, Constituția liberală precedată de

Membrii Divanului ad-hoc din Moldova

Generalul György Klapka

efortul gigantic reformator al primului domn al Unirii, Al.I. Cuza, independența și proclamarea regatului.

Speculând „probabilul” din evaluarea istoricului britanic, amintim că interdicerea accesului Rusiei la Gurile Dunării, pronunțată prin retrocedarea către Moldova a sudului Basarabiei (județele Cahul, Ismail și Bolgrad, „Bugeacul” din vechime), premergător unirii celor două Principate Române (ianuarie 1859), a fost o schimbare geopolitică amplă a debutului epocii „crimeene”, similară „neutralizării Mării Negre”. În legătură cu această afirmare a României, Ioan Maiorescu evidențiază că, odată ce era stăpână la Gurile Dunării, ea a lansat un program național pe măsura acestui rol european, finalizat cu independența din 1877 și proclamarea regatului în 1881, când „se încheie prima epocă a renașterii noastre naționale și

începe o eră nouă [...] Vechiul program al Divanurilor ad-hoc de la 1857 se vede realizat [...] Formal dependentă până atunci de suzeranitatea Turciei și pusă sub un fel de ocrotire a Marilor Puteri, România este acum de sine stătătoare și, fiind lipsită de garantarea neutralității sale, trebuie să-și aleagă, pe a sa răspundere, linia de purtare în politica europeană întrucât se atinge de Dunăre și de Marea Neagră, de Carpați și de Balcani, adică de interesele ei vitale”.

Încă de la ființarea ei modernă, România decide să fie partener al marilor puteri (Franța) îndeosebi pentru acțiuni destinate să mențină echilibrul european prin promovarea libertății naționale. Sugestiv în privința staturii sale geopolitice internaționale asumate neîntârziat este acordul secret cu Franța împăratului Napoleon al III-lea în februarie 1859 pentru a se asocia acțiunii militare de unificare a Italiei, „fixând” militar forțele austriece din Transilvania și prevenind intervenția lor represivă în peninsulă. Acest sprijin a fost util în războiul dintre Franța și Austria din vara lui 1859, iar comportamentul ofensiv era deopotrivă destinat luptei de eliberare românească din Transilvania, tot atât de mult cât și de descurajare militară a Vienei. Mai mult, era confirmat prin angajament scris (un protocol încheiat la București, în martie 1859) vizând sprijinirea declanșării unei noi revoluții anti-austriece în Ungaria, negociat cu emisarul ungur, generalul Klapka, aflat în misiune secretă. Același sprijin a fost acordat și luptei de eliberare poloneză, rămasă o tradiție de generații, mulți dintre polonezi refugiindu-se,

după eșecul revoluției anti-țariste din 1863 în România, unde urmașii lor vor pătrunde chiar în conducerea armatei române în anii 1930. România se angajase așadar decis în reformularea hărții Răsăritului continentului, întemeindu-se pe Franța, dar urmărind îndrăzneț propriile obiective, care se puteau realiza doar prin revizuirea sistemului imperial Viena-1815.

Război de partizani sau diplomație ofensivă? În mod clar, Europa începuse să aprecieze greutatea sistemică a factorului românesc. Odată ce Rusia

Gheorghe Magheru

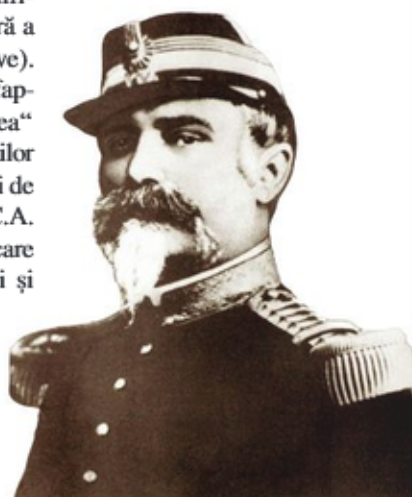
a ocupat militar Principatele, ca preludiu al avansului către Strâmtori – Războiul Crimeii fiind inevitabil (octombrie 1853) –, factorul geopolitic român devine indispensabil pentru echilibrul continental. Înaintarea hegemonică rusă trebuia oprită, iar „concertul”, mai întâi Marea Britanie, a planificat o insurtecție militară în România, cu sprijin otoman în trupe, trecute la nord de Dunăre. Lui Ion Ghica, chemat de Guvernul otoman (septembrie 1853) în prezența ambadorului britanic, i s-a

cerut ca emigrația română să pregătească acțiunea, inclusiv preluarea conducerii politice în Principatele ocupate. Către sfârșitul lui 1853, planurile insurecției militare anti-ruse, elaborate de generalul Gh. Magheru, prevedeau utilizarea potențialului ostășesc național – pandurii întâi de toate, precum și unități ad-hoc constituite –, emigranții români din Europa fiind concentrați la Șumla, în Bulgaria, pentru formarea unei legiuni militare. Evoluția evenimentelor (victoria navală rusă la Sinope, în noiembrie 1853) a dus la abandonarea planului, liderul român Nicolae Golescu, într-un memoriu către Napoleon al III-lea din 1856, menționând pierderea unei mari oportunități istorice sub formula: „Războiul Crimeii trebuia să fie războiul nostru.” Teatrul principal de operații anti-rus al aliaților europeni s-a mutat în Crimeea.

Două evenimente vin să certifice locul important al națiunii române în balanța de putere pe continent, atunci și în viitor. Cel dintâi este tipărirea în românește, la Bruxelles (1853), de către generalul Gheorghe Adrian, lider al Revoluției de la 1848 – 1849 din Ardeal, a unei lucrări surprinzătoare prin titlu și conținut: *Idee rapide despre rezbélul de partizani*, urmată de instrucțiuni privind serviciul de campanie și de un manual de „fortificațiune pasageră”. Doar simpla coincidență a apariției lucrării cu inițierea planului insurecției militare române permite ipoteza că era un veritabil manual de utilizat de forțele insurecționale potrivit „planului Magheru”. Cartea nu era originală, autorul arătând că e o traducere „din limba

franceză, cu oarecare modificățiuni” (istoriografia noastră a identificat sursele respective). Deopotrivă ne sprijinim pe faptul documentat că „gruparea” Magheru din rândul emigranților era contrară vederilor taberei de tineri liberali de la Paris – C.A. Rosetti, Brătienii și alții –, care susțineau că forțele proprii și războiul de partizani pot impune victoria cauzei naționale împotriva celor trei imperii vecine. Interpretată ca fiind precursora strategiei „prin noi înșine” – gruparea de la Paris a format ulterior Partidul Național Liberal –, cu carieră îndelungă în evoluția României în anii 1920, chiar atingând izolaționismul în vremurile mai noi (în 1940, în Ardeal când s-au format „batalioane mixte” în Apuseni împotriva unei invazii străine și mai apoi chiar la scară națională, după 1972). Lucrarea are neîndoiește o semnificație aparte în gândirea de politică externă și militară românească.

Al doilea eveniment este un argument al ipotezei de mai sus: Gh. Adrian a fost ministru de Război în primul Guvern format de A.I.I. Cuza după Unirea din 1859, așadar desemnarea lui echivalând cu o opțiune de acțiune armată națională în condițiile ostilității celor trei mari imperii vecine – foarte puternice militar, comparativ, ca organizare, dotare și număr –, cărora statul român, la începutul său, nu le putea opune un instrument similar adecvat. Desigur, Bucureștii au pus pe primul plan, după 1859, acțiunea statală a organizării armatei române – colaborând cu misiuni militare străine de instruire, detașate în țară, întâi franceză, apoi prusacă – pentru a dezvolta

Generalul Gheorghe Adrian

o armată modernă, nucleul unui război național. În condițiile ordinii europene de tip imperial, în care domina raportul de forțe militare, victoria cauzei naționale în tabloul geopolitic al României nu putea fi posibilă decât prin soluții ieșite din tiparul epocii. Iar elitei române, îndrăznețe și informate, dornică să atingă rapid obiectivele încredințate de Divanurile ad-hoc, nu i-a fost străin defel modul de a gândi și acționa dincolo de uzanțele specifice epocii.

Orientarea în politica externă a României se întemeiază pe această dinamizare a procesului de construcție statală, orice întârziere și pierdere de oportunități sistemice fiind fatale. N. Iorga arăta cum, imediat după instalarea pe tron, A.I.I. Cuza s-a lansat într-un ambițios program de politică externă, continuat cu aplomb de noul domn de origine străină pe direcțiile deschise de predecesor: „La 1866 erau patru mari probleme deschise la hotarele noastre, probleme cu nepuțință de înlăturat. [...] În primul

rând [...] problema legăturilor noastre cu Turcia. [...] A doua problemă consta în legăturile pe care putea să le aibă statul nostru, Principatele Unite, România, cu vecinii creștini de peste Dunăre. [...] Afară de problema balcanică, mai existau două. [...] Una era problema legăturilor cu Austria, cu acea Austrie care tocmai atunci, la începutul domniei lui Carol I, s-a făcut o Austro-Ungarie. [...] În sfârșit, [...] era problema legăturilor noastre cu Rusia. Unirea se făcuse în contra intereselor rusești [...], greutatea în ce privește Rusia consta mai ales în împotrivirea, așa de grea, a intereselor noastre de dezvoltare cu interesele de dominație la Gurile Dunării, la Strâmțori și de influență în Peninsula Balcanică ale Rusiei. "În privința relațiilor cu Austro-Ungaria consemna: „Chestiunea românilor din Ungaria, cari, [...] prin sângeroasa ridicare a maselor țărănești la 1848, [...] ajunseseră la faza de reorganizare liberă a Mitropoliilor din Blaj întâi, din Sibiu și Șaguna pe urmă, starea românilor de dincolo rămânea critică însă, fiind hrănită de toată

nemulțumirea trecutului și de nerăbdarea altui viitor."

Dimensiunea anti-rusă ca permanență. Rusia înfrântă și obligată în 1856, la Paris, să accepte „neutralizarea“ Mării Negre și să abandoneze accesul la Dunăre a căutat imediat să recâștige pozițiile pierdute. O primă oportunitate i s-a ivit în 1859, odată cu războiul dintre Franța și Austria, dar rapiditatea evoluției lui a prevalat. Următoarea s-a ivit în 1866, pe care același istoric britanic citat a numit-o „revoluția română din 1866“ – anume aducerea pe Tronul românesc a lui Carol de Hohenzollern, ruda apropiată a regelui Prusiei, chiar în ajunul războiului prusaco-austriac pentru supremație în spațiul german. Legătura între cele două evenimente, care justifică evaluarea de „revoluție română din 1866“, ne-o dau „memoriile“ regelui Carol, în care arată că la preluarea Tronului a fost asigurat de cancelarul prusac Bismarck: „Din partea Austriei nu va fi nimic de temut, deoarece are de gând să se ocupe el pentru câțiva timp de ea“, ceea ce s-a întâmplat la doar trei luni de la sosirea nou-

lui domn român, printr-un război victorios. Importanța geopolitică a României se afirma din nou pe scena europeană, mai ales că Rusia – ne arată W.E. Mosse – „a cochetat cu ideea de a obține revizuirea clauzelor Mării Negre în schimbul recunoașterii stabilirii unui principe străin la București, în contradicție cu tratatele“. Acest istoric a reconstituit împrejurările a ceea ce numește „revoluția română de la 1866“, practic o reliefare pregnantă a greutății României în echilibrul european. Detronarea lui Cuza (februarie) și urcarea pe tron a lui Carol (în luna mai) au creat pericolul unui război de anvergură sistemică. El a fost evitat prin anihilarea reciprocă a țințelor imperialiste urmărite – anume anexarea României (Austria), abandonarea „neutralizării Mării Negre“ și acces la Dunăre (Rusia), război împotriva Austriei (Prusia), separarea Principatelor Române (Turcia), păstrarea integrității teritoriale a Porții (Anglia) –, impunându-se o conferință a „concertului“ european (Franța), care a recunoscut legitimitatea instalării lui Carol pe tron.

Faza „crimeeană“ a ordinii Viena-1815 este parțial abandonată în 1871, la presiunea Rusiei, odată cu victoria Prusiei împotriva Franței și apariția Germaniei reunificate. De această dată, acțiunea Rusiei de schimbare a „neutralizării“ Mării Negre a reușit parțial, accesul la Dunăre fiindu-i însă interzis pentru un alt deceniu. Existența României unite a fost salvată totuși, deopotrivă cu Gurile Dunării, în pofida unei crize sistemice europene de magnitudine.

(Va urma)

„Asediul Sevastopolului“, tablou de pictorul rus Gheorghi Feodorovici Șukaev (1812 – 1883)

La 11 decembrie 1936 regele Eduard al VIII-lea al Marii Britanii abdică, în urma unui scandal care a zguduit monarhia britanică, și îi urma fratele său, George al VI-lea. La originea scandalului s-a aflat, cel puțin oficial, doamna Wallis Simpson, o americană aflată la a doua căsătorie, de care regele se îndrăgostise și cu care era hotărât să se însoare (Magazin istoric, nr. 7/2015). O rațiune mult mai profundă a fost simpatia lui Eduard al VIII-lea pentru Germania lui Hitler. De altfel, și doamna Simpson nutrea sentimente similare. Atrăsese mai mult decât atenția lui Joachim von Ribbentrop, cel numit de Hitler ambasador la Londra, care îi trimitea zilnic 17 garoafe.

Simpatia ducelui de Windsor pentru Hitler, dar mai ales declarații compromițătoare, care îl dovedeau ca trădător de patrie, se adunaseră în arhiva Ministerului de Externe german. La încheierea războiului, britanicii au declanșat o adevărată vânătoare pentru a pune mâna pe dosar și a împiedica publicarea acelor documente mai mult decât stânjenitoare pentru monarhia britanică.

Povestea aceasta constituie subiectul volumului scris de Andrew Morton, pe care Editura Corint îl publică cu titlul 17 garoafe. Casa de Windsor și naștii, în traducerea Simonei Preda și din care am desprins câteva fragmente.

DOSARUL WINDSOR

ANDREW MORTON

La 17 iulie 1945, strălucitul tânăr istoric Rohan Butler, discipol al lui Llewellyn Woodward, petrecea o după-amiază toridă la Foreign Office, răsfoind traduceri ale documentelor din arhivele Ministerului de Externe german. Pe biroul său se afla un dosar subțire din carton Manila conținând traducerea filmului B15, cu negative numerotate de la B002527 la B003018.

Ducele de Windsor și Wallis Simpson în ziua căsătoriei

Ceea ce a citit l-a lăsat șocat și, într-o oarecare măsură, fără să știe ce să facă mai departe. Dosarul conținea detalii despre șederea ducelui și a ducesei de Windsor în Spania și Portugalia, după prăbușirea Franței, în 1940. Nu era vorba doar despre faptul că acest cuplu ducal se afla în centrul unui plan nazist elaborat și absurd de răpire, ci și despre faptul că fostul rege dădea dovadă de o lipsă de loialitate față de țara și familia sa. Cu o subestimare laconică tipică unui universitar educat la Oxford, nota informativă a lui Butler menționa, pur și simplu, că remarcile lui Eduard îl plasau „într-o lumină oarecum ciudată.”

Primiți de Hitler

După cum își amintea Butler câteva decenii mai târziu: „Am reacționat cu surprindere. Nu aveam nicio idee despre acel episod anume. Am scris un text scurt și plat. M-am gândit că este, poate, o modalitate judicioasă de a descrie un material distinct neobișnuit.“

Conținutul uluitor al dosarului se referea la activitățile din timpul războiului ale ducelui de Windsor, documentele diplomatice germane alcătuind un portret uimitor al unui om nemulțumit de poziția sa, neloial familiei sale și lipsit de patriotism. Atât de mare era nemulțumirea acestuia, încât prietenul său de-o viață și susținătorul său fidel, Winston Churchill, liderul războiului, îl amenințase cu Curtea Marțială dacă nu respecta ordinele și nu își prelua funcția de guvernator al Bahamasului în timpul războiului.

Eduard a rostit afirmații în mod clar trădătoare pe parcursul scurtei sale șederi la Madrid și Lisabona, în 1940, după ce el și soția sa au fost forțați să-și părăsească locuința din sudul Franței, în urma invaziei germane. Cu ocazia acelei șederi, multe dintre declarațiile sale făcute fără reținere au fost înregistrate de diplomați germani, aristocrați spanioli, politicieni și alți observatori. Ulterior, acestea au fost trimise la Berlin, unde Hitler și Ribbentrop le-au studiat cu atenție.

Nu doar că s-a exprimat vehement împotriva lui Churchill și a războiului, dar era și convins că, dacă ar fi rămas pe tron, conflictul ar fi putut să fie evitat. Credea că doar bombardamentele intense și continue asupra orașelor britanice ar fi determinat Regatul Unit să vină la masa negocierilor.

Odată ce implicațiile declarațiilor ducelui au escaladat rapid pe lanțul de comandă – mai întâi la Ministerul de Externe, apoi pe Downing Street și, în cele din urmă, la Palatul Buckingham –, acestea

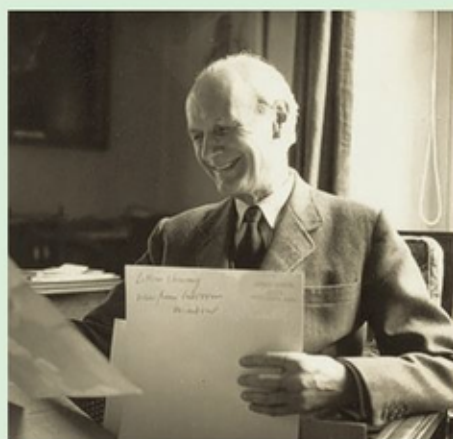
au provocat o schimbare radicală a modului în care urma să fie folosite documentele Ministerului de Externe german capturate. De la o atitudine inițial entuziastă, dornici să folosească aceste documente pentru discreditarea dușmanilor Aliaților, britanicii au tras brusc frâna de mână în privința politicii oficiale.

Această reconfigurare a politicii a avut consecințe nu doar asupra folosirii documentelor Ministerului de Externe german în scopuri propagandistice, ci și asupra utilizării lor în cadrul Tribunalului Militar Internațional și asupra înseși consemnării istorice. Vocile influente din Marea Britanie și unele din America au început acum să sugereze distrugerea completă a documentelor Ministerului de Externe german care aveau legătură cu ducele.

Conținutul acelui dosar subțire cu coperte din carton Manila nu numai că a provocat una dintre cele mai mari tentative de mușamalizare din istorie – în care au fost implicați regele George al VI-lea, Winston Churchill, prim-ministrul Clement Attlee și generalul Dwight Eisenhower –, dar a expus și falia culturală și politică esențială dintre cele două țări.

Vara anului 1945 a fost martora unei ofensive britanice concertate pentru a șterge dosarul Windsor. Downing Street, Ministerul de Externe și Palatul Buckingham au depus eforturi uriașe, au tras toate sforile și au apelat la toate relațiile din rețea pentru a șterge acest dosar toxic din istorie. Mai mult, regele George al VI-lea a pus în mișcare o serie de misiuni secrete pentru a recupera jurnale, documente, bijuterii și alte artefacte regale

Cei doi emisari britanici: Owen Morshead...

... și Anthony Blunt, aici cu regina Elisabeta a II-a

importante din castelele, conacele și palatele din Europa continentală recent eliberată. Mulți istorici și comentatori cred că această operațiune a fost pusă în aplicare pentru ca nicio dovadă incriminatoare legată de duce, de soția sa de origine americană sau de alți membri ai Familiei Regale să nu poată fi vreodată văzută de ochi indiscreți. Nu doar comportamentul ducelui și ducesei de Windsor îl îngrijora pe rege. Mai existau și alți membri ai Familiei Regale ale căror comportamente private reprezentau un potențial risc de compromitere publică a Casei de Windsor. Așa cum explica Sarah Bradford, istoric al Familiei Regale: „Regele era foarte preocupat de imaginea monarhiei. A luat mai multe măsuri pentru a se asigura că, în viitor, Coroana nu va întâmpina ostilitate și nu va fi afectată în mod inutil.”

La 3 august 1945, regele a trimis doi curteni într-o misiune extrem de sensibilă în Germania, la bordul unui avion militar. Unul dintre ei era Sir Owen Morshead, erou de război decorat, care îl slujise atât pe rege, cât și pe tatăl acestuia, George al V-lea, în calitate de bibliotecar regal. Celălalt era Anthony Blunt, un intelectual homosexual și istoric de artă care o șocase cândva pe regină, spunându-i că este ateu. Blunt, care acceptase de curând funcția de curator-șef al Colecției Regale de Artă, era maior în serviciul de contrainformații britanice, MI5, precum și spion sovietic, transmitând informații U.R.S.S.-ului încă din 1937 (*Magazin istoric*, nr. 8 – 12/1996, 1/1997).

Misiunea oficială a celor doi era să recupereze corespondența istorică și voluminoasă dintre regina Victoria și fiica sa cea mare, prințesa regală, care

se căsătorise în 1858 cu fiul împăratului german Wilhelm I, devenise mama kaizerului Wilhelm al II-lea și, în 1888, împărăteasă, când soțul a devenit împărat al Germaniei, ca Frederick al III-lea.

Cât despre detaliile misiunii în sine, acestea sunt învăluite în dramă și mistificare. În primul rând, există relatarea veselă scrisă de unul dintre protagoniști, Sir Owen Morshead, care se află în Arhivele Regale de la Castelul Windsor. În versiunea sa, el explică faptul că a fost trimis în misiune întrucât era cunoscut de familia von Hessen. Blunt a fost ales pentru că era o „companie plăcută”, pentru excelențele sale cunoștințe de limbă germană și pentru că, în calitate de ofițer de informații, trebuia să se ocupe de afaceri militare în regiunea Frankfurt. Dat fiind faptul că aveau nevoie de permisiunea landgrafei Margarethe, în vârstă de 73 de ani, pentru a ridica documentele, se considera că, deoarece aceasta își pierduse trei fii în două războaie mondiale și simțea o „ură ranchiunoasă” față de Marea Britanie, prezența unui ofițer englez putea zădărnici înțelegerea. Blunt a rămas în umbră, ajutându-l pe Morshead să localizeze scrisorile și diverse cărți semnate, în biblioteca de la castel, în timp ce el întocmea un inventar sumar al picturilor importante.

Când a venit vorba despre obținerea acordului prințesei Margarethe, Morshead se simțea în elementul lui, oferind familiei componentele vitale

Margarethe von Hessen

ale vieții germane postbelice – hârtie igienică, săpun, ceai, cafea și chibrituri. Întrucât landgrafei i se dăduse preavizul legal de patru ore din partea armatei americane pentru a părăsi castelul cu 100 de camere, locuind acum în cabana administratorului domeniului, aceste provizii erau întru totul binevenite. Pentru a facilita tranzacția, Morshead a decis să o aducă acolo și pe văduva prințului Christoph von Hessen, adică prințesa Sofia a Greciei și Danemarcei, sora viitorului duce de Edinburgh. Favorită a landgrafei, Sofia pleda pentru transferul arhivelor familiei la Castelul Windsor.

Prințesa, împreună cu copiii ei, câinele de companie și un mistreț sălbatic îmblânzit, pe nume Bambi, s-au urcat în Rolls-Royce-ul împrumutat al lui Morshead și au pornit spre întâlnirea cu landgrafa. Revederea cu familia, farmecul legendar al celor doi curteni regali și câteva tablete de ciocolată au părut să fie suficiente: landgrafa Margarethe a semnat un acord prin care le permitea celor doi să scoată scrisorile din castel.

Aici lucrurile se complică. Într-un interviu acordat jurnalistului Colin Simpson în 1979, Blunt a povestit cum el și Morshead au mers la castel pentru a recupera documentele, dar accesul le-a fost refuzat de ofițerul american, căpitanul Kathleen Nash, care devenise administratorul

acestuia. Doamna căpitan deținea, cel puțin formal, controlul asupra castelului, transformat între timp într-un centru de odihnă și recreere pentru ofițeri superiori americani. Biograful Roland Perry preia firul poveștii. În schimbul de replici din ce în ce mai concis dintre ofițerul de informații britanic și cel american, Nash

Sofia
von Hessen

Căpitanul Kathleen Nash avea să fie ulterior arestată pentru furtul unor bijuterii din castelul familiei von Hessen

a simțit un fior de îndoială cu privire la decizia ei inițială, mai ales după ce Blunt, conform spuselor lui Perry, i-a transmis că Winston Churchill susținea misiunea. El a insistat ca Nash să-și contacteze superiorii. Ofițerul american, originar din Saint Paul, Minnesota, nu mai întâlnise niciodată un bărbat ca Blunt. Așa cum îl descrie Perry: „Era politicoș, dar distant. Se purta de parcă ar fi avut o autoritate reală, deși greu de definit.” În cele din urmă, Nash a telefonat la cartierul general, iar în timp ce era ocupată cu acel apel, Morshead și doi soldați britanici au cărat lăzile cu scrisori regale pe scările bibliotecii, le-au încărcat într-un camion militar și au dispărut în noapte. O versiune similară este descrisă și de autorii Martin Allen și John Costello, care adaugă un detaliu semnificativ: lăzile scoase de la etajul superior al castelului (deși biblioteca se află la parter) conțineau documente ce detaliau activitățile trădătoare ale ducelui de Windsor.

Expertul în spionaj Chapman Pincher a dat poveștii o nouă întorsătură. Când americanii le-au refuzat lui Blunt și lui Morshead accesul la scrisori, aceștia s-au întors la prințesa Margarethe von Hessen, care i-a îndrumat către o intrare din spate pe unde, în miez de noapte, au putut pătrunde prin efracție și fugi cu prada. Odată întorși în Marea Britanie, Blunt, care, potrivit lui Perry, realizase în secret un microfilm cu documentele incriminatoare despre ducele de Windsor, s-a întâlnit cu ofițerul său de legătură sovietic într-o cârciumă sordidă din East End și i l-a predat spre păstrare. Microfilmul care conținea lucruri compromițătoare despre duce reprezenta asigurarea lui Blunt în cazul în care ar fi fost vreodată demasc. ■

REFORMA AGRARĂ DIN 1921 ÎN TRANSILVANIA

BIANCA ȘENDREA

Realizarea unei reforme agrare în Transilvania a reprezentat punctul III.5. al Rezoluției Marii Adunări de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918: „Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidei-comisele [dispoziție testamentară prin care moștenitorul trebuie să remită averea unui terț] și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producției.”

Consiliul Dirigent al Transilvaniei

Primele demersuri au fost făcute încă din anul 1919. În luna februarie, Consiliul Dirigent a emis Ordonanța nr. 82/A, prin care se institua sistemul arendărilor forțate asupra domeniilor statului, ale persoanelor juridice și ale marilor proprietari. Consiliul Dirigent, apoi Comitetul Agrar, care a preluat responsabilitatea de a pune în aplicare sistemul arendărilor forțate, au fixat o serie de criterii și categorii de teren care puteau fi arendate, au stabilit categoriile sătenilor care puteau lua terenuri în arendă, dar și condițiile în care se realizau

arendările. Prin acest sistem al arendărilor forțate s-au stabilit doar parțial suprafețele și categoriile de teren expropriabile, iar țăranii îndreptățiți doar au folosit acele terenuri, în schimbul unor sume de bani plătite periodic.

Un al doilea demers legislativ a fost Decretul-lege nr. 3.911 din 10 septembrie 1919, care a legiferat dreptul statului de expropriere pentru cauză de utilitate publică. Unele măsuri au devenit parte din legea agrară propriu-zisă. Spre exemplu, articolul 2 prevedea exproprierea integrală a supușilor altor

Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

state, indiferent dacă proprietarii respectivi erau străini „prin originea lor“, prin căsătorie sau exercitarea dreptului de a opta pentru o altă cetățenie, persoanelor „morale, publice sau private, instituțiuni, corporațiuni, fundațiuni, bănci, întreprinderi“ cu sediul, domiciliul sau activitatea în afara teritoriului României. Se prevedea și posibilitatea exproprierii proprietăților rurale ale persoanelor juridice, băncilor, fundațiilor etc. care se aflau în teritoriul României, cu excepția celor care serveau unui scop științific, artistic, educativ, sanitar sau economic.

VÂNZĂRILE ȘI DONAȚIILE, NEACCEPTATE

Legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș a fost promulgată la 23 iulie 1921 și publicată în *Monitorul Oficial* la 30 iulie 1921. Aceasta era structurată în două părți, *Exproprierea și Împroprietărirea*, 20 de capitole și 141 de articole. Legea a fost modificată parțial în iunie 1922, în ceea ce privește procedurile de expropriere și evaluare a prețului, atribuțiile instituțiilor de aplicare a reformei, procedura de depunere a apelurilor împotriva exproprierii și prețurilor, modalitatea de consemnare a prețurilor de expropriere și realizarea împroprietăririi.

Alte două modificări im-

portante, care au determinat schimbări în modul de aplicare a reformei agrare în Transilvania, au fost cele făcute asupra legii agrare pentru Vechiul Regat din octombrie 1922, respectiv asupra tuturor legilor agrare din octombrie 1932. În octombrie 1922 a fost modificat articolul 37 din legea pentru reforma agrară din Vechiul Regat, modificându-se componența și atribuțiile Comitetului Agrar.

Prin legea adoptată în octombrie 1932, atribuțiile de aplicare a reformei agrare au trecut din sarcina comisiilor de ocol, comisiilor județene de expropriere și a Comitetului Agrar în responsabilitatea judecătoriilor, tribunalelor județene și Curților de Apel. Rolul de organ consultativ al Comitetului Agrar pe lângă Ministerul Agriculturii și Domeniilor a fost transferat Consiliului Uniunii Camerelor de Agricultură.

Procesul de expropriere a vizat marea proprietate, indiferent de calitatea proprietarului (persoană fizică sau persoană juridică) și capacitatea juridică a acestuia sau caracterul imobilului (art. 2). Potrivit articolului 4, suprafața unei proprietăți se calcula prin luarea în considerare a situației juridice de la 1 decembrie 1918, ținându-se seama de succesiunile deschise. Astfel, „înstrăinările“ (vânzările, donațiile) unor terenuri făcute după data aceasta erau declarate ca fiind fără efect, deci nu erau recunoscute de stat, iar exproprierea viza întreaga proprietate, inclusiv acele terenuri vândute sau donate după data prevăzută de lege.

Domeniile puteau fi expropriate integral sau parțial, în funcție de gradul de satisfacere al cererilor de împroprietărire dintr-o anumită localitate sau chiar plasă. Exproprierea integrală urma să fie aplicată asupra proprietăților rurale deținute de absenteiști, cu excepția celor cu suprafața mai mică de 50 iugăre, adică cca 29 ha (art. 6, litera c). Conform legii, un absenteist era considerat „acela care de la 1 Decembrie 1918 până la depunerea legii de față a lipsit din

Anul II. Călm. 27 Iulie 1924. Nr. 38	
RENAȘTEREA	
ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE A VASLUI, TELEACULUI, GEORGIULUI ȘI CLEJULUI	
Redacția de la Vaslui Călm. 27 Iulie 1924. Nr. 38	Apărut o dată pe săptămână Abonament: 100 Lei pe an.
Pag. 6 RENAȘ	
Pământul expropriat. Ministerul agriculturii a dat următorul comunicat: „Se aduce la cunoștință proprietărilor expropriați din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, că pentru exproprierile rămase definitive (în condițiile Jurnalului Consiliului de miniștri Nr. 92 publicat în „Monitorul Oficial“ din 31 Ianuarie 1924), statul a hotărât a face plata prețului de expropriere. Pentru ca proprietarii expropriați să obțină cât mai degrabă plata prețului, trebuie să înainteze de îndată consilieratului agricol unde se găsește moșia expropriată, cererea de plată însoțită de actele prevăzute în comunicatul Casei centrale a cooperărilor și împroprietăririi, publicat în „Monitorul Oficial“ Nr. 74 din 3 Aprilie 1924. Acel dintre proprietarii expropriați, cari nu se vor conforma celor de mai sus, vor suferi consecințele de a nu-și putea primi la timp plata prețului de expropriere ce li se cuvine“.	

*Anunț din ziarul Renașterea,
din 27 iulie 1924,
prin care proprietarii
expropriați definitiv
erau somați să depună
cererile de plată cât mai rapid,
ca să nu și le piardă*

țară, fără a avea o însărcinare oficială în străinătate". În cazul domeniilor deținute în indiviziune, adică în proprietate comună, acestea erau considerate ca divizate în momentul expropriării. Cu toate acestea, partea ce urma să fie expropriată era aleasă din întreaga suprafață a domeniului (art. 5).

DECLARAȚII ÎN TERMEN DE O LUNĂ

Exproprierea era aplicată domeniilor ale căror suprafețe depășeau 50 de iugăre (cca 29 ha) în zona de munte, 100 iugăre (cca 57 ha) în zona de deal și 200 iugăre (cca 115 ha), 300 iugăre (cca 173 ha), respectiv 500 iugăre (cca 288 ha) în zona de câmpie, în funcție de gradul de satisfacere al cererilor de împrumut din regiunile respective (art. 8, litera c) – cu alte cuvinte, suprafețele deținute deja de țărani îndreptățiți. Potrivit articolului 16, procesul de expropriere a vizat pământul cultivabil, adică terenurile arabile, pășunile, fânețele, golurile de munte (pășunile alpine) sau oricare dintre terenurile considerate potrivite pentru cultivare, inclusiv terenurile inundabile, care au fost folosite pentru cultivare sau pășunat.

Legea pentru reforma agrară din 1921 a vizat și exproprierea pădurilor, cu scopul înființării de păduri comunale sau extinderii suprafeței acestora. În egală măsură, pădurile puteau fi expropriate pentru înființarea de pășuni comunale pentru localitățile care nu dispuneau de pășune sau unde întinderea de pășune deținută era insuficientă. În acest caz, era nevoie de avizul serviciului silvic și de aprobarea Comitetului Agrar.

Operațiunile de expropriere trebuia executate, conform

Titlu de stat din Renta Împroprietăririi
din anul 1922

trebuia precizate numărul domeniilor deținute la momentul 1921 și 1 decembrie 1918, alături de suprafețele acestora. Cuprindea și informații despre modul de cultivare a domeniului, mai exact dacă a fost cultivat prin arendași între 1 decembrie 1918 și 1 mai 1921, data de la care a început cultivarea prin acest sistem și dacă mai era cultivat la fel în momentul emiterii legii. Proprietarul mai trebuia să specifice domeniul sau domeniile din care dorea să își păstreze cota legală de teren. Ultimele informații care trebuia oferite priveau capitalul total investit, respectiv venitul obținut în urma exploatarea

domeniului și a stabilimentelor industriale de pe cuprinsul acestuia, dacă existau asemenea stabilimente.

Prețurile de expropriere erau stabilite per iugăr, în funcție de categoriile de teren și calitatea acestora, mai exact clasele de fertilitate ale solului, vârstele și speciile pădurilor, distanța față de căile de comunicație (gări, drumuri principale, căi ferate etc.). Pentru a stabili prețurile de expropriere, comisiile luau în considerare următoarele aspecte: prețul de vânzare al unui teren în localitate sau în vecinătate înainte de Primul

Certificat de împrumut din 1921

Legea pentru reforma agrară din Vechiul Regat, promulgată în Monitorul Oficial

Război Mondial, de obicei intervalul 1908 – 1913; prețul de arendare în regiune; evaluările făcute de instituțiile de credit; venitul net raportat la un iugăr; impozitul funciar sau alte informații legate de prețurile din intervalul 1908 – 1913. Pentru calcularea prețurilor, se lua în considerare paritatea dintre un leu și o coroană, excepție făcând pădurile expropriate pentru fi transformate în pășuni comunale, unde prețul se fixa prin stabilirea parității unui leu cu două coroane (articolele 48 – 54).

PROCEDURI CE PUTEAU DURA ȘI UN DECENIU

Achitarea prețului care se cuvenea proprietarului pentru terenurile expropriate se efectua în numerar sau titluri de rentă, amortizabile pe 50 de ani și cu dobândă de 5% pe an. În cazul per-

soanelor morale publice, exproprierea era achitată în rentă cu dobândă de 5% pe an (art. 85). Plățile se realizau către proprietari în urma încheierii procesului propriu-zis de expropriere, măsurare cadastrală și parcelare a terenurilor. Statul efectua aceste plăți prin consemnarea numerarului sau a rentelor la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, iar proprietarul putea ridica suma de la această instituție în baza autorizației Judecătorei de ocol (art. 86 modificat). În majoritatea cazurilor pe care le-am cercetat, despăgubirile erau emise, respectiv încasate de proprietari sub forma rentelor de expropriere, numerarul fiind folosit doar pentru sume mici, de obicei sub 500 de lei.

Consemnarea propriu-zisă a rentelor de expropriere la Casa de Depuneri și Consemnațiuni a reprezentat ultima etapă dintr-un proces mult mai complex al plăților. După finalizarea procedurii de expropriere, consilieratele agricole de la nivel județean întocmeau un referat de plată pentru fiecare proprietate expropriată. Acest document cuprindea numele proprietarului, localitatea și județul unde se aflau terenurile expropriate, deciziile în baza cărora s-au realizat exproprierea și stabilirea prețurilor. De asemenea, sub forma unui tabel, erau enumerate categoriile de teren expropriate, suprafețele aferente și prețul/iugăr în funcție de categoria de teren și, uneori, clasa de fertilitate, calculându-se suprafața totală expropriată și suma totală pe care proprietarul trebuia să o primească.

În următoarea etapă, referatul de plată era trimis către Direcția Datoriei Publice din cadrul Ministerului de Finanțe, mai apoi către Judecătoria de ocol de la Secția Cărții Funciare din plasa unde era arondată comuna în care se aflau terenurile expropriate. Ministerul de Finanțe era instituția care ordona consemnarea rentelor la Casa de Depuneri și Consemnațiuni. Judecătoria de ocol analiza referatul de plată trimis, deciziile de expropriere, situația juridică a proprietății și își exprima acordul cu privire la eliberarea rentelor în numele proprietarului. În baza avizului Judecătorei de ocol, rentele de la Casa de Consemnațiuni puteau fi ridicate de către proprietar sau avocatul său. De la adoptarea primei hotărâri de expropriere a unei proprietăți rurale și până la încasarea propriu-zisă a despăgubirii de către foștii proprietari se putea scurge o perioadă destul de lungă de timp, chiar mai mare de zece ani, în unele cazuri.

(Va urma)

Sat din Transilvania interbelică

În vremurile grele de la sfârșitul anului 1917 și în anul următor, între regină și prim-ministrul țării relațiile sunt încordate, dar caracterizate chiar de suverană ca politicoase (Magazin istoric, nr. 2/2026).

REGINA MARIA VERSUS ALEXANDRU MARGHILOMAN

ALIN SPÂNU

Finalizarea negocierilor cu Puterile Centrale și semnarea Tratatului de pace (24 aprilie/7 mai 1918) o determină pe regină la o nouă revoltă: „Crima a fost înfăptuită! S-a terminat! Am semnat că ne cedăm libertatea, nădejile, bogățiile, onoarea, visul. Suntem sclavi, suntem mutilați, ciopârțiți, cu economia distrusă și, de parcă nu era îndeajuns, cei care ne-au făcut asta se așteaptă să le zâmbim – vorbesc despre stabilirea de relații prietenești cu România. Ah, brutele! Brute fără seamăn, îngrozitoare, băutoare de sânge“. Patru zile mai târziu, regele Ferdinand a discutat cu Alexandru Marghiloman „toată după-amiaza“, apoi a luat cina cu soția. După cină, Maria a tot încercat să afle de la soț ce au discutat și ce e de făcut în continuare, „dar nu vrea, se eschivează“ și rămâne nelămurită.

Alexandru Marghiloman

Regina a invitat la dejunul din 4/17 mai 1918 pe doamna general Constantin Coandă cu fiica, generalul Traian Moșoiu și Rosetti-Bălănescu. O informație de la Moșoiu o face pe amfitrioană să erupă din nou, în jurnal, arătându-și antipatia pentru premier. Moșoiu a afirmat că generalul Eremia Grigorescu

„a dat un banchet în onoarea lui Marghiloman și, într-un discurs, s-a exprimat împotriva războiului așa cum a fost el purtat până acum! Ba chiar i-a declarat oficial lui Marghiloman că am intrat în luptă nepregătiți, iar Marghiloman i-a răspuns mulțumindu-i și spunându-i că pentru el vorbele croului de la Mărășești cântăresc

mai greu decât ale oricui!“ Informația este redată, dar nu verificată și nici analizată. Unele dintre afirmații sunt corecte (am intrat în război nepregătiți), altele de bun simț (cui îi place războiul?), dar asta n-o împiedică pe gazdă să se indigneze: „Scandalos! Cum e cu puțință? Din ce sunt făcuți românii mei?“

CINE SUNT DUȘMANII NOȘTRI

Un alt dejun, la 14/27 mai 1918, este o bună ocazie pentru a-l portretiza pe șeful Executivului, care a fost invitat împreună cu titularul de la Externe, Constantin Arion. Hârtia a consemnat opinia amfitrioanei. Marghiloman „e greu de suportat. Îmi amintește de un fluture. Era rozaliu, zâmbitor, trecea ușor peste toate subiectele neplăcute, într-o eternă stare de admirație față de germani și organizarea lor formidabilă, pe care o descria cu încântare lipsită de tact, chiar dacă talentul acesta prodigios era folosit împotriva românilor noștri. Am avut cele mai ferme intenții să nu fiu nepoliticoasă, dar e drept că mi-am permis să fiu «comică», singura cale de a mă răcori pe care mi-o îngădui, fiindcă prânzul acesta a fost gândit ca o demonstrație de bunăvoință către Guvern, care e de părere că nu îl tratăm cu prea multă căldură. Mărturisesc însă că a fost un chin și o grea încercare. Arion a fost mult mai suportabil, fiindcă el măcar e conștient de ce înseamnă pacea aceasta pentru noi”. Spre finalul lunii are o altă întâlnire cu premierul, la o cină militară, unde participă toți generalii armatei române. Înainte de a ajunge la eveniment, regina a fost sfătuită „să nu fiu prea tăioasă cu el”, ceea ce înseamnă că, în alte ocazii publice, a avut ieșiri care au fost observate și comentate.

Abia peste o lună regina și premierul se vor revedea (21 iunie/4 iulie 1918), când cel de-al doilea i-a adus o scrisoare de la mama ei, Maria Aleksandrovna

Romanova, ducesă de Saxa-Coburg-Gotha. Altă întâlnire scurtă va fi la 7/22 iulie 1918, la Comitetul pentru tuberculoși, unde regina l-a invitat și pe Marghiloman. Acesta a venit, „a fost agreabil, ca de obicei, și s-a angajat să ne susțină”. În aceeași zi, premierul a avut o audiență la rege, scopul fiind semnarea unui decret de amnistie. Maria s-a opus din răspuțeri – verbal și scris –, considerând că semnătura regală „l-ar acoperi de rușine pentru tot restul vieții, nu i-o va ierta NIMENI, ar purta pentru totdeauna pecetea slăbiciunii, și în fața prietenilor, și în fața dușmanilor”. Între timp, la 24 iunie/7 iulie 1918, generalul Alexandru Averescu

Generalul Constantin Coandă

*Ministrul Afacerilor Străine
Constantin Arion*

este primit în audiență de regină și, printre altele, își exprimă părerea față de pacea pe care ar fi încheiat-o el în raport cu cea semnată de Marghiloman. El a considerat că „pacea lui ar fi fost mai bună, fiindcă ar fi încheiat-o cu germanii, pe când Marghiloman, care a ținut partea austrieșilor, a obținut o pace mult mai dezavantajoasă, fiindcă dușmanii noștri sunt austrieșii, nu germanii”.

ISPRAVA PRINCEPULUI CAROL

De Sfânta Maria Magdalena (22 iulie/4 august 1918), premierul a felicitat-o pe regină chiar la micul dejun. Mai târziu, principesa Ileana (9 ani) a întrebat-o: „Cum pot suporta să-l văd așezat lângă mine?”, ceea ce denotă că antipatia sârbătoare față de Marghiloman s-a răsfânt și asupra celor din jur, inclusiv a copiilor. A urmat ziua regelui Ferdinand (11/24 august), altă ocazie de felicitări, discursuri și discuții. Între altele, regina, generalul Ernest

*Maria Aleksandrovna Romanova,
mama reginei Maria*

Baliff (aghiotant regal) și colonelul canadian Joseph Boyle au discutat „despre marele nostru plan. [...] E un plan impunător, ca Boyle însuși“. Pentru aducerea la îndeplinire era nevoie de... Alexandru Marghiloman. Astfel, regina merge personal la premier „ca să obținem permisiunile necesare pentru a continua. Nu i-am dezvăluit cât de mare este acțiunea sau cât de mare sperăm să fie, doar că trebuie să fie în ordine din punct de vedere legal“. Patru zile mai târziu, de sărbătoarea Sfintei Maria, posesoarea jurnalului a notat că șeful Executivului „începe să facă presiuni în direcția legilor oribile pe care vrea să le dea; se așteaptă ca Nando să le semneze și amenință cu demisia dacă refuză“. În continuare textul precizează ce răspuns va oferi regele pentru a nu

promulga legile înaintate, dar în final o să accepte „cu inima sângerândă“, pentru a nu incita inamicii la măsuri represive. După alte două zile, Marghiloman a considerat că „atitudinea regelui nu e convingătoare și insistă să demisioneze“, ceea ce-l îngrijorează pe monarh, în timp ce consoarta sa considera că „e prea devreme să schimbăm Guvernul“, dar aștepta cu nerăbdare acel moment. În ziua următoare Barbu Știrbey informează că premierul a renunțat la demisie, însă regina nu consideră că Guvernul a câștigat în fața regelui. Totuși, își exprima speranța că guvernării nu îl vor forța pe rege „la noi concesii, până situația va deveni de-a dreptul imposibilă. E dezgustător“.

La 2/15 septembrie 1918 cei doi se revăd, iar Marghiloman se arată „impresionat“ de informațiile militare de pe Frontul de Vest. Crucea Roșie rusă urma să se retragă, însă lăsa o treime dintre materiale reginei Maria. Aceasta afirmă că l-a convins pe premier „să-mi aprobe dreptul de a cumpăra și de a vinde și să-mi asigure protecția lui împotriva rechiziției“. A doua zi vine o știre-bombă: prințul moștenitor Carol a dezertat și a fugit cu Zizi Lambrino în Basarabia. Regina a făcut apel la premier, care „a trimis pe cineva să încerce să le afle urma“. Mai trec câteva zile până se află unde este Carol și încep discuțiile între cuplul regal, Baliff și Știrbey despre atmosfera negativă creată în spațiul public și deciziile care ar trebui luate. Știrbey a afirmat că Marghiloman, care, inițial, „fusesse împăciuitor și dispus să încerce să salveze situația“, și-a schimbat opinia și a luat

o poziție contra lui Carol. Mai mult, Guvernul s-a întrunit pentru a discuta problema și a decis să solicite regelui „să-și declare fiul scos din toate drepturile“. Prima reacție a venit de la Maria, care l-a acuzat pe Marghiloman că „și-a vândut sufletul dușmanului, că îi cântă în strună“. Apoi, a notat în jurnal că „dacă l-aș fi avut pe Marghiloman în față, i-aș fi aruncat în cap toată suferința mea adunată, toată urâtenia hidoasă și lașă a politicianilor mei români, a tuturor oamenilor care au decizia în mâini în general și care condamnă un băiat pentru prima lui greșală, fără să-i dea ocazia de a se îndrepta...“ Știrbey, care se dovedește inteligent, îl sfătuiește pe Ferdinand să-i răspundă lui Marghiloman că Executivul nu reprezintă întreaga țară și ar trebui să discute și cu alți oameni politici, lideri de partid,

Carol și Zizi Lambrino

despre deciziile din acest caz. Lucrurile se înfierbântă, toată lumea discută și propune tot felul de măsuri punitive față de acțiunea prințului moștenitor. La 9/22 septembrie 1918 generalul Arthur Văitoianu se întâlnește cu șeful Guvernului, apoi merge la Palat, unde informează că Guvernul „nu numai că are de gând să-i ceară lui Nando să-l dezmoștenească imediat pe Carol, fără a-i mai da vreo șansă, ci vrea să insiste chiar acum asupra unei regente pentru Nicky (în cazul în care i s-ar întâmpla o nenorocire lui Nando), ba mai mult, o regentă străină, de nobili germani!” Prima greșală a lui Carol nu a fost și ultima, iar eforturile mamei de a-l înțelege și salva au avut, în final, succes. Un succes plătit de prințul moștenitor cu un arest sever de 75 de zile la o mănăstire (*Magazin istoric*, nr. 10/2008). Între cei care au înțeles caracterul lui Carol și au solicitat înlăturarea din linia dinastică s-a numărat și Marghiloman care, în opinia lui Barbu Știrbey, „a fost și el înfrânt și încă nu s-a resemnat”.

SPERANȚA UNUI VIITOR MAI BUN

La 16/29 septembrie 1918 regina și premierul au două întâlniri, la Bicaz. În prima, liderul conservator „a fost mult mai împăciuitor, așa că nu avem a ne teme de o criză imediată, deși domnește agitația peste tot”. A doua a fost la dejun, după care cei doi au stat de vorbă. Regina a notat că, deși „nu stătușem de vorbă cu el de teamă că voi rosti vorbe grele și de neuitat, i-am spus că, din spusele regelui,

Generalul Arthur Văitoianu

am înțeles că are de gând să ne susțină și el, ca să avem timp să rezolvăm această situație foarte dureroasă așa cum considerăm că dictează dreptatea și demnitatea noastră. Mi-a răspuns cu cuvinte frumoase, așa că, în loc să-l tratez ca pe un dușman, l-am tratat ca pe un prieten; poate a fost o alegere mai înțeleaptă și mai blândă, care, cine știe, va însemna mai mult pentru mine”. Cu alte cuvinte, interesele reginei i-au impus o atitudine binevoitoare față de personajul de care avea nevoie și pe care, până atunci, îl încondeiase în culorile cele mai închise. Despre aceeași întâlnire a notat și Marghiloman, care era conștient de ceea ce îl așteaptă: „Impresia mea generală: eventualitatea retragerii mele e prevăzută – și regele trebuie să aibă soluția. A câștiga timp față de chestiunea internațională e dorința cea mai scumpă a regelui”. Peste câteva zile regele și prim-ministrul au avut o întâlnire, însă „nu știu exact în ce chestiune”, ceea

ce o nedumerește pe curioasa memorialistă.

Pe front lucrurile mergeau din ce în ce mai bine pentru Antantă și invers pentru Puterile Centrale. Armata Aliată din Orient a înaintat dinspre Grecia și a reușit să obțină capitularea Bulgariei, apropiindu-se de Dunăre. Pe acest fond, s-a reluat ideea reintrării în război de partea Antantei. În culise totul era pregătit pentru o schimbare politică și debarcarea celui care a fost manta de vreme rea. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918 regina Maria a notat: „Guvernul nostru odios a căzut și urmează să-l înlocuiască un guvern Coandă”. În ziua precedentă, la ora 11.00, prim-ministrul a fost chemat la rege și a avut loc următorul dialog: „Regele: Am ceva penibil să vă spun. După vizita d-tale de ieri seară au venit să mă vadă miniștrii Antantei și mi-au spus că n-au încredere în Guvernul dumneavoastră. Și, după cum știi, Antanta, în acest moment... Vă reproșează de a fi dat ordinul de intrare în Bucovina, fără a vă fi înțeles înainte cu ei. Bucovina face parte din teritoriile care fac obiectul învoielilor cu ei...”

Marghiloman: Demisia mea e de acum la dispoziția Majestății Voastre. Dar, în Bucovina am lucrat în totul în înțelegere cu Majestatea Voastră și eu am reamintit Majestății Voastre că așa face bine să comunic, în semn de prietenie, această ocupare Antantei, pe care în principiu nu o interesează. [...] E foarte regretabil ca străinătatea să facă și să desfacă Guvernele noastre și ca Majestatea Voastră să adopte calea puțin constituțională a guvernelor de funcționari. [...] Am servit pe Majestatea Voastră și

Generalii Eremia Grigorescu (stânga)
și Henri Mathias Berthelot

Țara; mulțumită Guvernului meu, dinastia vorbește cu tărie și această Țară are o armată, muniții și Basarabia". Urmează demisia scrisă, numirea generalului Coandă și un discurs al fostului premier de la tribuna Senatului, care începe astfel: „Nu pot să mă întind asupra cauzelor retragerii; ar trebui să fac revelații mușcătoare asupra unui fel de politică intimă care se practică...“ Mult mai expresivă, clară și tăioasă este cuvântarea fostului șef al diplomației, Constantin Arion, care arată motivul schimbării Executivului: „Victorie la București, unde învingătorii declară că ne înapoiază teritoriile; victorie la Iași, unde Guvernul pune piciorul în Bucovina și în Basarabia de Nord. Guvernul moare fiindcă a luat Bucovina. E cel mai frumos sfârșit ce se putea spera“.

România a reintrat în război de partea Antantei, iar finalul conflagrației a găsit-o de partea învingătorilor. A urmat Adunarea de la Alba-Iulia (18 noiembrie/1 decembrie 1918) și desăvârșirea României

întregite. Familia regală a revenit în Capitală, fiind primită cu bucurie, entuziasm și speranța unui viitor mai bun.

SACRIFICIUL LUI MARGHILOMAN

Ultima însemnare a reginei Maria despre Alexandru Marghiloman evidențiază mai multe lucruri. În primul rând oportunismul, care în arealul autohton are trecut, prezent și viitor. Urmează acuzarea (mai mult sau mai puțin publică) și marginalizarea celui considerat vinovat de toate suferințele. Astfel, la 21 noiembrie/4 decembrie 1918, a fost organizat un spectacol de teatru, la care au fost invitați familia regală, foști și actuali guvernanți, Alexandru Marghiloman (ca șef al Crucii Roșii) și militari francezi. Aceștia din urmă au refuzat participarea dacă în sală urma să fie prezent fostul premier. Detensionarea situației a aparținut Alexandrinei (Didina) Cantacuzino, însă regina nu a ratat ocazia să se arate revendicativă: „Didina și-a luat

asupra ei sarcina de a-i explica lui Marghiloman că ar fi o idee bună ca în seara aceea să fie bolnav și să nu-și facă apariția. E o perioadă foarte pătimășă, cei care au fost de partea cealaltă trebuie să accepte că le-a venit rândul să piardă. Nouă ne-a fost rândul destul timp“.

La rândul său, liderul conservator a scris în memoriile sale că regina Maria a impus ca anumite prezențe feminine să nu fie invitate la spectacol. Recomandarea ca el să nu participe a sosit prin Alexandrina Cantacuzino, care însă nu l-a găsit acasă, dar a înțeles mesajul: „Cred că dânsa e indicată să-mi prezinte pilula. Îi scriu îndată să nu se mai ostenească“.

Finalul odiseei are loc la sfârșitul lunii aprilie 1919. Regina a organizat o conferință de presă la Palatul Cotroceni, pentru a expune rezultatele vizitei sale în străinătate. În context s-a referit și la numele unor viitori posibili premieri, dar și la problemele create de cenzură în timpul războiului. „Dânsa n-a uitat cenzura lui Marghiloman la Iași. Majestatea Sa nu scapă niciodată o ocazie pentru a manifesta contra aceluia care era «singurul nostru amic». Amiciția stinsă distilează totdeauna fiere!“, este încheierea literară a celui care s-a sacrificat pentru țară și nu a primit decât critici și acuze. Marghiloman și-a asumat sarcina de a salva țara în momente critice și de a se sacrifica pe sine din punct de vedere politic. Nu a fost singurul în istoria națională care a înțeles să pună țara mai presus de persoana sa, iar țara să fie nerecunosătoare atunci când pericolul a trecut și lucrurile au revenit la normal. ■

UN CONSUL APROPIAT DE CASA REGALĂ

Prof.dr. ELINOR DANUSIA POPESCU

Ce rol avea un consul al României într-un oraș precum Paris, capitala diplomației și comerțului european interbelic? Cum putea un diplomat onorific să susțină interesele României, să medieze relațiile cu elitele franceze și să devină un punct de legătură între Casa Regală și cercurile politice?

Louis Louis-Dreyfus și clădirea în care își avea sediul consulatul

Într-o clădire cu siluetă elegantă de pe Rue de la Banque nr. 4, arondismentul II, în inima financiară a Parisului, își avea sediul Consulatul general onorific al României. Aici, Louis Louis-Dreyfus, mare comerciant de cereale, bancher și politician francez, dar și consul general onorific al României, primea scrisori ale reginei Maria, care găsea în el un sprijin discret, dar eficient. Louis-Dreyfus nu era doar un afacerist de talie internațională, ci și un diplomat subtil, capabil să îmbine afacerile și politica cu farmecul personal. După vârsta de 70 de ani, mărturisea într-o scrisoare că „a munci mai puțin înseamnă a munci mai bine“, o formulă ce oglindea experiența și echilibrul unui om care reușise să armonizeze ritmul intens al comerțului internațional cu delicatețea diplomației personale, în completarea celei instituționale.

RELAȚII VITALE PENTRU ROMÂNIA

Instituția consulară onorifică desemna forma de reprezentare externă prin care un stat își apăra interesele și cetățenii în străinătate prin persoane

locale, neafiate în serviciul public al statului trimițător. Consulii onorifici erau cetățeni ai statului de reședință, care, pe lângă profesia lor principală, acceptau să exercite atribuții consulare în mod voluntar, fără a fi remunerați. Ei asigurau sediul consulatului, personalul auxiliar și cheltuielile de funcționare din resurse proprii, ceea ce presupunea o situație financiară solidă. Postul consular era de regulă ocupat de oameni de afaceri cu averi considerabile sau membri ai elitei sociale, capabili să facă față obligațiilor de reprezentare fără sprijin statal. Această independență materială le permitea să se dedice sarcinilor consulare cu seriozitate și continuitate, fără constrângeri economice. În plus, consulii onorifici se bucurau de o autonomie considerabilă în modul de a-și desfășura activitatea și în luarea deciziilor.

Spre deosebire de consulii de carieră, consulii onorifici nu beneficiau de imunități și privilegii diplomatice și nu erau funcționari publici, însă aveau aceeași misiune: apărarea intereselor statului acreditant și sprijinirea comunităților sale. Rolul lor era mai ales economic și comercial, dar se extindea și la domenii culturale, turistice și de

*Regina Maria și surorile ei,
după moartea regelui Ferdinand*

asistență pentru cetățeni. Alegerea lor depindea de prestigiul social, influența și resursele personale, ceea ce îi transforma într-o „punte” între autoritatea statului și inițiativa privată. Practic, putem spune că instituția consulară onorifică a funcționat ca un instrument de consolidare a relațiilor bilaterale dintre state, mai ales în plan economic și cultural, în completarea diplomației de carieră.

Relațiile româno-franceze interbelice erau vitale pentru România, care căuta sprijinul marilor puteri occidentale în consolidarea statului național modern, după realizarea Marii Uniri. În mentalul colectiv românesc, Franța era văzută drept „sora latină mai mare”, un model de civilizație occidentală. Franța, la rândul ei, considera România un bastion împotriva revizionismului german și ungar, dar și o zonă de influență culturală.

Regina Maria s-a bucurat de o imagine deosebită în Franța. Participarea ei activă la efortul de război, în spitale și pe lângă soldați, i-a adus supranumele de „regina-soldat”. După Marea Unire, presa franceză o prezenta drept „regina României Mari”, simbol al unei națiuni care își câștigase locul în noua Europă. Astfel, suverana juca un rol-cheie: prezența ei la Paris (*Magazin istoric*, nr. 9/2018), abilitățile sociale și legăturile personale cu oameni politici și diplomați francezi contribuiau la promovarea imaginii țării. Dacă diplomații și tratatele stabileau cadrul formal al colaborării româno-franceze, regina Maria adăuga dimensiunea umană și simbolică. Carisma

și prestigiul său în Franța au făcut ca România să fie privită cu simpatie sporită și respect.

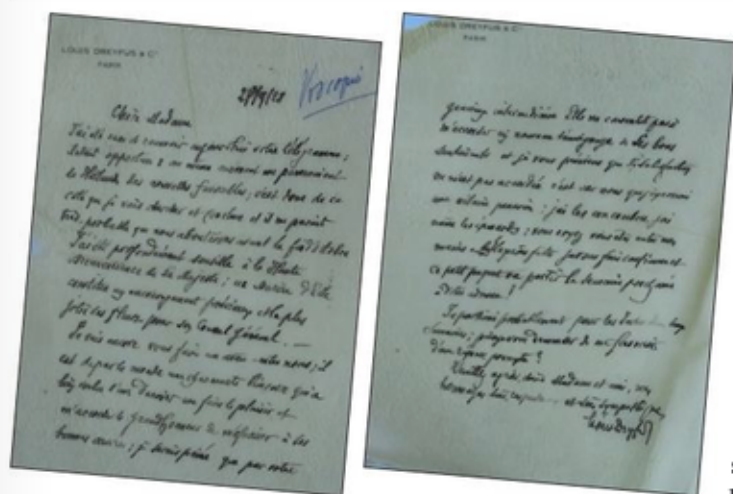
O EVALUARE OBIECTIVĂ

Louis Louis-Dreyfus a devenit un aliat discret, dar influent, completând cu diplomația personală munca oficialilor români. Figura lui era asociată cu Partidul Național Liberal și cu elitele românești, în special familia Brătianu. Despre Ion I.C. Brătianu, consulul afirma într-o scrisoare din aprilie 1922 că era „un om eminent, care a jucat un rol considerabil în România”. De origine evreiască, deputat francez al Departamentului Alpes-Maritimes (1930 – 1936), președinte al Consiliului de Administrație al cotidianului *L'Intransigeant*, Louis Louis-Dreyfus reprezenta pentru România, prin consulatul său onorific, un fel de „ambasadă bis”. Relațiile sale se întindeau de la regina Maria, Ion I.C. Brătianu și Nicolae Titulescu, până la Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu sau Elena Văcărescu. Prezența Casei Louis-Dreyfus & Cie (compania de comerț cerealier creată de familia lui) la Brăila, unul dintre cele mai importante porturi cerealiere ale României interbelice, marca interesul direct al consulului în comerțul cu grâne românești, domeniu strategic pentru exporturile țării.

Louis-Dreyfus era apreciat pentru inteligență, umor și adaptabilitate. Corespondența sa cu Casa Regală dovedește prietenie și respect. Un exemplu semnificativ este raportul privind Castelul Fabron din Nisa, proprietatea reginei Maria și a surorilor sale – marea ducesă Victoria (numită Cyrille în

*Irina Procopiu (prima din stânga)
și Alexandrina Cantacuzino
la o comemorare a reginei Maria
la Sindicatul Artelor Frumoase*

Scrisoare trimisă de Louis-Dreyfus doamnei Procopiu la 29 septembrie 1928

document, după numele soțului, marele duce Chiril al Rusiei), Béatrice de Bourbon și prințesa Alexandra de Hohenlohe. Regele Ferdinand intenționa să achiziționeze părțile deținute de cumnatele sale, dar dorea să se asigure de valoarea reală a proprietății. Pentru aceasta, consulului Louis Dreyfus i s-a cerut să efectueze o verificare independentă a imobilului, evaluând obiectiv starea pieței și potențialul economic al acestuia.

Deși nu era consul în orașul de pe rivieră, ca semn al prestigiului de care se bucura, el a fost preferat unui evaluator local, dar și contelui Albert-Joseph Gautier-Vignal. Gautier-Vignal era o personalitate influentă în mediul de afaceri și în viața publică a Nisei, consul general onorific în oraș, care cumula și funcțiile de președinte al companiei locale de electricitate, fondator al Comitetului Olimpic Monégasque, membru al Academiei Sporturilor din cadrul Comitetului Internațional Olimpic, vicepreședinte al Federației Naționale de Scrimă, președinte al Societății Curselor Hipice din Nisa și comisar al Clubului Automobil din același oraș.

DIPLOMAȚIE ȘI DELICATEȚE

Consulul parizian Louis Dreyfus se ocupa și de detalii practice – de la livrarea florilor pentru regină la sprijinul oferit principesei Ileana, copilul favorit al reginei (*Magazin istoric*, nr. 12/2001), recunoscută pentru acțiunile sale caritabile. Într-o scrisoare către Irina Procopiu (datată 10 februarie 1928), doamna de companie a reginei, consulul măr-

turisea: „Aș fi încântat și onorat ca locuința privată a consulului dumneavoastră să fie considerată ca o anexă a Casei Regale și a Balcicului.” Vizita la Balcic, la „Tenha Juvah” („Cuibul liniștit”), îl impresionase atât de mult, încât evoca în aceeași scrisoare plăcerea cafelei turcești, „un lucru rafinat, care de două ori pe zi însoțește meditațiile mele și amintirile mele recunoscătoare”. Această relație personală contrasta cu tensiunile dintre consul și diplomații oficiali ai statului român, precum Constantin Diamandi sau Constantin (Dinu) Cesianu, preocupați mai ales de cutume birocratice.

Într-o scrisoare adresată doamnei de onoare a reginei Maria, consulul scria cu emoție: „Cât de fermecat și emoționat am fost de dedicația Ei desăvârșită; crinii Franței înfloresc firesc sub ochii Nobilei prietene a țării mele și sub farmecul Privirii sale de Mare Regină.” Cuvintele sale redau modul în care diplomația interbelică se împletea cu estetica și ritualul.

Cu autoironie, Louis-Dreyfus recunoștea că înțelegea bine „grânele și domeniul bancar”, dar „foarte prost spanacul și castraveții”, amintire glumeață care contura farmecul său natural. Activitatea lui nu se limita la Europa: de pildă, călătoriile sale în teritoriile franceze din India erau însoțite de observații politico-economice presărate cu ironii subtile.

Louis Dreyfus a dovedit că un consul onorific putea deveni o punte între comerț și diplomație, între oficialitate și farmecul personal al unei regine. Prin relația sa apropiată cu regina Maria și prin contactele din Franța, el a susținut imaginea României și a contribuit la consolidarea relațiilor româno-franceze. Răspunsul la întrebarea inițială este limpede: un consul onorific la Paris nu era doar un intermediar birocratic, ci un veritabil ambasador informal, capabil să lege prin renumele său personal politica, comerțul și Casa Regală.

În biroul de pe Rue de la Banque, Louis Dreyfus gestiona corespondența cu regina Maria și îndeplinea atribuțiile consulare cu tact și profesionalism, ilustrând modul în care „diplomația șarmului” susținea, complementar diplomației oficiale, imaginea și interesele României în perioada dintre cele două conflagrații mondiale. ■

APĂRAREA FRONTIERELOR ÎN PRINCIPATUL TRANSILVANIEI (1541 – 1691)

FLORIN NICOLAE ARDELEAN

Statul modern timpuriu și-a asumat, într-o măsură mai mare decât cel medieval, rolul de apărător al cetățenilor săi. În concepția Evului Mediu, siguranța cetățenilor era echivalentă cu securitatea teritorială. Pentru statele din acea perioadă apărarea frontierelor constituia cea mai importantă problemă de natură politică și militară. Fără a diminua importanța factorului diplomatic în secolele XVI – XVII, trebuie menționat că garanția cea mai bună a securității era o frontieră puternică, bine apărată. O astfel de frontieră era fixată, în cele mai bune cazuri, pe un obstacol natural (lanț muntos sau un curs de apă). Atunci când un astfel de obstacol lipsea, statul făcea eforturi serioase pentru a organiza un sistem defensiv alcătuit din fortificații bine înzestrate cu armament și apărate de soldați profesioniști. Transilvania dispunea de ambele tipuri de frontieră și implicit de un sistem de fortificații concentrat în special în zona de Vest a țării.

În epoca Principatului autonom (1541–1691) cetățile dispuneau de garnizoane permanente, alcătuite din soldați experimentați, cărora li se cuvenea soldă pe toată durata anului. Numărul acestor soldați nu era foarte mare, însă la nevoie lor li se alăturau, în număr semnificativ, alte categorii de oșteni de pe domeniul cetății. Din garnizoanele permanente erau nelipsiți artileriștii, în condițiile în care, începând cu secolul al XVI-lea, fiecare cetate transilvăneană era dotată cu piese de artilerie de diferite tipuri: tunuri, bombarde, mortiere, treascuri etc. Informații detaliate despre numărul și alcătuirea garnizoanelor există

Oradea în anul 1617,
imagine publicată în atlasul Civitates Orbis Terrarum

mai ales din timpul asediilor. Aceste informații nu sunt însă foarte relevante pentru cunoașterea situației garnizoanelor

permanente, deoarece asediile erau situații excepționale în care numărul apărătorilor era sporit. Astfel, despre cetatea Timișoara

știm că era apărată în anul 1552 de 2.300 – 2.500 de luptători, dintre care 400 erau mercenarii spanioli și germani, aflați în solda Habsburgilor care controlau Transilvania în acea perioadă. Date asemănătoare avem despre o altă cetate importantă a Transilvaniei, Oradea, care a suferit două asedii majore din partea trupelor otomane în 1598 și în 1660, când a și fost cucerită. În 1598,

Oradea era apărată de mai puțin de 2.000 de oameni, zece piese de artilerie de calibru mare, patru mai mici și șase bombarde. Acestora li s-au alăturat soldați din regimentul colonelului Preiner (mercenari germani aflați în slujba Habsburgilor), precum și oameni, muniție și provizii trimise de căpitanul din Tokaj. În anul 1660, garnizoana din Oradea era considerabil mai mică, doar 900 de apărători, dintre care doar 200 – 300 de soldați experimentați. Lipsa ajutorului extern și determinarea ostirii otomane au dus la căderea cetății după un asediu de 46 de zile.

OBLIGATE SĂ PRIMEASCĂ GARNIZOANE

La 1550, castelanul cetății Hust (în Ucraina de astăzi) ținea în soldă, din venitul ce i se cuvenea pentru această slujbă (200 florini anual), 16 călăreți și 33 de pedestrași, dintre care trei decurioni, patru străji de noapte, un tunar (*bombardarius*) și un trâmbiș. Vice-castela-

Ruinele cetății Hust, astăzi în Ucraina

nul, care avea un venit considerabil mai mic, ținea patru călăreți pe cheltuială proprie. Obiceiul de a asigura solda garnizoanei permanente din veniturile căpitanilor se întâlnește și în alte cetăți transilvănene. În 1572 vice-căpitanul de Oradea, care beneficia de un salariu de 600 de florini anual, asigura solda pentru 25 de călăreți, iar în 1592 căpitanul Ștefan Bocskay plătea din venitul său solda pentru 50 de călăreți. Soldele oștenilor din garnizoană erau de obicei apreciate la sume globale pe durata întregului an, însă mai ales din a doua jumătate a seco-

lului al XVI-lea soldele erau calculate lunar, la fel ca în cazul mercenarilor din oștile de campanie. Pe lângă soldă, membrii garnizoanei primeau și o cantitate de hrană (*præbenda*) lunară și vin.

Constituirea și consolidarea unui sistem eficient de fortificații la granița cu Imperiul Otoman a fost o prioritate pentru Casa de Habsburg pe parcursul secolelor XVI – XVII.

În consecință, s-a acordat o atenție sporită fortificațiilor din Transilvania. În general, cetățile au fost modernizate prin construirea de bastioane, înzestrarea cu artilerie și prin alcătuirea de garnizoane permanente din soldați profesioniști. Chiar și fortificațiile mai mici din interiorul țării erau apărate de garnizoane permanente. Între anii 1551 – 1556, spre exemplu, garnizoana din Cetatea de Baltă număra 25 de călăreți, zece pedestrași și patru străji. În 1552, cetatea Oradea avea o garnizoană permanentă de 40 de soldați și aproximativ 100 de pușcași. În anul 1601 generalul

Basta a alcătuit garnizoane de 400 de soldați în Lipova și Ineu, respectiv câte 100 de soldați în cetățile aflate la o distanță mai mare de frontiera cu otomanii: Deva, Făgăraș și Gherla.

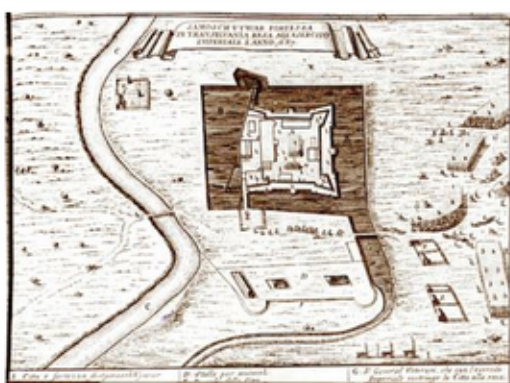
Informații utile despre alcătuirea garnizoanelor permanente se găsesc uneori și în conscripțiile domeniilor fiscale constituite în jurul unor cetăți importante. Soldații sunt de obicei enumerați alături de alte

Gravură din secolul al XVII-lea, care ilustrează cucerirea cetății Lipova, în timpul războaielor dintre austrieci și otomani

categorii socio-profesionale ce alcătuiesc personalul auxiliar al cetății și al domeniului. Într-o conscripție a domeniului cetății Gherla din anul 1622 sunt pomeniți în garnizoana cetății trei ofițeri de rang înalt (căpitanul, pârcălabul și vice-pârcălabul), un decurion, un toboșar, un temnicer, 30 darabanți și un artilerist. În total 37 de soldați.

Din dorința de a reface domeniul fiscal și de a aduce toate cetățile de margine sub controlul său, principele Gheorghe Rákóczi I (1630 – 1648) a propus în Dietă o lege conform căreia toate cetățile fiscale (acele cetăți aflate în teritoriile controlate direct de principe și Dietă) erau obligate să primească garnizoane (*praesidium*) date de principe. Puțini au fost nobilii care au îndrăznit să se opună acestui proiect, deși mulți considerau că paza cetăților trebuia lăsată pe seama oamenilor de pe domeniu, și nu pe seama unor soldați străini aduși de principe. De altfel, se percepe o atitudine generală de ostilitate a nobilimii și a celorlalte stări față de soldații străini, cu atât mai mult cu cât prezența lor a devenit mai apăsătoare pe parcursul secolului al XVII-lea. Tentativele stărilor de a limita numărul mercenarilor străini au început încă de la sfârșitul domniei lui Gabriel Bethlen (*Magazin istoric*, nr. 8/2024), când Ecaterinea de Brandenburg i-au fost impuse numeroase limitări și interdicții mai ales în ceea ce privește aspectele de organizare militară. Principei se i se interzicea să aducă trupe

Planul cetății Gherla, 1687

străine în garda princiară și în garnizoanele cetăților, precum și numirea unor dregători străini în fruntea cetăților. Aversivitatea stărilor față de mercenarii străini s-a menținut și în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Astfel, căpitanul de Oradea, Mihail Ibrányi, a refuzat să accepte 300 de soldați germani trimiși de principele Gheorghe Rákóczi al II-lea (1648 – 1660) pentru întărirea garnizoanei cetății. În ciuda acestei opoziții, principii autoritari au continuat să exercite un control direct asupra garnizoanelor, în unele cazuri chiar și asupra celor din cetățile aflate în mâinile unor particulari. Un exemplu era cetatea Ilia, unde stăpânul domeniului era obligat să țină în permanență 30 de străji, pe care principele sau reprezentanții săi aveau dreptul de a le inspecta și la nevoie posibilitatea de a trimite și alți soldați.

UN COMPROMIS ÎNTRE STĂRI ȘI PRINCIPE

Constituțiile Aprobate ale Transilvaniei din 1653, o colecție de legi bazată pe cele mai

importante hotărâri ale Dietei transilvănene din perioada 1540 – 1653, prevedeau în mod general faptul că garnizoanele cetăților fiscale puteau fi întărite la cererea principilor, însă cu acceptul Dietei sau al Consiliului princiar. De asemenea, comunitățile din preajma cetăților erau datorate să presteze diverse servicii, printre care și pe cel de a face strajă. În cazul în

care o cetate fiscală se afla în stăpânirea unor particulari, numirea căpitanilor și a celorlalți ofițeri era privilegiul stăpânului cetății.

Garnizoane permanente se găseau și în orașele importante ale țării care erau apărate de ziduri. De o astfel de garnizoană dispunea orașul Cluj, care în februarie 1576 primea din partea principelui Ștefan Báthory dreptul de a reține suma de 213 florini pentru plata pedestrașilor, din contribuția de 3.000 de florini achitată în acel an. În anul 1601, clujenii au alcătuit o garnizoană de 300 de pedestrași pentru apărarea orașului, însă aceștia nu au opus nicio rezistență armatelor habsburgice conduse de Giorgio Basta și de Mihai Viteazul, ce avansau spre interiorul țării, după victoria de la Guruslău (3 august 1601). Importanța garnizoanelor clujene a crescut mai ales în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când orașul a căpătat statutul și rosturile unei cetăți de margine. Clujul avea de obicei o garnizoană mixtă, alcătuită atât din pedestrași cât și din trupe de cavalerie. În această perioadă alcătuirea garnizoanelor era dominată de mercenarii străini, mai ales

Principii ardeleni Gheorghe Rákóczi al II-lea,...

...Gheorghe Rákóczi I...

germani, ce aveau reputație de soldați experimentați.

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea multe cetăți transilvănene au început să fie apărate de garnizoane mixte, mercenari străini și localnici, dovadă a unui compromis între stări și principe asupra acestei probleme. În decembrie 1658, cetatea Gherla avea o garnizoană alcătuită din români, sârbi și maghiari, aceștia din urmă fiind cei mai puțin numeroși. Soldații din Gherla continuau să asculte de principele Gheorghe Rákóczi al II-lea, deși stările refuzau în acel moment să îl recunoască în această calitate. Românii și sârbii, aproximativ 250 la număr, fuseseră aduși de Rákóczi din comitatele de vest ale Principatului (*Partium*).

O garnizoană mixtă avea și cetatea Făgăraș, după cum

rezultă dintr-un registru datat 26 aprilie 1684. Soldații maghiari erau organizați în trei decurii, ce cuprindeau 38 de soldați, cărora li se adăugau doi toboșari. Solda decurionilor era de câte patru florini pe lună, a soldaților de rând, trei florini, iar a toboșarilor doi florini. Soldații germani, în număr de 41, erau la rândul lor divizați în trei decurii. Germanii mai aveau și doi ofițeri superiori, un conducător (*Leitman*) cu o soldă de 18 florini și un caporal cu o soldă de șase florini. Decurionii și soldații de rând aveau solde similare cu cele ale soldaților maghiari. Registrul se încheie cu zece artileriști (*pattantyusok*) cu solde variabile între nouă și trei florini. Garnizoana Făgărașului avea, la acea dată, 89 de membri, cu o soldă totală de 317 florini pe lună.

AMBIGUITATEA SURSELOR DOCUMENTARE

Menținerea sistemului de fortificații după anul 1660 a devenit o problemă majoră pentru Transilvania, dovadă fiind numeroasele discuții purtate în adunările dietale. Întreținerea garnizoanelor (solde și provizii) nu mai putea fi asigurată doar din veniturile domeniului fiscal, motiv pentru care principele și reprezentanții stărilor au fost nevoiți să găsească alte resurse pentru acoperirea acestor cheltuieli. Deși devenise evident faptul că garnizoanele permanente erau cea mai importantă structură militară a țării, mai ales după dezastrul campaniei din Polonia (1657), dezbaterile generate de această problemă au

fost foarte aprinse. Un exemplu în acest sens este furnizat de un raport privind Dieta de la Iernut din 10 – 16 septembrie 1665, unde problema soldelor garnizoanelor a fost adusă în discuție de mai multe ori pe durata întrunirii. Autorul raportului remarca încă de pe acum relația tensionată dintre Mihail Teleki și Dionisie Bánffy, cei mai influenți consilieri ai principelui. Cei doi aveau opinii divergente în această privință. Bánffy susținea introducerea unor impozite generale (plătite de locuitorii întregii țări) pentru întreținerea soldaților din cetățile de margine. Deși Dieta anterioară, 1 – 22 mai 1665, de la Alba Iulia, stabilise că întreținerea cetăților de margine avea să rămână, ca în trecut, pe seama veniturilor domeniului fiscal, la Iernut s-a votat ca cinci florini de poartă fiscală să fie destinați necesităților oștirii, în completarea veniturilor fiscale.

Un alt aspect ce a fost adesea dezbătut pe parcursul anului 1665 (an în care au avut loc trei întruniri ale Dietei) a fost stabilirea numărului de soldați din garnizoanele cetăților de la frontiera de nord-vest. Cel mai important loc în cadrul acestor discuții a fost ocupat de orașul Cluj, al cărui statut juridic se schimbase odată cu modificările de la frontiera de vest a țării. În această perioadă, garnizoana orașului era alcătuită din 100 – 200 de mercenari, majoritatea germani, călăreți și pedestrași. Această garnizoană de soldați profesioniști era sprijinită și de un detașament de miliție locală, recrutată dintre locuitorii orașului. Alte fortificații importante în această regiune a țării erau Bologa, cu o garnizoană de

....și Gabriel Bethlen

100 de soldați, 60 călăreți și 40 pedestrași, Șimleu și Cehu Silvaniei.

Garnizoanele permanente reprezintă un element important în structura militară a Principatului Transilvaniei. Identificarea acestor garnizoane este însă dificilă din cauza ambiguității surselor documentare. De cele mai multe ori este dificil de făcut distincția între soldații din garnizoana permanentă și membrii categoriilor semi-privilegiate de pe domeniul cetății ce făceau slujbă temporară la cetate sau chiar mercenari din garda princiară ce erau adesea încartiruiți în cetățile de la frontieră. În ceea ce privește efectivele și importanța acestor garnizoane în cadrul organizării militare a Transilvaniei, se poate constata o evoluție ascendentă de la secolul al XVI-lea la

secolul al XVII-lea. Din exemplele cunoscute putem deduce faptul că efectivele permanente ale cetăților erau de ordinul zecilor și doar în cazul cetăților mai importante depășeau 100 de soldați. Garnizoanele permanente reprezentau un nucleu de soldați profesioniști, în multe cazuri mercenari străini, pricepuți în apărarea cetăților și în utilizarea armelor de foc. Cetățile și soldații ce le apărau constituiau o povară economică foarte mare pentru Principatul Transilvaniei. Veniturile domeniilor fiscale, dar și contribuții plătite la nivelul întregii țări erau folosite pentru întreținerea și consolidarea sistemului defensiv. Am putea spune că sistemul defensiv reprezenta cea mai mare „cheltuială bugetară” pentru statul transilvănean în acea epocă. ■

ZĂBAVA LUI HERBERT HOOVER ÎN MAREA BRITANIE

ALEXANDRU M. TĂNASE,
MIHAI RĂDOI

Pe malul fluviului Tamisa, înainte de intrarea acestuia în marea Londră, se află un mic orășel, Walton-on-Thames, cunoscut și sub numele mai scurt Walton. Este situat la circa 15 mile (aproximativ 24 km) de centrul Londrei. În prezent, localitatea, care face parte din Comitatul Surrey, este un loc cu atracție majoră pentru celebrități, datorită zonelor foarte elegante, cum ar fi Ashley Park sau Burwood Park. În aceste locuri s-a născut marea actriță Julie Andrews în 1935 și tot aici a locuit în timpul celui de Al Doilea Război Mondial Madeleine Albright, viitoare secretară de Stat a S.U.A. Populația acestui orășel numără 22.834 persoane rezidente, după datele recensământului din 2011.

Walton-on-Thames are origini saxone și a fost menționat sub numele Waletona în Domesday Book, recensământul poruncit în 1086 de regele William Cuceritorul.

Președinții Herbert Hoover (stânga) și Franklin Delano Roosevelt

Orășelul de astăzi este dominat de elegantele cartiere rezidențiale și de Strada Mare (High Street), plină de magazine, restaurante, malluri și mici ateliere de reparații bijuterii sau telefoane mobile.

Ca și alte localități similare, Walton-on-Thames a fost o așezare aproape patriarhală acum 125 de ani. Pe la anul 1850, avea doar circa 4.100 persoane și era considerat „zonă rurală”. Acesta poate fi unul dintre motivele care au determinat un viitor președinte al Statelor Unite, Herbert Hoover (1929 – 1933), și familia sa, ajunși în Anglia în 1901, să închirieze o locuință din Walton-on-Thames în primăvara anului 1902. Închirierea casei nu a durat mai mult de șase luni, după care familia Hoover s-a mutat, în toamna anului respectiv, la Londra,

într-un apartament, la nr. 39, Hyde Park Gate.

Viitorul președinte s-a născut la 10 august 1874, la West Branch, în statul Iowa. A rămas orfan la nouă ani și a fost crescut în Oregon de un unchi. A studiat la Stanford University, absolvind în 1895, ca inginer în domeniul minelor. Din această activitate a reușit să adune o avere fabuloasă și să devină proprietar al unor mine din Burma. A primit numeroase premii internaționale și a decedat la New York, la 20 octombrie 1964, la vârsta de 90 de ani, după 20 de ani de la decesul soției.

Din casa din Walton, întreaga familie s-a mutat în Casa Roșie (Red House), pe Horton Street, Kensington. În apartamentul din Hyde Park Gate s-au născut cei doi copii ai familiei Hoover: Herbert Junior, în 1903, și Allan, în 1907.

Soții Hoover în grădina casei din Walton-on-Thames

În paralel, în 1902, începuse deja construcția unei case împreună cu socrul lui la Monterey. În 1907, întreaga familie Hoover a revenit în S.U.A. și s-au mutat la Stanford University, unde și-au cumpărat o casă cu șase camere.

Într-unul dintre volumele pe care viitorul președinte le-a scris (*Memoirs of Herbert Hoover, Years of Adventure, 1874 – 1920*, The Macmillan Company, New York; *Memoriile lui Herbert Hoover, Anii aventurii, 1874 – 1920*), publicat în 1951, acesta notează laconic că în primăvara anului 1902, doamna Hoover (Lou Henry Hoover pe numele său întreg, 1874 – 1944) a găsit o casă mică de închiriat pentru vara anului respectiv în Walton. „În mod curios, se numea Casa Albă”, notează viitorul președinte.

Având în vedere dificultățile legate de transport din acei ani, doamna Hoover a ales această casă pentru că era aproape de gară și pentru că oferea tot confortul și liniștea unei adevărate case de vacanță. Grădina imensă (după

standardele englezești) pe care Casa Albă o avea atunci, și pe care o are și în prezent, poate fi un motiv important al alegerii. Cercetătorii se întreabă, de asemenea, dacă doamna Hoover a fost atrasă și de numele casei, cu speranța că într-o bună zi avea să ajungă și la adevărata și mult mai vestită Casa Albă din Washington D.C. Ceea ce s-a întâmplat, de fapt, dar 27 de ani mai târziu!

Casa despre care vorbim din Walton este menționată pe harta anexată la Ordonanța Comitatului Surrey din 1812. Este posibil să fi servit drept casă a Administratorului clădirilor din Burwood Park, după datele deținute de Elmbridge Museum (Muzeul Districtului Elmbridge), din orașul Esher, dintr-o anchetă făcută acum 50 de ani. Într-o altă Ordonanță și mai veche, cea din 1896, casa de pe Station Road South, cum se numea strada atunci, era marcată ca fiind Weymouth Lodge. Se pare că denumirea de White House (Casa Albă) a fost formal atribuită abia în 1914, când a fost schimbată și denumirea străzii în West Grove. În conformitate cu datele publicate de Churchods, un agent imobiliar vestit din sud-estul Angliei, casa a fost construită în 1768, în stil georgian.

Casa a fost pe piața imobiliară din 2025 și a avut un preț de pornire de 2,35 milioane de lire englezești. Faptul că poartă cu mândrie o Placă Albastră (*Blue Plaque*; un însemn de mare prestigiu, care se pune pe clădirile cu valoare istorică) a fost folosit cu iscusință de cei care au făcut reclamă casei. În final, casa a mai schimbat un rând de proprietari în 2025, după ce și în 1916 mai fusese listată ca fiind vacantă și revândută. În pregătirea acestui scurt demers, autorii au fost impresionați de faptul că o casă construită în secolul al XVIII-lea a putut să fie păstrată în asemenea condiții ireproșabile de-a lungul celor mai bine de 250 de ani, de mai multe generații. În mod clar, Anglia este un exemplu care ar putea fi urmat în această privință.

Casa Albă din Washington D.C., situată la 1600, Pennsylvania Avenue NW, a fost ridicată la indicația primului președinte american, George Washington, cel care a ales și locul. Construcția a fost terminată abia în 1800, iar primul președinte american care a folosit-o ca birou a fost John Adams, deși clădirea ca atare încă nu fusese complet finisată. De-a lungul anilor, White House a suferit multe modificări, noi clădiri au fost adăugate pentru personalul executiv care lucrează cu

În imagine, doamna Hoover (privește spre pisică)

*Casa Albă
din
Washington
și cea din
Walton*

președintele, grădinile și parcul au fost reproiectate de mai multe ori. Această clădire va suferi o altă modificare majoră, din dispoziția președintelui Donald Trump.

Herbert Hoover a fost cel de-al 31-lea președinte american, susținut de Partidul Republican, și a ajuns la Casa Albă în 1929. Herbert Hoover a locuit acolo doar un mandat de patru ani. A fost unul dintre președinții americani din secolul al XX-lea care nu au mai reușit să câștige cel de-al doilea mandat.

Herbert Hoover a fost președintele S.U.A. în timpul marii crize economice din 1929 – 1933 și a fost acuzat că nu a știut ce măsuri economice trebuia luate pentru evitarea crizei sau pentru reducerea efectelor negative ale acesteia asupra

populației. Hoover ajunsese președinte doar de șase luni, când Bursa de la New York a căzut, la 24 octombrie 1929, în așa-numita „Joiă Neagră”, urmată la numai cinci zile de „Marțea Neagră”. S-a instalat „Marea Criză”, când milioane de americani și-au pierdut locurile de muncă (11 milioane numai în S.U.A.). În mod evident, Hoover nu avea cum să mai obțină al doilea mandat după asemenea dezastru. Victoria lui Franklin D. Roosevelt (1933 – 1945, susținut de Partidul Democrat) a fost rezultatul inevitabil.

Într-un fel se poate spune că Hoover a fost unicul președinte american care a locuit în două Case Albe diferite. În ambele reședințe a locuit o perioadă mai scurtă decât și-ar fi dorit! ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 aprilie 2026, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**, ediția tipărită.

– Care sunt cele patru popoare ale căror istorie a fost descrisă de ieromonahul Grigorie în Prescurtarea istoriei universale, în plus față de traducerea conținutului original al operei lui Domairon?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din ianuarie 2026 este:

„bastarnii și roxolanii”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **domnul Nicolae Barcan**, din **Bacău**, jud. **Bacău**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2026.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

VINCENZO MARIA CORONELLI, CARTOGRAF ȘI CREATOR DE GLOBURI

MARIANA RADU

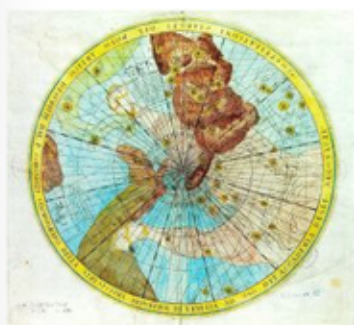
Biblioteca Academiei Române deține câteva hărți semnate de Vincenzo Maria Coronelli (16 august 1650 – 9 decembrie 1718), un renumit cartograf și creator de globuri italian. El a învățat măiestria xilografurii în orașul Ravenna, săvârșindu-și noviciatul în cadrul Ordinului Franciscanilor Conventuali, iar la vârsta de 24 de ani a obținut doctoratul în teologie. Pasiunea sa pentru astronomie și matematică l-a îndrumat spre cartografie. La vârsta de 16 ani a publicat prima hartă.

Deși printre operele sale se numără monumentalele atlase *Atlante Veneto* și *Corso geografico universale*, Coronelli a rămas cel mai bine cunoscut pentru globurile lui. Primul set de globuri terestre și cerești, fin lucrate, cu un diametru de aproximativ 175 cm, au fost realizate pentru ducele de Parma, Ranuccio al II-lea Farnese. Pentru Ludovic al XIV-lea al Franței, Coronelli a realizat, între 1681 și 1683, o pereche de globuri impresionante, cu un diametru de peste 3,6 m și o greutate de 2 t fiecare, expuse astăzi în Biblioteca Națională „François Mitterrand” din Paris. În Biblioteca Imperială din Viena, precursora Bibliotecii Naționale Austriece, au existat două globuri semnate Coronelli, lucrate special pentru Leopold I, fiecare având un portret gravat al împăratului și o inscripție.

Harta La Transilvania

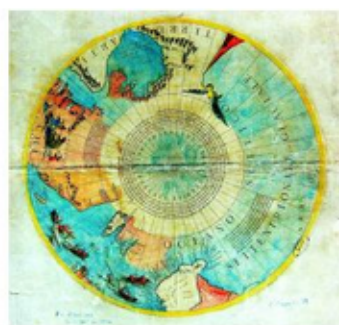
Din impresionanta colecție de globuri, hărți și atlase, care au fost admirate pentru frumusețea, acuratețea și detaliile lor, Biblioteca Academiei Române deține *La Transilvania*, subintitulată „Descripta Dal P. Cosmografo Coronelli Dedicato A. Monsignore Illustrissimo, e Reu-mo Ciompini” (Descrișă de părintele cosmograf Coronelli, dedicată ilustrisimului monsenior și părinte Ciompini). Harta face parte din *Atlante Veneto* și a fost realizată în jurul anilor 1691 – 1696. Este o hartă fizico-geografică, gravată în aramă (45x61 cm), clar delimitată de vecini: Muntenia, Moldova, „Parte della Russia Negro” (Parte din Rusia – sau Rutenia – Neagră, regiune istorică aflată astăzi în Belarus; cartograful a făcut o confuzie cu Rusia – sau Rutenia – Roșie, regiune istorică aflată astăzi în vestul Ucrainei și sud-estul Poloniei) și „Ongaria superioare” (Ungaria Superioară, regiune istorică ce corespunde aproximativ cu Slovacia de astăzi), brăzdată de Someș, Olt, Mureș, Crișul Alb și Negru, cu munți sub formă

Costellazioni celesti dei polo artico
(Biblioteca Academiei Române,
Cabinetul de Hărți,
cota C.CXXXVI 12),...

... autorul, portretizat
în prefața atlasului
Atlante Veneto,
cca 1710...

... și Polo settentrionale,
o boreale, et artico
(Biblioteca Academiei Române,
Cabinetul de Hărți,
cota C.CXXXVI 13)

de movile care înconjoară o zonă joasă de câmpie.

Transilvania nu este împărțită administrativ, dar sunt consemnate comitatele și ținuturile provinciei. Românii sunt plasați între Crișuri, în localitatea Beiuș și la sud de Someșul Mare. Sașii se află în ținuturile: Burzeland (Țara Bârsei), Landuordemwald („Țara dinaintea pădurilor“, Sebeșul), Nosenstat (Ținutul Bistriței), Veinland (ținutul viticol dintre Târnava Mică și Târnava Mare), iar scaunele săsești sunt: Sed Kysdy (Săschiz), Sed Reps (Scaunul Rupea), Sed Szaszebes (Sebeș), Sed Zazwars (Orăștie), Zeckenland o Ciculam (Țara Secuilor). Scaunele secuiești sunt: Czick (Ciuc), Girgio (Gheorghieni), Sed Kiski (Târgul Secuiesc), Sed Orbai (Orbai), Sed Scepi (Sf. Gheorghe), Sessa (?), Sed Vauerhel (Odorhei). Ungurii apar în comitatele: Dobacz (Dăbâca), Gula Feyrwar (Alba Iulia), Contea d'Huniad și Huniad (Huedin).

Localitățile, numite ungurește, latinește, în germană sau italiană, sunt risipite pe toată suprafața provinciei, printre pădurile dese: Alba Iulia (Apulum, Alba Giulia, Gula Feyrwar, Weissenburg), Brașov (Brassau H.O., Brazio H., Kronstat A., Corona It., Stephanopolis L.), Cluj (Claudiopolis L., Clausenburg A., Coloswar H., Patmina), Făgăraș (Fogosas o., Fogarasco con Fortezza), Sibiu (Hermanstadt, Chinio Ital., Zeben), Baia de Criș (Karosbania, Koresbania habit da Valacchi, e Sass), Lipova (Lippa H., Lippa L., Portulatusium), Mediaș (Megies H., Medwisch), Baia Mare (Negibania H., Negibania, Neustat A., Nebania), Bistrița (Nosenstat A., Besterecze H., Bistricia L.), Vințu de Sus (Oberwintz, Bruclae), Baia de Arieș (Offenbania, Isenberg, Pfribona H., Offenburg A.), Oradea (Varadin, Grand Varadin, Ward H., Gross Wardcuri A., Ulpianum), Satu Mare (Zatmar H., Zatmarium L.).

Câteva obiective militare apar la: Zatmar H., Zat-

mariam L., Pressa dal Trans., 1564, hora d'Imp. (Satu Mare – luptele din 1564, prin care armata otomană a încercat, fără succes, să ocupe cetatea); Megies H., Medwisch, celebrer pe la rotta di Lugi Grittus (Mediaș – referindu-se la confruntarea militară din 1534, când Petru Rareș, din porunca sultanului, l-a capturat pe aventurierul venețian Aloisio Gritti, *Magazin istoric*, nr. 10/2001); Karansebes de Turchi 1658 (Caransebeș – după ocupația otomană din 1658, s-a creat sangeacul de Sebeș cu Lugoj, „Sebeș ma' Lugos“ fiind expresia și titulatura oficială folosită în documentele otomane); Fogosas o., Fogarasco con Fortezza (Făgăraș); Fort di Brazia la nord de Brașov.

Provinciile românești mai apar consemnate în harta de la p. 257 a lucrării *Epitome Cosmografica del Coronelli* (Chintesența cosmografică a lui Coronelli), o carte rară ce a apărut la Veneția în anul 1693 și care se găsește la departamentul Manuscrise al Bibliotecii Academiei Române (C.R. 9312).

Ținem să consemnăm de asemenea o valoroasă achiziție a anului 1985, ce constă în două calote polare în manuscris: *Costellazioni celesti dei polo artico* (Constelațiile cerești ale Polului Arctic) și *Polo settentrionale, o boreale, et artico* (Polul Nord, sau boreal, și arctic), realizate de Coronelli. Specialiștii consideră că cele două calote polare aparțin ediției globului ceresc editate de Coronelli la Veneția (1690 și 1692?), în general lucrate în perechi: unul terestru și unul ceresc.

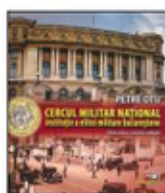
Pasiunea pentru cosmografie l-a făcut să accepte funcția de cosmograf al Republicii Veneția. În orașul natal, a fondat prima societate geografică, Accademia Cosmografica degli Argonauti (Academia Cosmografică a Argonauților), în 1684. Coronelli a murit la vârsta de 68 de ani la Veneția, după ce crease sute de hărți. ■

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Frédéric Damé – BUCUREȘTI ÎN 1906** (Ediție îngrijită de **Adrian Majuru**. Traducere din limba franceză de **Eliana Radu**)

Editura Oscar Print, București, 2025, 287 pp.

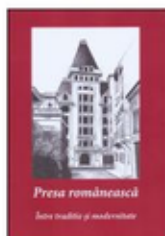
● **Petre Otu – CERCUL MILITAR NAȚIONAL, INSTITUȚIE A ELITEI MILITARE BUCUREȘTENE** (Ediția a doua, revăzută și adăugită)

Editura Militară, București, 2025, 356 pp.

● **Ioan Mircea Pașcu – NOTE ZILNICE. VOLUMUL AL II-LEA: SECRETAR DE STAT LA APĂRARE (1993 – 1996)**

Editura Corint, București, 2025, 671 pp.

● **PRESA ROMÂNEASCĂ ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE. CATALOG DE EXPOZIȚIE**

Biblioteca Academiei Române, București, 2025, 67 pp.

● **Paul-Ersiliana Roșca – RELAȚIILE DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI CASA REGALĂ A ROMÂNIEI ÎNTRE ANII 1918 – 1947** (Tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte **† Andrei**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Prefață de **prof.univ.dr. Ioan Bolovan**, Membru Corespondent al Academiei Române. Postfață de **pr.prof.univ.dr. Alexandru Moraru**)

Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2025, 750 pp.

● **ALEGĂTOR ÎN ROMÂNIA SECOLULUI XX: ÎNTRE SPERANȚE, PROMISIUNI ȘI INTERESELE GUVERNANȚILOR** (Coordonator: **Constantin Hlihor**)

Editura Meteor Press, București, 2025, 352 pp.

● **E.O. Hoppé – ROMÂNIA NECUNOSCUTĂ: DIN ȘATRĂ LA PALATUL REGAL. CU O PREFĂȚĂ DE REGINA MARIA A ROMÂNIEI. CU DESENE DE BOLD ȘI 35 DE ILUSTRAȚII APARTINÂND AUTORULUI** (Ediție îngrijită de **Adrian-Silvan Ionescu**. Traducere din limba engleză de **Alina Pavelescu**)

Editura Corint, București, 2025, 269 pp.

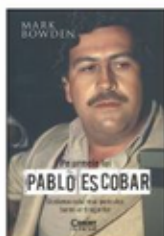
● **MODELE SOCIALE, ECONOMICE ȘI POLITICE ÎN EUROPA** (Volum coordonat de **Ioana Drăgulin**)

Editura Muzeul Național Cotroceni, București, 2025, 594 pp.

● **Dr. Bină Marian-Valentin – RĂZBOIUL HIBRID: PROVOCĂRI LA ADRESA COOPERĂRII INTERINSTITUȚIONALE**

Editura Oscar Print, București, 2024, 298 pp.

● **Mark Bowden – PE URMELE LUI PABLO ESCOBAR: UCIDEREA CELUI MAI PERICULOS BARON AL DROGURILOR** (Traducere din limba engleză de **Adriana Bădescu**)

Editura Corint, București, 2025, 413 pp.

● **TRANSNISTRIA 1941 – 1944. ADEVĂRUL DIN TESTIMONII. VOL. I: VIAȚA SUB GUVERNĂMÂNT ROMÂNESC. VOL. II: ÎNTRE RESEMNARE ȘI NESIGURANȚĂ** (Ediții de **Voicu Marin**)

Editura Militară, București, 2024, 440 pp. (vol. I), 508 pp. (vol. II).

● **MONITOR STRATEGIC** (Revistă de studii de securitate și apărare)

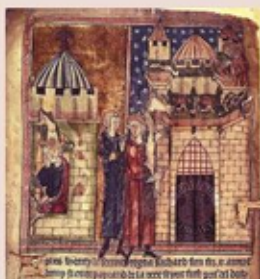
Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, anul XXVI, Nr. 1-2/2025, 149 pp.

REGELE RĂPUS CU O ARBALETĂ ȘI O TIGAIE

26 martie 1199. Temerarul rege al Angliei, Richard Inimă-de-Leu, asediază Châlus-Chabrol, un mic castel din Aquitania. Cetatea, mai degrabă un turn decât o fortăreață, era apărată de mai puțin de 40 de oșteni, „nu cavaleri sau războinici ce puteau să o apere, ci [...] slujitori”, amintește cronicarul Ralph de Coggeshall. Conflictul durează deja prea mult, iar regele se simte frustrat. Zi de zi, călărește cu suita spre ziduri și trage cu arcul în apărători. În această seară, pe metereze se ivește un singur apărător: un tânăr înarmat cu o arbaletă și o tigiaie.

Castelul al cărui asediu i-a adus sfârșitul regelui, ...

... ilustrat în jumătatea dreaptă a acestei miniaturi din cronică

Effigies ad regem Angliac

Încrezător, nu a purtat armură. Când l-a văzut pe unicul apărător pe metereze, impresionat, s-a apropiat de ziduri. Tânărul, recunoscându-l pe rege, nu a ezitat și l-a nimerit cu o săgeată în umărul stâng.

Regele, care mai suferise astfel de răni, „nu a oftat, nu a scăpat niciun geamăt și nu a permis să se vadă nimic pe fața sa”, amintește Ralph de Coggeshall. Din pricina lipsei de reacție, nici măcar suita nu și-a dat seama că a fost rănit. S-a întors în cortul său, unde, încercând să scoată singur săgeata, din greșeală a rupt lemnul, iar vârful de metal i-a rămas în corp. A fost chemat un chirurg care a reușit doar să-l rănească mai grav pe rege, întrucât a operat noaptea, pe lumină proastă, iar Richard se îngrășase. În curând, rana s-a cangrenat.

Între timp, Châlus-Chabrol căzuse. Tânărul apărător a fost adus în fața regelui, aflat pe patul de moarte. Richard l-a cruțat și i-a dat recompensă 100 de șilingi. Cronicarii nu cad de acord de ce. Poate regele, în general admirator al faptelor vitejești, a dat dovadă de respect. Alții spun că Richard, fiind aproape de Judecata în fața lui Dumnezeu, a dorit să se înfățișeze drept milostiv. Cronicarul Roger de Howden propune o variantă mai sinistă: toți ceilalți apărători fuseseră deja executați, iar regele l-ar fi cruțat pe tânăr, ce dorea să moară alături de camarazii săi, tocmai din cruzime.

Richard și-a dat duhul la 6 aprilie, în brațele mamei sale. Temerarul apărător l-a urmat la scurt timp. Conform unei relatări, după moartea regelui, Mercadier a poruncit ca tânărul să fie jupuit de viu.

Richard tocmai încheiase o pace dezavantajoasă cu regele Franței, fiind obligat să îi cedeze câteva castele din Normandia. Conform cronicarilor, era atât de furios, încât cu greu a fost liniștit de curteni. S-a hotărât să pomească o expediție în Aquitania, posesiunea mamei sale, Eleanor, probabil ca să pedepsească un vasal răsculat ce se aliase cu regele francez, o expediție atât de cumplită, încât și locuitorii regiunilor învecinate „trăiau cu groază”.

Campania se împotmolise de câteva zile la Châlus-Chabrol, asediat de Mercadier, un căpitan mercenar. Nemulțumit, regele a venit în persoană, pormind atacuri atât de cumplite asupra cetății, încât apărătorii abia se mai iveau de frică. În cea de-a treia zi, un singur oștean a avut curajul să apară pe metereze, un tânăr numit Pierre Basile, Bertran de Gourdon sau Jean Sabroz – sursele nu cad de acord. A alergat toată ziua pe ziduri, trăgând cu arbaleta în englezi și apărându-se de săgețile lor cu o tigiaie.

Richard tocmai luase cina, când s-a hotărât să meargă în inspecție.

Mormântul lui Richard de la abația Fontevraud

Între bunurile de patrimoniu evacuate în 1917 la Moscova s-au numărat și numeroase documente provenite din diverse depozite de arhivă. Care a fost soarta lor? (Magazin istoric, nr. 1 – 2/2026)

DESTINUL TEZAURULUI IDENTITAR AL ROMÂNIEI

ILIE SCHIPOR

Arhivele restituite României în 1935 au fost incluse în 1.436 lăzi, care cântăreau – cu tot cu ambalaje – 127.584 kg și nu erau însoțite, la fel ca și la trimiterea lor în Rusia, de niciun fel de inventar.

1935. În portul Constanța se descarcă lăzile cu bunurile restituite de U.R.S.S.

Comisia condusă de A.G. Șliapnikov a întocmit mai multe sinteze privind valorile arhivistice inventariate. Din cea redactată la 20 iulie 1924 rezulta că fondurile românești „inventariate însumau: 4.365 dosare cu documente și fișiere/dosare; 1.629 cărți; 8.819 planuri și hărți ale structurilor militare; 1.194 pachete cu diferite hărți/documente”, respectiv „118 diplome și nouă cutii cu manuscrise ale Academiei Române”.

Clarificarea unor aspecte minimale privind destinul arhivelor românești trimise în Rusia

este îngreunată, dacă nu chiar imposibilă, având în vedere superficialitatea cu care unii dintre proprietarii acestora s-au ocupat în timp de cunoașterea conținutului lor la evacuarea din 1917 și la restituirea din 1935.

Spre exemplu, în 22 decembrie 1941, ministrul Afacerilor Interne (căruia i s-a cerut oficial să trimită Băncii Naționale a României „o listă completă a obiectelor de preț și a documentelor a căror lipsă a fost constatată” după inventarierea celor 26 de lăzi primite la restituirea ce avusese loc cu doar șase ani înainte) l-a rugat în

scris pe reprezentantul B.N.R. „să binevoiți a ne da precizii și amănunte asupra acestei chestiuni și în special cine a preluat lăzile din partea acestui Departament”.

La fel, ministrul Agriculturii și Domeniilor a comunicat (la șase luni de la primirea solicitării B.N.R.): „Nu vă putem trimite o listă a obiectelor de preț și a documentelor a căror lipsă s-a constatat cu ocazia aducerii în țară a unei părți din tezaurul evacuat la Moscova, deoarece în 1917, când s-au trimis lăzile, nu s-a întocmit vreo listă sau vreo-un tablou de

actele împachetate. În lăzile ce noi am primit s-au găsit, pe lângă actele și planurile noastre, și alte acte, acțiuni, planuri, coli timbrate, cărți... etc., aparținând altor instituții publice sau particulare. Tot ceea ce s-a găsit în plus peste documentele noastre s-au trimis instituțiilor de care aparțineau“.

Banca Marmorosch Blank & Co S.A. a recunoscut, la 23 ianuarie 1942, că, în legătură cu „obiectele de preț ce nu ne-au fost înapoiate de la Moscova“, „nu posedăm o specificație a conținutului celor 28 lăzi, cu fere și opt casete [subl. I.S.], aparținând clienților noștri și din care nu am primit nimic“, iar Banca de Scont a României făcea cunoscut, la 3 decembrie 1941: „Nu am primit din valorile trimise la Moscova în 1916 o casetă de metal, a cărei valoare și conținut nu o cunoaștem, fiind depusă fără valoare.“

Societatea Creditul Financiar Urban a semnalat un alt aspect, întâlnit frecvent la restituirea din 1935: „Obiectele evacuate au fost scoase de administrația sovietică din lăzile în care au fost expediate și ne-au fost restituite împachetate în alte lăzi decât cele trimise. În lăzile restituite s-au găsit și diverse obiecte și valori care n-au fost expediate de noi și nu ne aparțineau și pe care le-am predat Ministerului de Finanțe“, iar „cele 1.424 bucăți rente (de 4, 4 1/2 și 5%), 19 titluri străine (sârbești, franceze, egiptene, otomane, turcești, congoleze și italiene), șapte bonuri de tezaur etc., primite în plus, au fost predate ulterior Ministerului de Finanțe“.

Din Referatul întocmit la 28 iunie 1935 de G. Paraschi-

vescu – membru în comisia de primire și recepție preliminară a celor „17 vagoane cu lăzile și baloturile conținând arhivele și documentele ce fuseseră evacuate în timpul războiului în Rusia și care ne-au fost restituite de Guvernul U.R.S.S., care au sosit în seara zilei de 16 iunie anul curent [1935 – I.S.] în gara Obor, la ora 19.30, de unde apoi au fost garate în curtea Vămii Obor“ – rezultă: „Ni s-a restituit în genere documente și arhivă, cum de pildă hrisoave, documente vechi, planuri de moșii, acte de proprietate, embaticuri, titluri de rentă, registre, dosare și hârtii ale particularilor“. Documentul semnala „cu mult regret [...] lipsa totală de discer-

nământ a acelor care au fost însărcinați la 1916 – 1917 cu alegerea materialelor ce urma să fie evacuate, precum și lipsa de seriozitate a persoanelor particulare care au trimis hârtii fără cea mai mică importanță, ca scrisori de dragoste, fotografii, ace de gămălie, socoteli casnice etc. A fost semnificativă găsirea unei lăzi, cea mai grea poate, care nu conținea nimic altceva decât maculatură: hârtie de scris, plicuri, cartoane de dosare, copiere, registre neîntrebuințate etc.“

La două săptămâni după începerea campaniei din Est (22 iunie 1941), Ministerul Instrucției, Educației, Cultelor și Artelor a transmis „tuturor

Informarea prezentată la 23 februarie 1921
de Gohran lui Grigori Moiseevici Arkus

В.О.Ф.О.Р. Варшавы Государственный Древний Архив		Том. I Р.Х.Т.О.У.	
Древний Архив [ТОХРА]		Должность личного переводчика Гохран Моисеевич интерпретации славянских и церковных рукописей. Сопрово- дил ките от 25 августа 1917 г. поступило в 6.000- миллионную Государственную Книжную Библиотеку 6.000.000.000 руб., что составляло на русские деньги, при курсе 30 руб. 1 коп. = 2.400.000.000 рублей.	
Рассказанная Гохраном Моисеевичем		Рассказанная Гохраном Моисеевичем	
1. В 1 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		2. В 2 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
3. В 3 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		4. В 4 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
5. В 5 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		6. В 6 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
7. В 7 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		8. В 8 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
9. В 9 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		10. В 10 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
11. В 11 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		12. В 12 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
13. В 13 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		14. В 14 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
15. В 15 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		16. В 16 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
17. В 17 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		18. В 18 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
19. В 19 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		20. В 20 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
21. В 21 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		22. В 22 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
23. В 23 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		24. В 24 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
25. В 25 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		26. В 26 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
27. В 27 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		28. В 28 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
29. В 29 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		30. В 30 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
31. В 31 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		32. В 32 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
33. В 33 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		34. В 34 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
35. В 35 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		36. В 36 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
37. В 37 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		38. В 38 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
39. В 39 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		40. В 40 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
41. В 41 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		42. В 42 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
43. В 43 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		44. В 44 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
45. В 45 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		46. В 46 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
47. В 47 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		48. В 48 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
49. В 49 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		50. В 50 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
51. В 51 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		52. В 52 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
53. В 53 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		54. В 54 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
55. В 55 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		56. В 56 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
57. В 57 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		58. В 58 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
59. В 59 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		60. В 60 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
61. В 61 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		62. В 62 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
63. В 63 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		64. В 64 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
65. В 65 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		66. В 66 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
67. В 67 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		68. В 68 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
69. В 69 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		70. В 70 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
71. В 71 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		72. В 72 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
73. В 73 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		74. В 74 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
75. В 75 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		76. В 76 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
77. В 77 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		78. В 78 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
79. В 79 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		80. В 80 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
81. В 81 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		82. В 82 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
83. В 83 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		84. В 84 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
85. В 85 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		86. В 86 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
87. В 87 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		88. В 88 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
89. В 89 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		90. В 90 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
91. В 91 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		92. В 92 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
93. В 93 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		94. В 94 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
95. В 95 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		96. В 96 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
97. В 97 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		98. В 98 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	
99. В 99 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.		100. В 100 месяце кон. 1917 г. /названия/ 200 руб.	

muzeelor de artă și știință“, dar și Academiei Române, unor arhive, B.N.R., Casei de Depuneri și Consemnațiuni, mitropoliților Ungro-Vlahiei, respectiv Moldovei, Sucevei și Bucovinei, Mănăstirilor Neamțu, Secu, Hurezu și Tismana Circulara nr. 36.957 din 4 iulie 1941, prin care destinatarii erau „rugați să binevoiați a ne comunica, foarte urgent, un tablou complet al obiectelor din colecțiile Muzeului de sub conducerea dvs. care au fost duse la Moscova în timpul războiului din 1916 – 1918“, documente în care trebuia să se specifice: autorul, materialul, dimensiunile și evaluarea (pentru lucrările de artă modernă), respectiv epoca, materialul și evaluarea aproxi-

mativă (în cazul lucrărilor medievale și antice). Au fost evaluate 46 de opere din Pinacoteca Statului, 91 de lucrări de artă ale Muzeului Kalinderu, 32 tablouri din colecția Nicolae Bălănescu, tezaurul Muzeului Național de Antichități din București (dar nu și ale celui din Iași). În șase ședințe ale comisiei (procesele verbale nr. 6 – 11) au fost „analizate“ și evaluate în lipsă 1.252 obiecte cu caracter religios (1.207 provenite din episcopii, mănăstiri și biserici, respectiv 45 aparținând Muzeului de Antichități din București).

Dintre acestea, cele mai valoroase au fost considerate: cele trei evanghelii pe pergament, legate în scoarță de

argint poleit, din 1436, 1512 și 1555, de la Mănăstirea Neamțu (100 milioane lei); Evanghelia slavonă din 1646, ferecată în argint aurit, manuscris cu ornamente de la Mănăstirea Agapia (50 milioane lei); cele trei candelor de aur și trei candelor de argint de la ctitorul Bisericii Trei Ierarhi (30,6 milioane lei); Aerul Trei Ierarhilor de la ctitor (30 milioane lei); epitaful cusut cu fir de argint și aur cu portretele și numele brodate cu fir al lui Ioan Șerban Cantacuzino și al doamnei, cu cei doi fii ai lor (25 milioane lei); cutia cu capul Sfântului Grigorie de la Mănăstirea Slatina și cutia cu Sfinte moaște din 1765 de la Trei Ierarhi (fiecare 20 milioane lei); cele două epitrahile cusute cu fir de aur și argint de la Sf. Nicodim de la Mănăstirea Tismana (18 milioane lei); cutia de lemn cu diferite bijuterii (inelele lui Vasile Lupu) și fiecare dintre cele patru mitre bătute cu pietre scumpe ale Mitropolitului Veniamin (15 milioane lei); Tetraevangheliul slavon ferecat și cutia cu sfintele moaște din 1637 de la Trei Ierarhi (10 milioane lei); veșmintele Mitropolitului Varlaam de la Mănăstirea Secu (9 milioane lei); Panaghia de aur de la Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, donat bisericii sale din Bacău (8 milioane lei); fiecare dintre cele șase mitre arhieresti (în total, 36 milioane lei) de la Episcopia Râmnicului Nou Severin și cârja cu pietre scumpe a Mitropolitului Veniamin de la Mitropolia Moldovei (6 milioane lei) etc.

În timpul campaniei din Est, nu doar că nu au fost recuperate valorile bancare și identitare nerestituite de U.R.S.S., dar,

Șliapnikov (stânga) și Leonid Krasin, primul ambasador sovietic la Paris

după intrarea Armatei Roșii în țară, structurile sovietice specializate (Detașamentele capturi) au ridicat din arhivele României importante fonduri documentare, pe care le-am identificat și studiat la Moscova: Președinția Consiliului de Miniștri (RGVA, Fondul 490k), Cabinetul Militar, 1940 – 1944 (RGVA, Fondul 492k, 26 de dosare), Corpul III armată (Odessa și Tiraspol, Fond 493k), Ministerul de Interne, 1903 – 1942 (Fond 493k), Comandamentul Aerian German în România (Fond 1490k), Reprezentanțe diplomatice ale României, 1877 – 1918 (204 dosare, Fond 497k) etc.

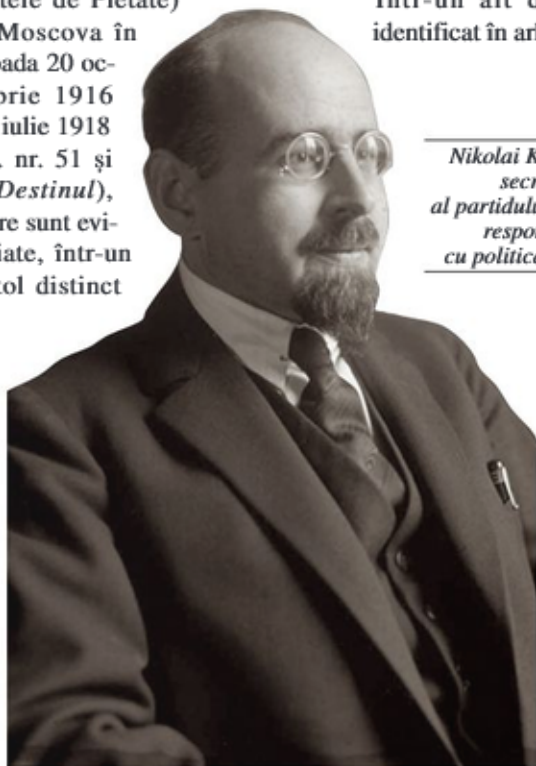
Prima referire documentată arhivistic la valorile românești depozitate în Ssudnaia Kazna este un Raport din 22 august 1918 privind activitatea Casei de Credit (Ssudnaia Kazna, Muntele de Pietate) din Moscova în perioada 20 octombrie 1916 – 25 iulie 1918 (doc. nr. 51 și 52, *Destinul*), în care sunt evidențiate, într-un capitol distinct

(denumit „Depuneri în depozite special înființate”), retragerile de bancnote (lei românești tipăriți la Moscova) efectuate de ruși (pentru finanțarea „revoluției române”) și a unor bunuri aparținând delegaților români rămași la Moscova pentru a deservi Tipografia B.N.R.

Timp de doi ani, în depozitele românești de la Ssudnaia Kazna nu a mai intrat nimeni, până când, la 3 noiembrie 1920, o comisie a Comisariatului Poporului pentru Finanțe (condusă de Serghei Egorovici Ciutkaev), Gohran (Trezoreria Rusă, care preluase – la 13 februarie 1920 – fosta Ssudnaia Kazna) și structuri locale a temutei CEKA a efectuat o „verificare a depozitului de la etajul 3 al clădirii principale a Gohran, în care sunt păstrate valorile statului român” (*Destinul*, doc. nr. 59).

Într-un alt document identificat în arhivele ruse

*Nikolai Krestinski,
secretar
al partidului bolșevic,
responsabil
cu politica de cadre*

(adresa Gohran nr. 2.293, din 21 mai 1921) același episod din 3 noiembrie 1920 este prezentat astfel: „Au fost deschise – după îndepărtarea sigiliilor românești – două depozite; s-a inspectat conținutul câtorva lăzi, din care nu s-a luat nimic, apoi respectivele depozite au fost încuiate din nou și s-au aplicat sigilii ale Gohran, RKI și MČek”.

În urma acestei „verificări”, valorile românești – predate, la 5 august 1917, oficialilor ruși împuterniciți cu preluarea lor – au intrat în atenția liderilor partidului bolșevic, care au cerut, mai întâi de toate, să fie informați despre conținutul bunurilor depozitate în fosta Ssudnaia Kazna.

Depozitul de Stat pentru Păstrarea Valorilor (Gohran) a fost creat prin Decretul Sovietului Comisarilor Poporului nr. 32 din 13 februarie 1920, prin care s-a hotărât: „Pentru centralizarea, stocarea și înregistrarea tuturor valorilor aparținând R.S.F.S.R., valori constând din aur, platină, argint sub formă de lingouri și produse, diamante, pietre prețioase și perle, se înființează – în Moscova, pe lângă Direcția Centrală Buget și Decontare Plăți [din cadrul Comisariatului Poporului pentru Finanțe – I.S.] – Depozitul de Stat pentru Păstrarea Valorilor (Gohran).” Totodată, s-a dispus că „pentru îndeplinirea prevederilor prezentului decret, se pun la dispoziția Depozitului de Stat pentru Păstrarea Valorilor: clădirile, terenurile și depozitele fostei Case de Stat pentru Depuneri și Împrumuturi [Ssudnaia Kazna – I.S.] din str. Tver, intrarea Nastasinski, nr. 3”.

Printr-un ordin al comisarului poporului pentru Finanțe (nr. 19 din 16 martie 1920), Levițki Evgheni Evghenevici, adjunctul directorului fostei Case de Stat pentru Depuneri și Împrumuturi din Moscova (semnatar al Procesului-verbal încheiat la Moscova, la 5 august 1918, privind predarea Tezaurului cultural-patrimonial al României către această instituție bancară rusă) a fost numit director al Gohran.

Astfel, din februarie – martie 1920, Gohran a devenit instituția moscovită păstrătoare a bunurilor patrimonial-culturale și arhivistice evacuate cu al doilea transport al Tezaurului României, iar directorul nou-creatului Depozit de Stat pentru Păstrarea Valorilor era chiar reprezentant numit oficial de ministrul rus de Finanțe pentru preluarea lăzilor predate, în nopțile de 3/4,

5/6, 8/9, 21/22, 22/23 și 25/26 august 1917, sub garanția Guvernului rus, conform clauzei protocolului redactat la Iași la 27 iulie/9 august 1917.

Ca urmare, Trezoreria de Stat (Gohran) i-a trimis, la 23 februarie 1921, lui Grigori Moiseevici Arkus, membru al Consiliului de Administrație al Băncii Poporului o „Informare referitoare la valorile României”, document important, pentru că face o primă evaluare contabilă a celor 1.622 lăzi cu bunuri românești (în valoare declarată de 6.500.000.000 lei) echivalente de Comisariatul pentru Finanțe la 2.405.000.000 ruble.

De asemenea, informarea (*Destinul*, doc. nr. 60) prezintă detaliat locurile de amplasare a bunurilor patrimoniale românești, precizează riguros contextul în care au fost returnate României – între 9 octombrie și 5 decembrie 1917 – un număr de 101 lăzi cu

documente arhivistice (retrase de către Ministerul român de Externe), clarifică împrejurările în care au fost scoase pe 25 februarie și 2 martie 1918, din depozitul nr. 3 (din subsolul Ssudnaia Kazna), 16 lăzi cu bancnote românești tipărite la Moscova și aduce lămuriri despre depunerea spre păstrare (la 26 martie 1918) a „185 de lăzi cu hârtie specială (parțial sau integral pregătită) pentru tipărirea bancnotelor românești”.

La doar cinci zile după redactarea acestei Informări preliminare, Biroul Politic al C.C. al RKP a analizat în ședința sa din 28 februarie 1921 problema „Privind bunurile românești” și a hotărât: „Se însărcinează tov. Krestinski să deschidă depozitele cu bunurile românești și să clarifice conținutul acestora” (*Destinul*, doc. nr. 61).

(Va urma)

ATAȘAȚI MILITARI AI ROMÂNIEI ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII

(Urmare din p. 13)

De asemenea, o notă din partea lui T. Postelnicu (șeful D.S.S.) către ministrul de Interne G. Homoștean semnală că A. Luca „făcea frecvent aprecieri elogioase cu privire la tehnica militară a U.R.S.S., nivelul salariilor atașatilor militari ai acestei țări, alte avantaje materiale de care aceștia se bucură și importanța ce li se acordă acestora în ierarhia organelor de stat”.

Fostul șef al D.I.A. Ștefan Dinu considera în cartea sa

Condamnat la discreție (2009) acest „episod unic din istoria de peste 150 de ani de existență a serviciului militar de informații al armatei [...], așa cum m-am convins ulterior, la originea acestui caz se afla tot o manevră a unor structuri din D.S.S. [...] Probabil că în planurile inițiale ofițerul urma să fie lansat în Franța [...], dar planul a eșuat dintr-un capriciu al Elenei Ceaușescu, care, primind nota cu propunerile de numire a unor atașati militari, printr-o intervenție cu stiloul a desenat câteva

săgeți, care practic însemnau schimbarea căpitanului rangul I Luca de la postul din Paris la postul de atașat militar din Bulgaria. Întâmplarea a impus adoptarea unui alt procedeu cu mult mai complicat, acela de a înscena *dezertarea* ofițerului de la post și refugiarea lui în S.U.A.” După *dezertarea* lui Andrei Luca, niciun atașat militar al României nu a mai fost trimis la post până la Revoluția din 1989.

(Va urma)

MAUSOLEUL EROILOR SOVEJA

IOANA ALINA COVILTIR (muzeograf),
IONUȚ ILIESCU (muzeograf; șef Secție Istorie)

De mai bine de un secol, în inima Vrancei, la Soveja – așezare întemeiată de munteni pe pământ moldav –, un falnic străjer, veșnic la datorie, scrutează protector întinderea de pământ românesc, aflată de două milenii în calea cotropitorilor.

Bastion al eroismului românesc, înconjurat de crestele carpatine ale Zboinei, Clăbucului și Macradeului, Mausoleul Soveja (Magazin istoric, nr. 6/2018), proiectat și construit în deceniul trei al secolului trecut și finalizat în perioada următoare, este ctitoria unei întregi națiuni, îndoliată prin jertfa de sânge a soldatului român. Edificiul este un martor al unei clipe cutremurătoare și oferă fiecărei generații o lecție de istorie cu semnificații profunde.

Zona de acces care conduce către Mausoleu este străjuită de două tunuri, capturate de la inamic în lupta de la Mărășești. Sunt fixate pe suporturi din piatră de Kliwa, provenită din muntele Macradeu. Tunurile au fost aduse de la Arsenalul și Depozitul de Armament din Târgoviște. Sunt tunuri de câmp, de calibru 84, aduse la Soveja în 1934.

Comitetul Central al Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” înștiința, la 20 februarie 1922, Prefectura Județului Putna că intenționează să ridice un Mausoleu prevăzut cu osuar, în parcul hotelului din Stațiunea Soveja. Societatea amintită

Amplasat în satul Dragosloveni, Mausoleul Soveja a fost ridicat în semn de recunoștință față de cei care și-au dat viața pentru țară în luptele crâncene de pe Valea Șușitei în Primul Război Mondial și întru veșnica lor amintire. La Mausoleu se ajunge pe drumul care duce spre stațiunea Soveja, utilizându-se treptele din piatră, care ocupă patru terase aflate în succesiune. Ele au ca punct de plecare un peron de formă semicirculară, având în mijloc un vas ornamental, de mărime apreciabilă.

*Plan al Mausoleului de la Soveja
(sursa: Muzeul Vrancei)*

Clădirea Muzeului
(sursa: Muzeul Vrancei)...

avea nevoie de terenul aflat în apropierea șoselei ce duce spre Lepșa, pentru construirea Mausoleului. Încântată de propunere, Prefectura și-a dat imediat acordul.

Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” a inițiat campania de strângere a banilor necesari îndeplinirii obiectivului. În acest scop, în luna aprilie a aceluiași an s-a organizat o loterie, aprobată de Ministerul de Interne, la care au participat atât Prefectura putneană, cât și toate instituțiile din subordinea ei. La 7 iulie 1923, Comitetul însărcinat cu strângerea fondurilor necesare construirii Mausoleului cerea Prefecturii Județului Putna să organizeze o amplă manifestare, prilejuită de depunerea pietrei fundamentale a înălțătorului edificiu. Prefectura putneană avea o dublă misiune: popularizarea evenimentului și asigurarea transportului și mesei pentru participanți.

La temelia construcției avea să fie depus Actul de Fundație, care îl are ca autor pe generalul Arthur Văitoianu. Documentul face referire la menirea și importanța edificiului, enumerând autoritățile

.... și o imagine din interior
(sursa: Muzeul Vrancei)

centrale, județene și locale, martore la inaugurarea lucrărilor la Mausoleu.

Planificat inițial pentru data de 29 iulie 1923, evenimentul a avut invitate oficialitățile județului, episcopul de Roman, Lucian Triteanu, care avea să officieze slujba religioasă, comandantul Garnizoanei din Focșani și colonelul I. Manolescu, care au fost anunțați ulterior în legătură cu modificarea datei de inaugurare a Mausoleului. Manifestarea s-a amânat pentru 27 septembrie 1923, ora 11.00, ceremonia urmând să se desfășoare pe platoul din incinta Mausoleului, când autoritățile locale sperau să-l aibă în mijlocul lor pe ministrul de Interne, Arthur Văitoianu.

Piatra fundamentală a fost pusă din inițiativa Societăților „Vădulele de Război” și „Cultul Eroilor”, în 1923. Lucrările au durat, în linii mari, până în 1928, când nișele au fost acoperite cu plăci de marmură, pe care s-au săpat numele celor depuși aici. Mausoleul a fost inaugurat în anul 1929. Edificiul a fost construit după planurile arhitectului George Cristinel. Trebuie să menționăm și contribuția altor arhitecți la derularea și finalizarea lucrărilor la Mausoleul Soveja: Frederic Feilbogen și Florea Stănculescu.

Frederic Feilbogen s-a născut în 1895. A absolvit Arhitectura în anul 1921, în cadrul Politehnicii din Viena. Intervențiile și lucrările întreprinse de Frederic Feilbogen la Mausoleul Eroilor Soveja au fost diverse: a executat schițe pentru fiecare dintre lucrările ce aveau să fie executate la Mausoleu; după inspectarea periodică a șantierului, a propus unele modificări la proiectul lui George Cristinel; a semnalat neajunsurile constatate, venind cu propuneri pentru remedierea acestora; a analizat ofertele făcute de antreprenorul Gavril Petrescu pentru lucrările rămase de executat; a stabilit lucrările prioritare la Mausoleu, în funcție de posibilitățile financiare ale Societății „Cultul Eroilor”; a analizat soluțiile propuse de antreprenor pentru rezolvarea unor probleme de ordin tehnic; a susținut necesitatea respectării termenelor stabilite pentru fiecare lucrare în parte; a solicitat ajutor financiar pentru continuarea lucrărilor (de pildă, Prefecturii Județului Putna) și a susținut amenajarea unui parc în jurul Mausoleului.

În februarie 1933, Comitetul însărcinat cu construcția Mausoleului își stabilea planul de acțiune în baza referatului întocmit de arhitectul Frederic Feilbogen. Executantul lucrărilor de la Mausoleul Soveja, inginerul Gavril Petrescu, a

*Cele două tunuri care străjuiesc
drumul către Mausoleu*

lucrat și după planurile întocmite de un alt arhitect, Florea Stănculescu.

Mausoleul este identic cu o „cetate din piatră”, având planul în formă de cruce și acoperișul edificiului cu aspectul unei cupole. Având o suprafață de 550 m², este construit din piatră și marmură. Deasupra intrării, se află un fronton cu o inscripție dăltuită în piatră, care glăsuiește tuturor generațiilor: „Aici odihnesc ostași căzuți pe aceste plaiuri în războiul 1916 – 1919.”

Pe frontonul amplasat pe latura de est se află o cruce de piatră și o placă din marmură, pe care s-au dăltuit următoarele versuri: „Ostași ce-ați căzut pentru țară/ Viteji ai credinței, soldați/ Ori unde'n morminte voi stați/ Vă fie țărâna ușoară!” Pe latura de vest, tot pe un fronton, pe o altă placă de marmură sunt dăltuite alte patru versuri: „Cei ce căzut-au pentru țară/ Pe lanul câmpului bogat/ Jertfind o' ntreagă primăvară/ Nu au murit, ci-au înviat!”

Accesul în incinta monumentului se face printr-o ușă din fier, fixată într-un ancadrament din piatră, având o formă rotunjită la partea superioară. Criptele adăpostesc osemintele a 528 de militari români, ruși, unguri, austrieci și germani; peste cripte s-au fixat plăci de marmură, pe care s-au inscripționat numele celor depuși aici.

În osuar au fost depuse osemintele a 1.612 militari necunoscuți. Tot aici, au fost înhumați 279 de militari germani. Zona de protecție a Mausoleului este delimitată de un zid realizat din piatră de râu. În imediata apropiere a Mausoleului se află și Muzeul Mausoleului, unde vizitatorii iau contact cu fotografii, documente, arme, hărți militare, medalii și brevete aparținând participanților la lupte, specifice Primului Război Mondial.

Mausoleul a beneficiat de lucrări sistematice de reparații cu ocazia derulării Proiectului „Drumul de Glorie al Armatei Române în Primul Război Mondial”, realizat și cu fonduri europene. Aceste lucrări au vizat consolidarea, restaurarea și reabilitarea Mausoleului Soveja și realizarea unui circuit al Mausoleelor Vrancei, alături de cele de la Mărăști, Mărășești și Focșani.

Lucrările de reabilitare a Muzeului au fost terminate în 2012, continuându-se cu cele care vizau Mausoleul.

La Mausoleul Soveja, de când a fost inaugurat în 1929 și până în prezent, anual au avut loc manifestări prilejuite de comemorarea eroilor, la care au participat atât instituții de învățământ, cât și cele cu specific administrativ, religios și militar, la care se adaugă, desigur, membri ai comunității locale și nu numai. ■

FUNCȚIE LA CURTE (Biverb: 4, 5)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului CIVILIZAȚIA GETO-DACĂ, din nr. 2/2026

DAICOVICIU – OROLES – EON – MARA – VULPE – I – DRD – STIL – TRAIAN – I – T – ION – COC – PE – AMETI – AUR – NASO – IR – EV – N – PIPPIDI – TINOSU – VAS

Soluția jocului DOMNUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI (1654 – 1658), din nr. 2/2026

CONSTANTIN ȘERBAN
(CONSTANT – IN – S – E – R/BA – N)

PE SCENĂ HOHOTE DE RÂS, ÎN VIAȚĂ HAOS

DORINA MIHALCEA

● Copil singuratic, crescut de bunici stricți ● Mama – răpusă de boală sau de infidelitatea tatălui?! ● Prima iubire – o actriță căsătorită ● Pierderea fiului – motiv pentru ruperea primei căsnicii ● Căsătorit cu a doua soție, tânjea după... prima ● O a treia soție – rusoaică cu temperament groaznic ● Patru mariaje – doar trei femei! ● Al cincilea – ultimul – cu noroc!

Marele ecran a creat idoli, eroi, transformând actorii în personaje a căror viață nu mai avea vreun pic de intimitate. Mai rău, atunci când realitatea existenței de zi cu zi devenea total diferită de povestea prezentată de filme, publicul și presa explodau, scormonind adânc după presupuse detalii întunecate, nu întotdeauna bine verificate.

Experiențele conjugale ale comicului Stan Laurel (1890 – 1965), britanicul care a făcut carieră în Cetatea filmului american, partenerul... împiedicat al simpaticului Bran, pot reprezenta exemplul perfect. Căci, dacă rolurile interpretate au fost mai ales unele caraghioase și aparent simple, viața reală a fost cu totul și cu totul alta. Sau, după cum avea să declare după moartea ambilor actori unul dintre apropiați, avocatul și managerul Ben Shipman (1892 – 1975): „Amândoi au fost atât de drăguți! Dar, vai, în câte probleme au putut intra!”

Copilăria lui Arthur Stanley Jefferson – adevăratul nume al actorului născut la 16 iunie 1890, într-un orașel comercial din Cumbria, Anglia – pare a fi, în ochii unora dintre biografi, tocmai cauza viitoarelor probleme cu reprezentantele sexului feminin. Pentru Raymond Valinoti Jr., autorul cărții *Another Nice Mess – The Laurel & Hardy Story* (O altă încurcătură simpatice: Povestea lui Laurel și Hardy, 2010), singurătatea acelor ani l-a transformat într-un băiat cu puțină încredere de sine, bolnăvicios și destul de puțin social. Părinții, Arthur și Margaret – actori implicați direct în conducerea și gestionarea unui teatru ambulant –, călătoreau frecvent și obișnuiau să-și ia restul copiilor cu ei (în total au fost cinci!), dar nu și pe micuțul și firavul Stanley, pe care îl încredințau mai adesea bunicilor pe linie maternă.

George și Sarah Metcalfe își iubeau nepotul, dar erau persoane cu principii stricte, profund religioase, care doreau să-și formeze urmașul să ducă o viață fără păcat. La orice încălcare a regulilor, Stanley primea câte o pedeapsă – cel mai adesea să își petreacă timpul de unul

singur, între pereții unei dependențe. Dar, ceea ce inițial probabil a fost destul de greu de îndurat, i-a deschis băiatului alte orizonturi: neputând să se plimbe, a început să viseze, să inventeze povești, dar, mai ales, piese de teatru...

Bunicilor nu le-a plăcut deloc direcția pe care visa Stanley să o urmeze și, inițial, nici părinților. Dar când ultimii au văzut că pasiune poate depune fiul lor să își urmeze visul și și-au imaginat că el se va și alătura trupei familiei, l-au susținut. Fericirea nu a durat însă mult...

Băiatul abia împlinise 18 ani, când tragedia a lovit: mama a murit pe neașteptate. Biografiile bănuiesc că suferea de o boală respiratorie, agravată de calitatea aerului din Glasgow, unde familia se mutase când Stanley avea 15 ani. Șocul a fost devastator, mai ales că tânărul a aflat, în tragicele condiții, că tatăl și-ar fi înșelat soția de o bună bucată de vreme. Stanley și-a învinuit părintele că i-ar fi grăbit sfârșitul femeii, care își pierduse orice dorință de viață. După cum avea să declare ani mai târziu una dintre soții, durerea a fost atât de mare, încât nu și-ar fi revenit niciodată.

Din acel moment, cel care, încă de la 16 ani, s-a aflat mai mereu pe scenă, s-a transformat, după cum sublinia scriitorul John Connolly (autorul unui roman de ficțiune despre viața actorului, bazat însă pe numeroase cercetări, în special în arhivele familiei), într-un bărbat complicat, care avea să ducă o existență la fel de complicată.

În toamna anului 1910 a fost silit să părăsească Anglia natală, atât de numeroasele probleme financiare, cât și de unele probleme familiale. Soarta a făcut ca, la bordul navei S.S. Cairnrona, să călătorească, din cosmopolitul port Southampton spre Canada, împreună cu membrii unei cunoscute trupe de teatru, printre care se număra și Charles Chaplin, deja un nume important pentru revista britanică!

Stanley a stat în S.U.A. doi ani, apoi, după câteva turnee prin Țările de Jos și Belgia, a revenit pe pământ american. Unde avea să își găsească și prima dragoste...

Dar, încă de la început, Cupidon nu s-a arătat prea darnic cu Stanley! În primăvara anului 1917, pe când era într-un turneu prin California, a întâlnit

Fotografie din vremea când se afla la Glasgow

o frumoasă actriță de origine canadiană, cu doi ani mai în vârstă, Mae Dahlberg (1888 – 1969). A fost lovit de o pasiune fulgerătoare. Însă lucrurile nu au fost deloc simple. Inițial, se pare că Mae i-ar fi spus că e văduvă. Mai târziu, ar fi mărturisit că era căsătorită de mai bine de un deceniu cu un coleg de scenă, conaționalul bariton Rupert Cuthbert, de care nu se despărțise în mod oficial. Astfel că legătura cu Stanley nu putea să rămână decât o... aventură. Și aceasta nu a fost singura problemă care i-a dat mari bătăi de cap lui Stanley. Mae era prea puțin înzestrată cu har

actoricesc; unii contemporani își amintesc că, din perioada în care erau împreună, mulți producători îi ofereau contracte lui Stanley doar cu o condiție: să nu joace alături de iubită! În plus, se dovedea o femeie extrem de ambițioasă, posesivă și temperamentală, dar și o fire morocănoasă, mereu pusă pe harță, cu idei fixe și superstiții nenumărate. Una dintre ele însă se pare că i-a fost de bun augur lui Stanley. Căci, după cum a susținut actrița în unele interviuri, dar și pentru unii biografi, este cert că de la ea ar fi plecat sugestia de a-și schimba numele de familie în Laurel. Până în acel moment pe afișe figurase ca Stan Jefferson, dar Mae numărase literele și se arătase înspăimântată: cele 13 nu puteau aduce decât ghinion! Și așa s-a născut cel care a intrat în istorie ca Stan Laurel...

Cu toate că nu s-au căsătorit oficial niciodată,

Cu Mae Dahlberg, ...

... Lois Neilson și fetița lor, ...

... Virginia
Ruth Rogers, ...

cei doi au trăit împreună mai bine de șase ani, între 1919 și 1925. Ruptura a intervenit tot datorită relațiilor de platou. Stan semnase, în 1924, un contract cu un nou producător, Joe Rock (1893 – 1984), dar acesta nu o avea deloc în vedere pe Mae. Și, pentru a-i ușura munca lui Stan, care se vedea prins oarecum între ciocan și nicovală, Rock a găsit o soluție... I-a oferit actriței un bilet dus spre Canada natală și, cel mai probabil, ceva în plus! Căci Mae a acceptat imediat. A dispărut din viața lui Stan, dar nu pentru totdeauna. Avea să reapară peste mai bine de un deceniu, în noiembrie 1937, pentru a-i intenta proces, solicitându-i, retroactiv, sprijin financiar.

La scurtă vreme după despărțirea de Mae, Stan avea să descopere o nouă iubire: tot o actriță, de astă dată americană, Lois Neilson (1895 – 1990). S-au întâlnit tot la locul de muncă și, încă de la început, cei doi s-au mutat împreună, pentru a se căsători după doar câteva luni de relație, la 13 august 1926. La 10 decembrie 1927 a venit pe lume o fiică, pe care au botezat-o tot Lois (care a murit la 27 iulie 2017). Fericirea nu a durat nici de astă dată prea mult. Puțin peste doi ani, Stan se bucura de un fiu, tot Stanley. S-a născut prematur, în mai 1930, și a rezistat doar nouă zile. Atât pierderea copilului, cât și destul de dese escape amoroase ale soțului au condus rapid la o separare a

cuplului. Sfârșitul anului 1934 i-a adus, într-un final, în fața tribunalului, pentru divorț. Lois a reușit să câștige în instanță o sumă generoasă pentru întreținerea fiicei, care acoperea nu numai nevoile obișnuite, ci și salarii pentru guvernantă, bucătar și șofer, dar și pentru excursii sau tratamente de înfrumusețare.

Și, odată cu separarea oficială, Stan și-a putut uni destinul cu o nouă cucerire: actrița Virginia Ruth Rogers. Nu se cunoaște exact data la care între cei doi s-a înfiripat iubirea, dar, cel mai probabil, în perioada în care soții Laurel nu mai trăiau împreună. La puțin timp după divorț, Ruth a devenit a doua doamnă Laurel, la 28 septembrie 1935. Dar căsnicia nu a durat nici ea prea mult. Se pare că Stan nu o putuse uita pe prima soție. O scrisoare citată de John Connolly (datată 1 iulie 1937) vorbește în termeni foarte clari despre motivul noului divorț: „Dragă Ruth, când Lois a divorțat,

Stan și Bran

situația m-a dezecilibrat mental și am știut că nu mai pot fi fericit. Te-am cunoscut, apoi, și m-am căsătorit cu tine [...]. Am tot încercat să îmi găsesc un nou interes de a trăi și a uita totul. Dar, sincer, nu l-am găsit, Ruth. [...] Ai tot îndurat și trecut înainte, cu excepția câtorva lucruri neplăcute pe care mi le-ai făcut. Nu te pot învinovăți că nu mai ești îndrăgostită de mine.” Un nou divorț i-a scurtcircuitat viața de familie.

Cum toate procedurile

... Vera Ivanova
Shuvalova ...

... și
Ida Kitaeva
Raphael

legale de separare durau – iar Stan o știa foarte bine! –, nimic nu l-a împiedicat să își caute o nouă parteneră. Dacă în cazurile anterioare, până a le duce în fața ofițerului stării civile, treceau cel puțin câteva luni, timp în care iubiții reușeau să se cunoască cât de cât, căsnicia preconizată a avea loc odată cu Anul Nou 1938 (dar finalizată abia în februarie, deoarece procesul de divorț nu se încheiase!) a fost una total diferită. Stan și cântăreața de origine rusă Vera Ivanova Shuvalova (cu numele de scenă Illeana sau Elena), de doar 28 de ani, se întâlniseră doar cu câteva săptămâni înainte (după alte surse, relația ar fi fost mai îndelungată, datând încă din perioada în care Stan era căsătorit cu Ruth).

Din nou, Laurel a avut parte de o căsnicie năbădăioasă, dar dusă la cu totul alte niveluri. Illeana nu

era nici pe departe îngerul blond, mereu surâzător, de care se îndrăgostise comicul. Lunile care au urmat au fost înecate în alcool, dispute teribile și chiar amenințări cu moartea. La procesul de divorț survenit rapid, în mai 1939, acuzațiile au curs fără oprire: cântăreața ar fi mărturisit, înspăimântată, că soțul ar fi încercat să o îngroape de vie într-o groapă săpată chiar de el în curtea proprietății din California, situată în San Fernando Valley. Stan s-a plâns că soția lipsea multe zile de acasă; mai mult chiar, a acuzat-o că l-a atacat în nenumărate rânduri, aruncând în el fie cu un telefon, fie cu o tigare încinsă, fie amenințând cu incendierea proprietății. Concluzia a fost una singură: „Illeana avea un temperament groaznic!”

Și cu atât mai mare a fost furia rusoaicei, când Stan a decis să se întoarcă, după divorț, la... Ruth! A fost al patrulea mariaj, cu trei soții... Care, din nou, nu avea să dureze prea mult: căsătoria, oficiată în 1941, s-a încheiat în 1946.

Ultima dată când Stan Laurel s-a decis să meargă în fața ofițerului stării civile a fost la 6 mai 1946. Alături i-a fost văduva unui cunoscut muzician de origine rusă (Raphael Alexandrovitch Sonnenberg, 1886 – 1942), Ida Kitaeva Raphael (1899 – 1980). A fost dragoste și devotament până la sfârșit. Ida i-a stat alături lui Stan Laurel, ajutându-l să depășească momentul critic al morții partenerului de scenă (când Oliver Hardy s-a stins la 7 august 1957, Stan nu a fost în stare, nici fizic, nici psihic, să participe la funeralii!), după care actorul a pus capăt carierei artistice. Și i-a rămas până la sfârșit, fiindu-i la căpătâi, când și-a dat ultima suflare, în urma unui atac de cord, la 23 februarie 1965. ■

În 1961 a primit Premiul Oscar
pentru întreaga carieră

Faraonul Seti I a restabilit influența Egiptului în Orientul Apropiat (Magazin istoric, nr. 1 – 2/2026). Ultimele lupte le-a purtat pe teritoriul Egiptului și în Sud.

CAMPANIILE MILITARE ALE FARAONULUI SETI I

ANDRÉ VON EISENACH PATRICIO
(Portugalia)

Vom aborda în sfârșit Registrul Mijlociu de pe latura de vest a Zidului Exterior al marii Săli Hipostil din Templul din Karnak (Magazin istoric, nr. 4/2018). Mulți istorici au plasat greșit „Campania libiană” după „Campania din Kadesh și Amurru”, întrucât este reprezentată în mijlocul inscripțiilor de pe acest zid. Însă având în vedere tipicul reprezentărilor iconografice din Egiptul Antic, caracterul lor propagandistic, îmbinarea elementelor fictive în narațiune și caracteristicile lor religioase și simbolice, aceste inscripții ar fi putut să fie începutul unei noi narațiuni, însă nu și singurul mod de a stabili o cronologie. „Campania libiană” clar nu își are locul în această poziție; este greu de crezut că un atac asupra cetății Kadesh (relatat în Registrul Superior, „Campania din Kadesh și Amurru”) nu ar fi provocat un răspuns imediat din partea Imperiului Hitit (relatat în Registrul Inferior, „Campania împotriva hitiților”). În plus, trebuie să înțelegem ce a însemnat cu adevărat această „Campanie libiană”.

*Stelă de frontieră ridicată în primul an de domnie a lui Seti I
(sursa: British Museum)*

În primul an de domnie al lui Seti I, a fost ridicată o stelă de frontieră, însoțită de alta în anul al patrulea de domnie, unde este înregistrat decretul faraonului de a cerceta teritoriul de pe malul vestic al Nilului. Aceasta ne indică faptul că se întâmpla ceva de partea occidentală a fluviului. Stela de la Kurkur mai ales are un ton agresiv, de parcă era adresată unui anumit grup de oameni, pe care încerca să îi țină deoparte.

Cealaltă sursă asociată acestor stele este întocmai

Registrul Mijlociu din vest din Karnak, unde este descrisă o „Campanie libiană”.

DOUĂ POPOARE CU MODURI DE TRAI DISTINCTE

Aceste stele corespund dorinței lui Seti I de a obține controlul oazelor de pe malul de vest al Nilului. Iar un singur popor i-ar fi putut crea

*Reprezentări
de libieni:
un tributar
al Coroanei egiptene,
basorelief
din mormântul
faraonului Menes
din Abidos...*

probleme în acest sens: libienii. Așa a început „Campania libiană”, care-i este asociată construcția unui șir lung de fortărețe în Deșertul Libian.

Acestea ar fi necesitat resurse importante, pe care statul egiptean le-ar fi putut acorda doar după al cincilea an de domnie al lui Seti I.

Așadar, din acest an, faraonul a considerat că a sosit momentul să acționeze împotriva unei populații pe care, încă din primul an de domnie, ar fi amenințat-o prin intermediul stelelor sale. După anul al cincilea de domnie al lui Seti I, nu mai apar stele de frontieră în Egiptul de Vest, un semn că pericolele din această regiune au fost soluționate.

Al doilea motiv important pentru care suntem de părere că această confruntare a avut loc în anul al cincilea reiese dintr-o combinație de factori istorici, politici și sociali. Ca să putem analiza „Campania libiană”, trebuie să înțelegem ce s-a schimbat în acel moment istoric, astfel încât să fie necesară o campanie militară împotriva libienilor de pe teritoriul Egiptului.

Conform istoricului Robyn Gillam, regiunea întinsă din Delta Occidentală până la Fayum, inclusiv oazele nordice din Deșertul de Vest, este ilustrată în sursele epigrafice din Vechiul Regat (cca 2700 – cca 2200 î.H.) drept o regiune bogată, plină de copaci și pajiști, un loc ideal pentru „păstori și pentru fugari libieni din ambele direcții”. Așadar, întrucât aceste descrieri au continuat până în perioada lui Seti I, aflăm că în această regiune au coabitat două populații cu moduri de viață total diferite, egiptenii și libienii.

Modul de trai al libienilor, care nu se bazau pe agricultură, ci pe păstorie și pe propriile rute comerciale, se afla în conflict direct cu autoritatea centrală a Egiptului, care nu avea nicio moda-

*... și prizonieri,
faianță
descoperită
în palatul
lui Ramses al III-lea*

litare să încaseze taxe de la ei. Așadar, au existat tensiuni între libieni și faraoni încă din vremea primelor dinastii ale Vechiului Regat.

Acestei relații complexe i s-au adăugat o serie de

difficultăți din care puteau izbucni conflicte, specifice perioadei Noului Regat (cca 1570 – cca 1069 î.H.).

În fiecare an, Egiptul pierdea o porțiune importantă din pământurile sale din pricina inundațiilor Nilului (*Magazin istoric*, nr. 9/2010). Luni de zile, regiunile unde animalele puteau să pască dispăreau aproape în totalitate. Singurele zone unde se puteau îndrepta păstorii erau anumite regiuni agricole specializate, de exemplu podgoriile, proprietatea Coroanei egiptene. Pentru a controla incursiunile pe aceste pământuri, încă din vremea Vechiului Regat au fost numiți superintendenți, care trebuia să le păzească și să nu le permită nomazilor libieni să se folosească de ele. Cum aceștia aveau nevoie să găsească terenuri de păscut, izbucneau conflicte.

Având în vedere acest context, ce s-a schimbat în timpul domniei lui Seti I, să fi fost nevoie de o acțiune militară împotriva unei populații

Seti I în luptă cu libienii...

... și luându-i prizonieri, reprezentări
din Registrul Mijlociu de vest

care, de obicei, coabita pașnic cu egiptenii, în ciuda acestor certuri?

FARAONUL, CUNOSCĂTOR AL RĂZBOIULUI

Factorul determinant a fost creșterea demografică din timpul dinastiei a XIX-a (cca 1295 – cca 1191 î.H.), care punea presiuni din ce în ce mai ridicate asupra unei regiuni cu puține resurse. Și Egiptul înregistra o creștere a populației, și libienii, care se bucurau la rândul lor de o prosperitate economică. În perioada ramesidă (dinastia a XIX-a), a crescut cererea de produse agricole, iar producția agricolă s-a extins în noi teritorii din Egiptul Mijlociu și Inferior, inclusiv în toată Delta Occidentală.

În vremea dinastiei a XIX-a, egiptenii revendicau tot teritoriul posibil ca să-și acopere necesitățile agricole, ceea ce i-a adus în conflict direct cu o populație care obișnuia să se folosească de resursele Văii Nilului din acele locuri. Punctul de cotitură ar fi fost înființarea orașului Qantîr, din porunca lui Seti I, viitorul Per-Ramesses, capitala Egiptului în epoca următoare.

Apariția marilor orașe din Delta Nilului, precum și a zonelor industriale și militare, care dislocau un număr mare de oameni spre nord, au făcut

imposibilă coexistența. Într-o singură generație, resursele naturale ale Egiptului au suferit un declin masiv. Aceste resurse insuficiente nu mai puteau să fie folosite și de altă populație. A apărut nevoia de a-i controla pe libieni.

Așadar, aceste conflicte nu au pornit dintr-o invazie propriu-zisă. Situația a apărut ca urmare a mai multor factori, precum nevoia de a pune capăt unor obiceiuri de folosire a pământului vechi de mii de ani, nevoia de a gestiona resursele naturale folosite de animalele altei populații, nevoia de a pune capăt comerțului paralel și, în sfârșit, nevoia de a supune o populație reticentă sistemului de taxe egiptean sau de a o înlătura cu totul. Toate acestea au fost motive de tensiune încă din vremea Vechiului Regat, însă, în epoca lui Seti I, se pare că au ajuns la un nivel la care autoritatea centrală nu le mai putea ignora.

Faraonul a căutat o metodă să controleze această situație, pe care a găsit-o în trecut. Seti I a aflat că, în epoca dinastiilor IV – VI (cca 2613 – cca 2181 î.H.), egiptenii se foloseau de expediții militare pentru a controla populația libiană de pe teritoriul țării, cu toate că, în acele vremuri vechi, motivele principale erau taxele. Lui Seti I îi era cunoscut războiul, care ar fi fost o metodă ideală să-i oblige pe libieni să revină pe teritoriul lor, departe de regiunile agricole din Egipt.

Seti I a trebuit să se gândească cum aveau să fie văzute acțiunile sale. Campania ar fi fost, practic, o luptă pentru resurse, în care o populație ne-egipteană trebuia înlăturată de pe teritoriul țării. Eliminând această populație, se crea un spațiu de dezvoltare pentru Egipt. Însă campania trebuia introdusă în narațiunea pe care și-o construise Seti I, nu numai de dragul posterității, dar și pentru cei din prezent. Dacă gestiona greșit situația, ar fi putut duce la dispariția dinastiei. Pentru Seti I era clar cum trebuia să prezinte problema în fața armatei și poporului său: Egiptul era victima unei invazii, așadar faraonul a fost obligat să răspundă cu cruzime acestui atac inamic.

Stela de la Kukur

RESTAURAREA ECHILIBRULUI

Faraonul este înfățișat în mod brutal în cadrul „Campaniei libiene” din Karnak, ceea ce ne arată cum a dorit să prezinte acest episod. Scena care înfățișează o luptă cu „căpetenia libiană” este singura unde îl vedem pe Seti I cum ucide o căpetenie cu sulița, ilustrând mesajul care se dorea transmis.

Poziția egiptenilor față de libieni a fost astfel clar definită. Autoritatea centrală îi considera deosebit de periculoși, cu toate că, precum nomazii Shasu din prima sa campanie, nu aveau cum să se împotrivescă armatei lui Seti I, deși existau triburi libiene mai războinice. Egiptul a fost invadat, iar faraonul a restaurat *maat* (echilibrul, armonia, legea și dreptatea în concepția antică egipteană), acționând aprig și hotărât. Astfel se explică poziționarea „Campaniei libiene” în Templul din Karnak, întrerupând firul campaniei continue din Orientul Apropiat.

Faraonul a trebuit să acționeze rapid. Campania sa a avut succes propagandistic deoarece faraonul a reușit să îi asocieze pe libieni cu frica pe care o avea Egiptul, că urma să fie invadat. Această temere a existat întotdeauna în mentalul colectiv al egiptenilor.

Așadar, pentru a restaura *maat*, faraonul a trebuit să transcrie cât mai rapid această bătălie la Karnak, ilustrând astfel modul în care a învins acest dezechilibru natural, protejând în același timp Egiptul de acești vrăjmași noi. Inscripționarea rapidă la Karnak a contribuit la crearea unei noi percepții a libienilor în mentalul colectiv egiptean. Din acest motiv, nevoia de a acționa cât mai rapid, „Campania libiană” a fost pusă între două bătălii consecutive din Orientul Apropiat, ceea ce a creat o eroare cronologică care continuă până în ziua de astăzi.

Putem astfel să afirmăm că Seti a purtat două campanii militare în Orientul Apropiat în timpul domniei și că, după cum susține și egiptologul Juan Carlos Moreno Garcia, „Campania libiană”

*Viceregele Amenemope,
ilustrat în templul din Beit el Wali,
cîtorii din porunca
fiului lui Seti I, Ramses al II-lea...*

nu a fost de fapt un răspuns la o invazie a Egiptului.

În anul al optulea de domnie, în luna a patra a „anotimpului aratului câmpurilor și irigației recoltelor”, Seti I a fost nevoit să își trimită armata să pună capăt unei răscoale care se întindea în Irem, Nubia, la sud de Egipt. Faraonul nu a mers în fruntea oștenilor, ceea ce ne spune că fie nu merita atenția directă a lui Seti I, fie era ocupat cu ceva mai important, iar el avea încredere deplină în oștirea sa.

Armata a urmat cursul Nilului, intrând apoi în Deșertul Oriental (cunoscut și drept Deșertul Arab, cu toate că nu se află în Peninsula Arabiei), înspre Irem. Încă nu cunoaștem unde se afla această locație, putem doar să ghicim.

Campania este ilustrată pe două stele diferite, iar ambele amintesc faptul că Seti I se afla la Teba când a fost înștiințat despre răscoală; acolo a conceput planul de atac. Prima stea se află în insula Sai, iar a doua în Amara de Vest (ambele locații găsindu-se la nord de cea de-a treia cataractă a Nilului, astăzi în Sudan). Cea din Sai are textul mai complet, amintește detaliile campaniei și data sosirii oștirii în Irem, în cea de-a 24-a zi a celei de-a patra luni a „anotimpului aratului câmpurilor și irigației recoltelor”.

*... și stea ridicată de acesta
în cinstea lui Seti I în sudul Egiptului,
astăzi la Kalabsha Nouă*

*Ramses al II-lea cu trei prizonieri:
un nubian, un libian și un sirian,
inscripție din Memfis, cca 1250 î.H.*

ANTEMERGĂTORUL CELUI MAI MARE FARAON

În cinstea victoriei egiptene, faraonul a clădit două monumente. Primul se află la Amada, un sanctuar din care s-au păstrat doar câteva fragmente, iar al doilea se află la Qasr Ibrim, la nord de Amada, unde a fost inscripționată o stelă ce amintește un vicerege nubian, Amenemope (ce a fost mutată ulterior la Kalabsha Nouă). Această reprezentare, alături de amintirea victoriei egiptene asupra răskoalei din Nubia, este cel mai important detaliu de pe această stelă: validează poziția lui Amenemope în Kush (regiunea din nordul Nubiei), după o revoltă care a impus intervenția regelui Egiptului.

Stela afirmă și faptul că Egiptul întotdeauna avea să reprime și să zdrobească răskoalele din Sud. Seti I s-a folosit astfel de episodul acestei răskoale sudice ca să demonstreze pregătirea armatei sale și capacitatea ei de a răspunde oricărui inamic. Această ultimă campanie militară din timpul domniei sale a stabilit dominația completă a Egiptului asupra Nubiei.

Fiecare registru din Karnak a inclus și scene

ritualice, în care faraonul interacționează cu zeul Amun în Teba (*Magazin istoric*, nr. 6/1984). Ca să înțelegem de ce nu le-am descris anterior, trebuie să luăm în considerare un aspect foarte important al credinței și artei egiptene antice. Inscripțiile din Karnak ne prezintă o narațiune istorică, dar au și un caracter profund propagandistic, ele vestesc cu laude un eveniment istoric.

Arta egipteană avea încă o ipostază, strâns legată de locul unde era inscripționată – în acest caz, unul dintre marile temple ale Egiptului. Pentru a satisface acest aspect, egiptenii obișnuiau să creeze o narațiune fictivă ce însoțea narațiunea istorică propriu-zisă. Astfel, „arhivau” victoriile faraonului egiptean într-un loc sfânt care, în același timp, servea unor scopuri religioase și ritualice.

Prin urmare, campaniile militare erau puse sub protecția principalului zeu egiptean din acea perioadă, Amun. Zeul le valida, fiindu-i prezentate în casa sa din Karnak. De asemenea, ele aveau rolul de a proteja complexul religios în care se aflau, dobândind și un scop ritual.

Așadar, având în vedere caracterul acestor inscripții, care prin natura lor introduceau elemente sacre în narațiunea istorică, trebuie să acceptăm faptul că o parte din inscripția din Karnak este fictivă, parte pe care am identificat-o coroborând-o cu descoperirile arheologice.

Dacă presupunem, așadar, că aceste inscripții nu sunt registre istorice, dar le corelăm cu monumentele din Orientul Apropiat, mulțumită cărora avem o sincronicitate a cronologiilor, și ne folosim de calculele istoricului Murnane referitoare la timpul de care a avut nevoie armata lui Seti să se deplaseze din loc în loc, coroborate cu date fixate istoric (de exemplu, cele din Stela din Beth Shan, din registrele Palatului din Memfis, din papirusurile 204, 205 și 208 culese de Brent Nongbri și din listele topografice din Karnak, Abidos și Qurnah), putem să reconstituim o narațiune strict istorică a campaniilor militare ale lui Seti I.

Nici astăzi nu se cunoaște exact durata domniei faraonului Seti I. Faptele sale au schimbat istoria Noului Regat și îl putem considera un întemeietor de dinastie. El și-a pregătit fiul și urmașul, Ramses al II-lea (*Magazin istoric*, nr. 7/1987, 8/2006), să conducă Egiptul și marele său imperiu.

**În românește de
Andrei OPREA**

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 DE ANI

M
A
R
T
I
E
■
A
P
R
I
L
I
E

1
9
7
6

Printre chemări la întrecere socialistă pentru depășirea înainte de termen a planului cincinal și raportări despre mărețele succese obținute, răzbat în presa vremii și crâmpene de viață adevărată, probleme – mărunte – cu care se confruntau locuitorii Bucureștiului.

Din categoria realizărilor, să menționăm una pentru umorul involuntar al știrii. La Întreprinderea de transporturi București este gata tramvaiul silențios V3A cu numărul 100. Directorul atelierelor recunoaște că în urmă cu șapte ani a fost adus din străinătate un tramvai de referință. Dar el nu a „satisfăcut nici condițiile obiective ale traficului de la noi (alt fel de șine), nici exigențele specialiștilor români. Așa că s-a născut primul exemplar din V3A“. S-a creat la un moment dat un „institut de cercetare“, unde se aduceau mostre de produse din Occident, care erau copiate și introduse în producția de masă.

În Gara de Nord se electrifică liniile spre Constanța (peroanele 9 și 10).

Cu aprobare, se vorbește și despre postul de radio „Europa liberă“. Evident, în ton negativ. Revista *Flacăra* îi consacră o coloană lui Mircea Oprișan, fost ministru al Comerțului, care a ales să plece din țară, pentru reîntregirea familiei, și a început să vorbească la postul de radio. Motiv pentru care revista îl terfelește și dezgroapă tot felul de fapte compromițătoare din trecutul lui și al familiei. Este acuzat că a trădat jurământul depus în 1948, la numirea lui în prima funcție cu greutate, de a fi „credincios poporului și de a apăra Republica Populară Română împotriva dușmanilor din afară și dinăuntru“.

Un reporter al ziarului *Informația Bucureștiului* are ideea să facă un test. Pune două cărți poștale în două cutii de poștă aflate pe raza aceluiași oficiu poștal, la distanță de 5 minute, expediate pe adresa ziarului. Prima sosește după 96 de

Tramvaiul silențios V3A

ore, a doua după 72 ore. Alte două cărți poștale sunt puse în cutii aflate pe altă arteră. Prima sosește după 130 de ore, cealaltă după 94 de ore. Conform Poștei, ar fi trebuit să ajungă în cel mult 48 de ore.

Cofetăria din complexul Bujoreni oferă un bogat sortiment de... țigări și, deși are laborator propriu, doar trei sortimente de prăjituri.

„Încă din 1969, după cum se vede din adresele pe care vi le trimit anexate în copie – scrie revistei *Flacăra* un cetățean – a început odiseea noastră, a celor domiciliați pe Calea Rahovei sau în zonă, împotriva unui veritabil focar de poluare sonoră, olfactivă etc.: anume birtul fost «Aluniș», mai nou «Cibinului», instalat în stația I.T.B. Chirigiu din Calea Rahovei. Zilnic, între orele 6 – 8 dimineața, 15 – 17 după-amiaza și seara între 19 – 20.30, fumul și funinginea curg în trombe negre peste noi, cei din jur, peste călătorii aflați în stație. Anexa birtului, în care se vindeau cantități imense de băuturi alcoolice și din pricina căreia zilnic te împiedicai pe

trotuar de indivizi mai mult sau mai puțin bine dispuși, dar mai întotdeauna cu chef de harță – anexă ce fusese închisă în cursul anului 1975 [...] –, de vreo trei luni de zile și mai ales în prezent funcționează din plin.“

Timpu de așteptare în stație între două garnituri ale tramvaiului 3 este, în medie, de 45 de minute.

La 7 martie se reia campionatul de fotbal, Divizia A. Vacanța de iarnă a fotbaliștilor dura câteva luni pe atunci. La 3 aprilie începea vacanța de primăvară a elevilor, care dura două săptămâni.

Revista *Flacăra* consacră un serial marelui handbalist Cristian Gațu. Într-unul dintre episoade, acesta își amintește despre pasiunea pentru fotbal, încurajată de tatăl său, ziaristul Petre Gațu. Pasiune care i-a adus și două eliminări de la școală. Prima în clasa a VII-a. Iarna, elevii de la Liceul „Mihai Viteazul” jucau fotbal în... podul liceului. Se disputa marele derby dintre echipa celor dintr-a șaptea și cei dintr-a opta. Cristian Gațu era în plină acțiune, driblase doi adversari, un stâlp de susținere, scăpase singur spre poartă, când i-a ieșit în cale directoarea liceului. Adunați toți în cabinetul acesteia, au fost eliminați trei zile. A doua oară s-a întâmplat aproape de terminarea liceului. Urma să se dispute meciul dintre C.C.A. (Steaua) și Internazionale Milano, pe Stadionul „23 August”. Își făcuse planul să o șteargă de la liceu în pauza dintre două ore de matematică, doar că profesoara a avut nefericita idee să lege cele două ore fără pauză. A profitat de un moment când era cu spatele la clasă, scriind la tablă, și a ieșit pe geam, a coborât pe burlan și a fugit la meci. C.C.A. a învins cu 2 – 0. S-a întors la școală plin de fericire. De scurtă durată. Îl aștepta directorul liceului, care i-a comunicat că era eliminat pentru trei zile și a adăugat: „Gațule, îți recomand un frizer foarte bun, în colț, la bulevard, te duci și-i ceri să te tundă zero, cu cărare!” Acasă a spus că a început să-i cadă părul și s-a tuns ca să se regenereze.

Anunț pe prima pagină a revistei *Flacăra* din 24 aprilie: „Începând din numărul viitor, *Flacăra* va apărea săptămânal, joia, în același

Se cumpără mărțișoare

număr de pagini, dar într-un nou format și în alte condiții grafice. Prețul unui exemplar: 2 lei.“ Dintr-o revistă tipărită pe hârtie lucioasă, cu fotografii color, devenea un ziar tern, alb-negru.

În ziua de 29 aprilie bucu-reștenii au parte de o eclipsă parțială de Soare.

La 2 martie, în Aula Academiei, academician Ion Jalea, Ion Frunzetti, Dan Hăulică, Gheza Vida și Mihnea Gheor-

ghiu îl evocă pe Constantin Brâncuși. Publicațiile *România literară*, *Luceafărul* și *Tribuna României* au dedicat centenarului Brâncuși ediții integrale.

Pe prima pagină a ultimului număr al revistei *Flacăra* în culori, Adrian Păunescu semnează un text scurt, intitulat *Lena Constante, o mare artistă*: „Ar fi incredibil orice afront adus acestei mari artiste care este Lena Constante, femeie vitează care, cu o trudă de mamă și o acuratețe de înger, a reușit să trezească viața vechilor culori și să dea adevărate opere acolo unde și memoria începuse să nu mai pătrundă. Săptămâni întregi îngenunchiată pentru a descifra resturile pe care le avea în față, culegând aceste fragmente uneori din cârpele cu care își ștergeau femeile vasele, Lena Constante a realizat o operă de mare și exemplară puritate. Tapiseriile ei reasează într-un întreg de maximă coerență fragmente bătrâne, care n-ar mai fi existat dacă nu era ea. Aflăm astăzi că Lenei Constante i se pune în vedere de o comisie culturală să n-o mai facă. E absurd. Faptul descalifică

*Magazinul „Delta Dunării”.
În dreapta, parterul Hotelului „Bulevard”
ce ar fi trebuit și el modificat.
Pe trotuar, în fața lui, „borcanul” milișanului
care dirija circulația în intersecție*

pe cei ce-l comit. E ca și cum cineva ar interzice pictorilor să mai folosească pentru picturile lor culorile de pe piață, pentru că le uzează.”

Dezlegarea tâlcului textului lui Păunescu o găsim în interiorul revistei. Lena Constante descoperise în zona Apusenilor că femeile vindeau cămășile vechi unor negustori ambulanți sau foloseau broderii deteriorate pe post de cărpe de vase, de șters praful etc. A început să le adune și după 12 ani a organizat o expoziție cu tapiserii realizate din astfel de resturi.

Expoziția a avut loc în aprilie 1974. În 1975 a apărut Legea Patrimoniului Cultural Național. La 27 ianuarie 1976 Direcția patrimoniului trimite o adresă, semnată de Vasile Drăguț, către Uniunea Artiștilor Plastici, președintelui Brăduț Covaliu, prin care îl înștiința că asemenea opere „constituie acte de distrugere a unor valori culturale și ca atare se sancționează de lege”. Adresa fusese redactată de o comisie care mai cuprindea pe: Tancred Bănățeanu, Florian Georgescu, Ion Frunzetti, Ion Sălișteanu.

Adrian Dohotaru are un comentariu acid: „Fotbalul, pentru care mor oamenii de infarct în tribune, se sparg televizoare sau se aruncă pe fereastră aparate de radio la care se transmit meciurile de duminică, fotbalul, pentru care intră oamenii la închisoare și se sinucid, pentru care fanaticii merg pe jos sute de kilometri ca să apuce un loc în craterul lunar al stațiilor; fotbalul, care scurtcircuitează viața orașelor și paralizăază arterele de circulație în după-amiezele și în serile de campionat, s-a născut în anul 1863, când s-a desprins, prin regulament, de rugby, și a murit vineri, 23 ianuarie 1976, în jurul orelor 19.30, pe scena Teatrului Giulești, unde se joacă piesa *Fotbal*,

Lucian Predescu
și zecile de mii de fișe
adunate pentru
noua ediție

de Mircea Radu Iacoban.”

Există o ediție a doua a Enciclopediei Cugetarea a lui Lucian Predescu, pe care acesta a început-o din 1940, la scurtă vreme după ce apăruse prima ediție. În *Flacăra* sunt citate opiniile lui D. Panaitescu-Perpessicius, Stanciu Stoian, C.S. Nicolăescu-Plopșor, Viorel Cosma, N. Bagdasar, Valeriu Bologa, Ovidiu Papadima

despre utilitatea reeditării, în forma nouă, a enciclopediei. Abia în 1999 a fost reeditată.

În aceeași publicație profesor emerit doctor Constantin Simionescu se întreabă când se va reintroduce „ă”. Eliminat în 1954, prin reforma care a înlocuit și apostroful cu cratima, „ă” a reapărut doar în numele țării, România. Dar se scrie în continuare cîine, în loc de câine, când cuvântul vine din latinescul *canis*.

Regizorul Alexandru Tatos debutează cu filmul „Mere roșii”.

Un colonel în rezervă vine cu o serie de propuneri pentru „întinerirea” Căii Victoriei. Astfel, peste drum de Hotelul „Bulevard” constată că se află magazinul „Delta Dunării”, „care în prezent nu are nicio legătură cu acest nume”, iar clădirea „nu are niciun stil”. Ar putea fi dărâmată și pe acel loc să se ridice un bloc. De fapt, magazinul avea legătură cu numele, pentru că era specializat pe pește și produse din pește, iar clădirea nu era deloc urâtă. Dar avea să fie dărâmată – imposibil de precizat dacă propunerea amintită a jucat vreun rol – și s-a ridicat un bloc. Peste drum, domnul colonel propunea ca Hotelului „Bulevard”, despre care știa că era opera arhitectului Orăscu, să-i fie desființată o parte a parterului, cât să se lărgească strada. Pentru susținerea etajelor, propunea niște stâlpi de beton armat. Peste drum de Academia Română constata existența unor clădiri vechi, ce ar fi trebuit demolate și pe acel „imens teren” să se construiască ceva nou, retrăgându-se fațada, așa cum s-a procedat cu clădirea în care „în prezent” funcționa magazinul „Gioconda”. ■

Rubrică realizată cu sprijinul
Bibliotecii Academiei Române

AMBITIILE UNUI PĂPĂ CRUCIAT

GABRIEL-MĂDĂLIN GRECU

Succesorul lui Calixt al III-lea (1455 – 1458) în scaunul pontifical a fost Pius al II-lea (1458 – 1464), mult mai bine cunoscut prin numele său laic, Enea Silvio Piccolomini. În comparație cu cei doi predecesori (Calixt al III-lea și Nicolae al V-lea, 1447 – 1455), educați strict teologic, formarea și cultura în spirit umanist a lui Enea Silvio i-au influențat deciziile din timpul pontificatului. A participat la Dieta Sfântului Imperiu Roman de la Regensburg din 1454 și ulterior a fost profund impresionat de propovăduitorul Ioan de Capistrano și de reușita armatelor creștine la Belgrad, în 1456, împotriva Imperiului Otoman (Magazin istoric, nr. 7/2023).

Pius al II-lea la Ancona, detaliu dintr-o frescă din catedrala din Siena

Ajuns Papă în 1458, Pius al II-lea a privit cu optimism continuarea tratatelor și înțelegerilor politice pentru conturarea mult așteptatei cruciade. A prezentat-o ca pe o apărare a civilizației occidentale împotriva barbariei otomanilor, accentuat în mod simbolic de momentul cuceririi Constantinopolului de sultanul Mehmed al II-lea (1453; *Magazin istoric*, nr. 1/1971, 5/2010). Pius al II-lea a dus mai departe moștenirea ideologică a cruciadei, bazându-se mai ales pe sprijinul creștinilor din statele și teritoriile de la frontiera cu Imperiul Otoman, precum Ungaria, Bosnia sau Albania. Pregătirea sa intelectuală de tip umanist a contribuit la conștientizarea deplină a însemnătății pierderii Constantinopolului, pe plan ideologic și cultural-artistic.

„ÎNTEPRINDEREA DE NIMICIRE A ÎMPĂRATULUI TURCILOR“

Cruciada împotriva otomanilor a fost o preocupare centrală pentru Pius al II-lea pe tot parcursul pontificatului său, cel puțin la nivel declarativ. El a încercat să-i mobilizeze din nou pe principii creștini, însă mult mai puțini i-au răspuns apelurilor față de trecut. Pius al II-lea a fost ultimul Papă care a luat măsuri practice în încercarea de a recuceri Constantinopolul.

La scurt timp după întronare, Pius al II-lea i-a cerut lui Cazimir al IV-lea al Poloniei să încheie războiul ce-l purta cu Ordinul Cavalerilor Teutoni, pentru a se putea dedica luptei împotriva otomanilor,

mai cu seamă la granița de sud a Ungariei. Cererile către regele polonez au rămas fără ecou.

Pius al II-lea a dorit să adune, asemenea predecesorilor săi, marile puteri catolice la o adunare generală pentru a promova cruciada, convocând Conciliul de la Mantova, din nordul Peninsulei Italice, în iunie 1459. Aici „a pus în dezbatere întreprinderea de nimicire a împăratului turcilor Mehmed, [...] silindu-se să nu rămână mai prejos de arhieriei dinaintea sa”, a consemnat cronicarul bizantin Laonic Chalcocondil. Altfel spus, Pius al II-lea a dorit să rămână în amintirea istorică

a cronicilor papale cel puțin prin faptul că a dorit și a avut inițiativa să pornească o cruciadă împotriva otomanilor. Conciliul nu a produs însă rezultate. Entuziasmul Papei era aproape obositor pentru reprezentanții cancelariilor latine.

Alături de Pius al II-lea, printre marii propovăduitori ai cruciadei în timpul pontificatului său au fost cardinalii Bessarion și Isidor, de asemenea participanți la conciliul din 1459. Isidor a desfășurat o bogată activitate diplomatică de susținere a recuceririi Constantinopolului, adresată cancelariilor europene încă din momentul căderii orașului. În ciuda eforturilor celor trei, puterile occidentale au fost dezinteresate și prea divizate politic, miza având un caracter pur ideologic.

La Mantova, Pius al II-lea nu a reușit nici să finanțeze cruciada. Singurul rezultat al conciliului a fost sprijinirea, la cererea lui Bessarion, a despoților bizantini din Moreea și o oficializare a distanțării venețienilor față de otomanii care râvneau posesiunile Republicii Sfântului

*Cazimir al IV-lea al Poloniei,
pictură din 1645, autor necunoscut*

Marcu din Marea Egee și estul Mediteranei. Dezbinarea principilor latini și dezinteresul acestora față de recucerirea Constantinopolului deveniseră un fapt clar pentru Pius al II-lea și pentru întreaga Curie papală.

Cu toate acestea, pontiful și apropiații săi nu au renunțat la ideea recuceririi Constantinopolului. În anii următori, Pius al II-lea a emis mai multe bule solemne, chemând statele creștine la cruciadă.

Inițial, a refuzat cooperarea cu Veneția, temându-se că aceasta, având o relație neclară cu Imperiul Otoman, ar fi putut provoca eșecul cruciadei. Totuși,

Papa și-a dat seama că participarea Veneției era indispensabilă. Ea putea să îndemne și alte state italiene să își schimbe politica externă și deținea o flotă importantă.

Pius al II-lea a realizat că o cruciadă fără prezența sa fizică nu mai era posibilă în acel moment. A crezut că ar fi putut impulsiona astfel statele pe care dorea să le integreze, chiar forțat, în proiectul său.

PAPA, ÎN FRUNTEA FLOTEI

În anul 1463, contextul părea din nou propice pentru inițierea unei cruciade. Cucerirea Bosniei de către Imperiul Otoman a insuflat un scurt zel cruciat între statele italiene, mai ales din pricina apropierei geografice. În acel an, venețienii au rupt definitiv pacea cu otomanii, ce exista între cele două puteri încă de la cucerirea Constantinopolului, dar fusese subrezită de

*Asediul Constantinopolului,
frescă de la Mănăstirea Moldovița*

expansiunea otomană în zonele de interes economic ale Venetiei din Marea Egee și estul Mediteranei. Cei zece ani de pace veneto-otomană au afectat cu siguranță cristalizarea sau abandonarea proiectelor de cruciadă anterior amintite.

Papalitatea a profitat de declarația de război a Venetiei pentru a iniția o cruciadă condusă personal de Pius al II-lea și susținută militar de flota venețiană. Acestui efort comun i s-a alăturat și ducele Filip al II-lea cel Bun al Burgundiei, insuflat de spiritul cavaleresc al cruciadei tipice medievale. Încercase și el, fără succes, să organizeze o astfel de expediție.

Ațiunea condusă de Papă s-a încadrat astfel în războiul veneto-otoman. Conflictul a început însă să fie văzut ca o afacere pur venețiană, ghidată de papalitate, motiv pentru care restul statelor italiene nu s-au mai implicat. Papa a fost dezamăgit de răspunsul acestora, însă a mizat mult pe alianța cu Filip cel Bun și cu Venetia.

Cruciada urma să aibă loc în vara anului 1464, când flotele celor trei puteri trebuia să se întrunească la Ancona, iar apoi să plece spre Constantinopol. Flota papală, împreună cu Pius al II-lea, a ajuns în iulie în portul din Ancona, unde a așteptat flota venețiană și pe cea a ducelui Burgundiei. Când flota venețiană a ajuns la 12 august, Pius al II-lea era pe patul de moarte, răpus de febră. A murit peste două zile. Flota burgundă se găsea la Marsilia când s-a aflat că Papa a murit. Ultimul proiect de cruciadă al lui Pius al II-lea nu s-a mai materializat, lăsându-i singuri pe venețieni într-un lung război naval cu otomanii.

Doi sprijinitori ai proiectului Papei, cardinalul Bessarion, portret de secol XVI...

*Ioan de Capistrano
înălțat în
Cronica de la Nürnberg, 1493*

Urmașii lui Pius al II-lea au avut atitudini variate față de cruciadă. Unii au susținut-o declarativ pentru a distra atenția de la problemele papalității. Alții s-au folosit de cruciadă pentru a-și consolida autoritatea în raport cu principii creștini și cu mișcarea conciliatoristă, ce susținea că puterea în Biserica Catolică trebuia să aparțină episcopilor adunați în concilii, nu papilor.

Războiul dintre Venetia și sultanul Mehmed al II-lea a provocat pierderi mari Republicii Sfântului Marcu. Insula Negroponte a fost cucerită în 1470, iar Venetia a fost obligată să încheie o pace dură în 1479. Otomanii deveneau

astfel, cel puțin pe mare, principala putere din estul Mediteranei, iar ultimele speranțe pentru recucerirea Constantinopolului au dispărut.

Spre sfârșitul secolului al XV-lea, cruciada pentru recucerirea Constantinopolului devenise un obiectiv imposibil de realizat. Europa a trebuit să accepte realitatea că otomanii cu greu mai puteau fi înfrânți în acel moment și că înstăpânirea lor în Constantinopol și în sud-estul continentului avea să fie trainică. S-a vădit încă de la 1453 că nu exista o preocupare pentru soarta bizantinilor și a orașului, așa cum nu fusese nici înainte de cucerirea acestuia. În ciuda proiectelor bine intenționate și gândite de Papii Nicolae al V-lea, Calixt al III-lea și Pius al II-lea, ideea cruciadei a început să fie considerată învechită. Reprezenta doar amintirea

unui trecut îndepărtat, care nu mai corespundea prezentului Occidentului, aflat în plină dezvoltare culturală a Renașterii. ■

... și Filip al II-lea cel Bun, reproducere după un portret de Rogier van der Weyden, cca 1455

ÎN CĂUTAREA SILUETEI PERFECTE

THEO STĂNESCU-STANCIU

În momentele bilanțurilor de sfârșit sau de început de an ori în pragul verii, mulți dintre noi ne facem cam aceleași promisiuni: să ne îngrijim mai mult de sănătate, să urmăm o dietă echilibrată, poate chiar să scăpăm de kilogramele în plus acumulate în perioadele reci. În căutarea siluetei perfecte suntem dispuși, cel puțin în teorie, să ne supunem la orice caznă. Selectăm cu fervoare diete minune, bazate fie pe cele mai cunoscute și, aparent, nevinovate ingrediente, fie pe exotice și costisitoare mixturi. Ne interesăm de pilule sau de alte soluții miraculoase – orice numai să nu fim nevoiți să facem prea mult efort fizic sau să renunțăm la mâncărurile sau dulciurile pe care le îndrăgim atât.

Pare obsesia ultimelor decenii, aspectul exterior începând să cântărească din ce în ce mai mult. Dar istoria ne demonstrează și de astă dată cât de mult ne înșelăm... Povestea este una mult mai veche!

Palate somptuoase, zile petrecute doar în petreceri cu festinuri pantagruelice, nopți transformate în zile, ca și cum ar fi fost ultimele pe pământ, cu excese sexuale – pe scurt, o existență petrecută în desfrâu. Așa s-au consumat primii 40 de ani din viața lui Alvise Corner (cunoscut mai ales sub numele italianizat Luigi Cornaro, prenumele Alvise reprezintă varianta venețiană a lui Ludwig, de aici, traducerea Luigi).

Născut la Veneția, Luigi și-a petrecut mare parte din tinerețe în Padova, de unde, plecând de la o modestă moștenire primită pe linie maternă, a început să acumuleze avere. Cu o minte ascuțită și inventivitate, și-a legat numele de diferite proiecte, în special din domeniul hidraulic sau arhitectural. Inteligența, câștigurile, faima, dar și poziția de consilier financiar al episcopilor de Padova l-au transformat într-unul dintre personajele în vogă din Republica Venețiană. Pasionat de frumos, a recunoscut talentul unora dintre contemporani, susținându-le arta. Lui Tintoretto (1518 – 1594), poate unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți

Portretul lui Luigi Cornaro
realizat de Tintoretto...

ai școlii venețiene renascen-tiste, i-a comandat un portret; arhitectului și pictorului Gio-vanni Maria Falconetto (1468 – 1535) i-a asigurat mai multe contracte de ridicare de vile particulare și monumente, inclusiv pentru el însuși.

La îndemnul medicilor a fost obligat să-și schimbe radi-cal existența. „Trebuie să alegi: un regim drastic sau moartea!” – i-ar fi decretat aceștia. Corpul nu îi mai rezista, durerile îl copleșeau, suflul îi era din ce în ce mai greu, iar nopțile agitate, aproape fără odihnă – toate i-au dictat că trebuia să se oprească.

Astfel au apărut așa-numitele *Discursuri despre o viață trăită cu sobrietate* (sau *Arta unei vieți îndelungate*) – o culegere de patru calupuri de texte, publicate în 1558, 1561, 1563 și 1565. Și toc-mai acei ani de apariție au determinat schimbarea anului nașterii autorului... Pentru a câștiga cât mai multă notorietate, demonstrând că tocmai regimul alimentar recomandat i-a adus senectutea, Cornaro sau poate chiar și cei care i-au tipărit lucrările au venit cu date mai... îndepărtate și puțin plauzibile variante: 1467 sau 1464 sau mai credibila 1484. Plecând apoi de la acele date, autorul s-a putut lăuda că a atins și chiar ar fi depășit borna de 100 de ani!

UN ITALIAN PREDĂ LECȚII CULINARE ENGLEZILOR

Aceasta s-ar fi datorat în exclusivitate noii sale vieți temperate. „Îmbătrânim, deodată, înainte chiar de a putea gusta cu adevărat plăcerea de a fi tineri” – sub auspiciul acestei aprecieri moraliza-toare își începea Cornaro tratatul. Și continua în aceeași linie: „Și tot acest timp, care ar fi trebuit să fie vara vieții noastre, se transformă în chiar începutul iernii.” Venețianul descoperise soluția perfectă – cea care ține la distanță ridurile și părul cărunt: restricțiile alimentare stricte.

Și-a fixat cu meticulozitate un barem pe care nu trebuia să îl depășească niciodată: 350 g de alimente, dar și circa 400 ml de vin pe zi – băutură pe care o aprecia foarte mult, considerând-o chiar

... și autoportretul pictorului

„laptele matern al celor mai în vârstă”!

Pentru a trăi cât mai mult, sfatul era unul destul de simplu, dar aproape imposibil de urmat pentru omul de rând. „Mân-cați numai ceea ce este foarte bun și foarte proaspăt, dar în cantități reduse.” În cele 350 g zilnic consumate intrau mai ales alimente comune, precum „ouăle de-abia scoase din cui-bar”, carne de vițel, ied, oaie, potârniche, pui sau porumbel.

Prin scrierile sale, Cornaro a încercat să demitizeze opinia „nerezonabilă”: un bărbat ce atinge vârsta de 65 de ani putea fi considerat mai degrabă

mort, decât viu! „Voi demonstra – sublinia el – că toți se înșală. Și voi demonstra pe mine, deoarece dorința mea este ca toți să atingă măcar vârsta mea, care este cea mai frumoasă perioadă trăită.” În ultimele *Discursuri* publicate (1563 și 1565), s-a prezentat ca un bărbat încă în putere, care nu avea nevoie de ajutor pentru a se întreține, fiind mereu înconjurat de prieteni mai tineri, cărora le putea face față cu brio. Pe aceștia din urmă, îi sfătuia să nu ia viața în derâdere, nesocotind senectutea și strictețea unui regim în toate, deoarece doar atunci bărbatul atinge punctul culminant al experienței și înțelepciunii.

Tratatul lui Cornaro a devenit, destul de re-pede, unul dintre cele mai influente lucrări cu

Vila Dei Vescovi, opera arhitectului și pictorului Giovanni Maria Falconetto

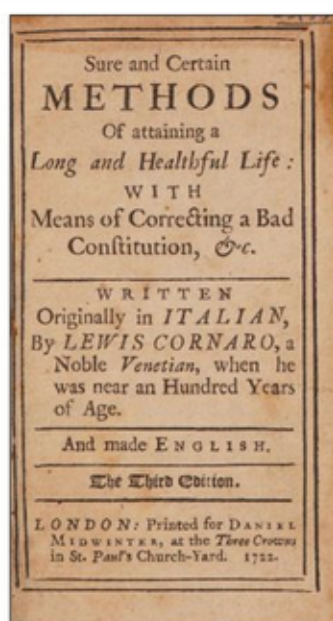
sfaturi despre viață din vremea Renașterii. Și nu numai... Un veac și mai bine mai târziu, în 1711, în paginile publicației *The Spectator* (care a apărut doar doi ani, 1711 – 1712), eseistul și politicianul britanic Joseph Addison (1672 – 1719), după ce a parcurs traducerea publicată în 1702, a lăudat autodisciplina venețianului, subliniind că tocmai aceea moderatie în tot și în toate i-au adus, la 8 mai 1566, un sfârșit liniștit: „fără durere sau agonie, a trecut în neînțelegere precum ar fi căzut într-un somn adânc“!

La doar cinci decenii distanță, o altă voce, provenită tot din spațiul Italiei, avea să se ridice în apărarea unui regim sănătos. De astă dată, *The Fruits, Herbs and Vegetables of Italy* (Fructele, mirodeniile și legumele Italiei, 1614) apărută în Anglia avea să fie concepută ca un adevărat strigăt de indignare cu privire la dieta englezilor. Aceasta puna prea mult accent pe cărnuri, în detrimentul verdețurilor, cele pe care Giacomo Castelvetro (1546 – 1616) le considera „aducătoare de sănătate“.

Dar cum a ajuns un italian să le dea lecții culinare englezilor?! Povestea lui Giacomo Castelvetro, unul dintre fiii unui bogat bancher din Modena, este, la rândul-i, ieșită din comun.

VERDEȚURILE ȘI SĂNĂTOASA DIETĂ MEDITERANEANĂ

Despre primii ani de viață se cunosc destul de puține. Odată atinsă adolescența, situația lui Giacomo și a fra-

Pagina de titlu a ediției în limba engleză a cărții lui Cornaro și o ilustrație din carte

telui mai mare, Lelio, s-a schimbat radical, notează Luigi Firpo într-un dicționar dedicat personalităților Italiei. Părinții, spirite libere, fuseseră atrași de ideile reformei protestante. Păcat de moarte în acele vremuri. Astfel că, atunci când autoritățile au aflat, singura soluție, cel puțin pentru băieți, a fost fuga. După cum ar fi mărturisit ulterior, frații au părăsit Modena pe spatele unui măgăruș, la 28 martie 1564, cu doar câteva lucruri în desagă. Și-au găsit adăpost, inițial, la Geneva, în locuința unui unchi. Împreună cu acesta, au întreprins mai multe călătorii, intrând în contact cu obiceiuri, limbi și oameni diferiți, la Lyon sau la Basel (în ultimul oraș, urmând și câteva cursuri universitare). După decesul unchiului, survenit la 21 februarie 1571, Giacomo

se hotărâse să se stabilească la Basel. De la familie, din Modena, nu primea decât o sumă modestă, deoarece era considerat „vagabond“; suma se mărea doar dacă se întorcea în orașul natal. Pasionat de limbi străine, începuse să studieze germana. Grație acesteia, a intrat în contact cu câțiva literați locali, care l-au recomandat membrilor Bisericii exilaților din Anglia.

Ajuns, în 1574, pe tărâm britanic, profesor în căutare de învățăcei, a găsit repede un post stabil la Sir Roger North (1530 – 1600), unde a primit sarcina de a-i preda fiului cel mare, John, limba italiană și

Joseph Addison

Sir Roger North

Giacomo Castelvetro

bunele maniere. Alături de acesta, Giacomo a trăit o viață palpitantă, mereu pe drumuri, cutreierând Italia natală, dar și prin diferite orașe din Germania, Scoția, Danemarca, Suedia, Franța sau Elveția.

Cu toate că a fost mereu fascinat de locuri și oameni noi, gândul i-a rămas la țara natală și la sănătoasa dietă mediteraneană. Cum văzuse prin toate locurile vizitate că oamenii nu acordau atenție plantelor în alimentație, ci le foloseau doar pentru decoruri, Castelvetro s-a decis să aștearnă pe hârtie tot ceea ce își amintea despre ingredientele de bază din bucătăria italiană, descriindu-le, în funcție de anotimpul de apariție, cultivarea, dar, mai ales, rețetele cele mai indicate de a fi pregătite pentru o viață sănătoasă. Primăvara, printre vedete s-au numărat spanacul (gătit destul de simplu, fiert și apoi sotal cu ulei și aseasonat cu piper și sare) și sparanghelul – pe care îl considera întru-totul aducător de forță și energie, fie fiert, fie gratinat, cu puțin parmezan, suc de portocale amare (așa-numitele portocale de Sevilla) sau oțet. Vara – feniculul, ruda țelinei, se dovedea „incredibil de

aducător de sănătate“, îmbunătățind digestia sau respirația greoaie, din nou preparat simplu, fiert în apă și aseasonat cu ulei și oțet.

De departe, după cum cita și proverbul natal – „primăvara este pentru ochi, iar toamna pentru gură“ –, următorul anotimp era cel care le aducea pe cele mai savuroase și sănătoase: salata verde, varza (nu mai puțin de patru tipuri: cu frunză ascuțită, varza-Savoy; cea comună, verde; cea albă) sau conopida (pentru Castelvetro cea mai gustoasă metodă de a o prepara fiind într-o supă, cu bucățele de pâine, brânză maturată și piper).

Pentru vremea de iarnă, Castelvetro le recomanda englezilor, din propria experiență, salata de varză (Giacomo povestea că, odată, când se afla în Franța, cum nu au găsit nimic prin grădini, o doamnă s-a oferit să le pregătească o asemenea salată, tăiată foarte subțire, și a rămas uimit de cât de apetisantă a fost!), ceapa coaptă în cenușă, dar și rarele și delicioasele trufe, ale căror calități de-a dreptul mistice le-a recunoscut însuși poetul Petrarca. ■

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

SCRISORI DIN EXIL

Încheiem aici prezentarea documentului din 26 septembrie 1958 (Magazin istoric, nr. 1 – 2/2026), păstrat în Fondul Constantin Vișoianu, la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, pe care l-am putut reproduce mulțumită doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU. Este o dare de seamă despre activitatea Comitetului Național Român.

Pe lângă distribuirea acestor memorii și rezoluții, membrii Comitetului General al Adunării Națiunilor Europene Captive se vor prezenta șefilor diferitelor delegațiuni naționale la Națiunile Unite pentru a cere sprijinul tuturor în vederea includerii pe ordinea de zi a Adunării Națiunilor Unite a situațiunii țărilor noastre. Aceasta este o cerere permanentă pe care Adunarea Națiunilor Europene Captive o prezintă cu orișice prilej tuturor guvernelor libere. Marile democrații occidentale, deși ne-au făcut adesea făgăduieli, nu au cerut până acum înscrierea acestor chestiuni pe ordinea de zi a Națiunilor Unite. Nu suntem optimiști nici de data aceasta. Sperăm totuși că discuțiunea în legătură cu Ungaria [este vorba despre revolta din Ungaria, ce avusese loc cu doi ani înainte] ce va avea loc în curând va îngădui multor oratori să dea o extindere acestor chestiuni vorbind de toate țările subjgate astăzi de Rusia Sovietică.

Sire,

Situațiunea internațională, din nenorocire, nu este mai prielnică țărilor noastre decât a fost până acum. Rusia Sovietică, profitând fără încetare de slăbiciunea Alianței occidentale, continuă cu vigoare atât propaganda sa, cât și atacurile împotriva așezărilor occidentale în lume. Astfel, Rusia Sovietică deschide probleme noi în zonele intereselor Aliaților occidentali, impunându-le griji de apărare, fără a le da răgazul acestor Aliați occidentali să se ocupe de pozițiunile ilegite ale Rusiei Sovietice. Aliații occidentali, cu slabe reflexe de apărare, împărțiți între ei asupra diferitelor probleme, animați de o dorință de

Constantin Vișoianu, fotografie din 1932, publicată în ziarul Adevărul

pace ce trece dincolo de limita prudenței, nu fac decât să se apere, cu puțin succes de altfel, și nu îndrăznesc să ia o inițiativă împotriva agresiunilor sovietice.

Cum amenințarea sovietică a ajuns la marginile perimetrului de securitate american, să sperăm că, încet încet, națiunea americană va începe să simtă gravitatea situației și să organizeze o politică mai activă, mai curajoasă și deci mai utilă.

Sunt cu cel mai profund respect,

Sire,

Al Majestății Voastre

Prea plecat și prea supus servitor.

Președintele Comitetului Național Român

Constantin Vișoianu

RĂZBOIUL CRIMEII (1853 – 1856)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL: 1) Principalul port militar din Crimeea, cucerit de aliați în urma unui asediu desfășurat între 17 octombrie 1854 și 11 septembrie 1855. 2) Mică fortăreață de la Gurile Dunării, cucerită de muscali, odată cu Tulcea, la 23 martie 1853, și ocupată până în octombrie 1854 – La intrarea în Dobrogea! 3) Codul ISO al monetei liras – Toponimul din numele Regimentului 97 Infanterie din armata britanică, recrutat în principal din Irlanda, care a suferit pierderi grave pe frontul din Crimeea. 4) International Congress of Medical Sciences (abr.) – Lev Tolstoi – Nota șapte la muzică! 5) Inventator francez care a reorganizat sistemul de aprovizionare al spitalelor armatelor aliate, inventând un cuptor portabil și instaurând practica ca fiecare regiment să aibă și un bucătar (Alexis Benoit, 1810 – 1858) – Avânt, doctrină militară preferată de armata rusă, conform căreia șarja cu baioneta era mai importantă decât schimbul de focuri. 6) Centru în estuar! – Piesă de artilerie,

Războiul Crimeii fiind unul dintre primele conflicte în care au fost folosite astfel de piese cu țeava ghintuită. 7) Genă umană – Ambasador otoman în ținuturile cercheze, însărcinat de Poartă să acorde ajutor militar locuitorilor acestora pentru a se răscula împotriva Rusiei în mai 1854, inițiativă la care s-au împotrivit ceilalți aliați (Bei Zaneqo, 1798 – 1860). 8) Regiune europeană de unde au provenit aproximativ 18.000 de soldați aliați, trimiși de Regatul Sardiniei și Piemontului – Punctul de trecere al unui râu, cele de pe Alma având o importanță deosebită în cadrul bătăliei de la 20 septembrie 1854. 9) Fregată britanică, nava-amiral a flotei comandate de contraamiralul Fremantle, ce asigura transportul trupelor din Balaclava. 10) Marele vizir otoman care a reprezentat și a semnat tratatul de pace în numele Porții (Mehmed Emin, 1815 – 1871) – Reședința lui Ahmed Pașa, guvernator otoman din nordul Africii, care a trimis 7.000 de militari pe fronturile de la Dunăre și din Caucaz.

VERTICAL: 1) Fortăreață otomană de pe malul drept al Dunării, asediată fără succes de ruși între 11 mai și 23 iunie 1854, eșecul obligându-i să se retragă din Principatele Române (var.). 2) General-maior britanic, care s-a remarcat în bătăliile de pe râul Alma și de la Inkerman și a murit de holeră la 24 iunie 1855 (James Bucknall Bucknall). 3) Cea mai mare navă franceză, deosebit de greu de manevrat, care a participat la lupte – Inspectorul general al spitalelor armatei britanice, care a trimis soldați bolnavi de holeră din spitalele din Varna în cele din Crimeea, răspândind epidemia pe front (John, 1795 – 1866). 4) Mică ustensilă de oțel, utilizată la pușca de tip M1856, apărută după război în armata rusă, ce permitea tragerea mai rapidă – Al treilea fiu al lui Adam și Eva – Feline cu care au fost comparați soldații britanici, inclusiv de Marx și Engels, în comparație cu generalii „măgari”. 5) Între piscuri! – Marea putere care a început războiul, invadând Principatele Române și atacând flota otomană din portul Sinop. 6) Revoluționar pașoptist care a participat la planificarea unei insurecții în Principatele Române împotriva ocupanților ruși (Christian, 1808 – 1884) – Non existență. 7) Armată, instituție înființată în Principatele Române după Mica Unire – Cară (imp.). 8) Prințesă din familia nobiliară baltică, cu origini germane (Dorothea von..., 1785 – 1857), care a facilitat comunicarea informală între părțile combatante. 9) Port aflat în Ucraina, bombardat de aliați la 22 aprilie 1854, ceea ce le-a permis să navigheze nestingheriți pe Marea Neagră – Pușini, asemenea veteranilor care au primit Crucea „Victoria”, medalie creată în timpul războiului, decernată doar de 111 ori în acest conflict. 10) Căpitanul fregatei britanice HMS „Furious”, trimis să-l ia pe consulul britanic dintr-un port de la Marea Neagră, însă rușii, trăgând asupra navei, au provocat o replică din partea aliaților, care au bombardat portul la 22 aprilie 1854 (William, 1811 – 1895).

Dicționar: LTL, RRH, SET.

Andrei OPREA

DIALOG CU CITITORII

DIFUZAREA REVISTEI

În ultimele luni, mai mulți cititori ne-au semnalat că revista noastră se găsește din ce în ce mai greu la chioșcurile de ziare. În fiecare număr, în subsolul acestei pagini, puteți găsi mai multe modalități prin care se poate obține revista.

Puteți de asemenea achiziționa numere din ultimii doi ani ale revistei prin virament bancar sau mandat postal, trimițându-ne contravaloarea prețului numărului respectiv, plus 5 lei transportul. Viramentul bancar se face în contul nostru deschis la B.C.R., Sucursala Unic RO10RNCB0080005630130001. Pentru plata prin cont bancar, vă rugăm să ne trimiteți dovada efectuării ei pe adresa de e-mail: mistoric@gmail.com. Mandatele postale se trimit la adresa: Gheorghiță Puiu Anghel, O.P. Tunari, Strada Mihai Eminescu, nr. 1, com. Tunari, jud. Ilfov.

Unii cititori ne-au rugat să le confirmăm datele abonamentului pe care l-au realizat prin intermediul Poștei Române. Noi nu avem acces la această bază de date. În fiecare lună, redacția noastră trimite numărul de exemplare solicitate de Poșta, care apoi le distribuie abonaților.

În caz că apar întârzieri mai lungi de două săptămâni în primirea revistei, vă rugăm să ne semnalati la numerele de telefon amintite în subsolul paginii sau pe adresa de e-mail. Putem să depunem o reclamație scrisă pentru soluționarea cazului dumneavoastră. Vă rugăm să ne specificați numele abonatului, adresa postală

și, dacă ați păstrat chitanța abonamentului, data, seria și numărul ei, precum și numărul facturii.

Vă rugăm de asemenea să ne semnalati dacă revista pe care ați achiziționat-o, fie de la chioșc, fie prin abonament postal, are pagini lipsă, dublate, inversate sau conține erori asemănătoare. Dacă aveți posibilitatea, vă rugăm să ne transmiteți astfel de exemplare la sediul redacției, noi retrimițându-vă un exemplar fără defecte.

AMINTIREA LUI BĂRNUȚIU

Doamna profesoară MARIA MIRGHESIU din Bocșa, jud. Sălaj, ne scrie: Simion Bărnăuțiu a fost faimos revoluționar la 1848. Primii pași i-a făcut în Bocșa.

Împreună cu clasa mea de la școala satului, am amenajat parcul din Bocșa, acum 68 de ani, în 1958. De atunci, acolo este comemorat Bărnăuțiu. Eram deja profesoară când am participat cu mult entuziasm la inaugurarea statuii sale din acest parc în 1967. Am participat apoi cu emoție la deschiderea, în fosta mea grădiniță din Bocșa, a muzeului lui Bărnăuțiu, în 1985.

CERERI ȘI OFERTE

Domnul VALENTIN ȘAPCĂ dorește să achiziționeze numerele 3 – 5/1996 ale revistei noastre. Poate fi contactat la numărul de telefon: 0752.855.284. ■

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

CONTENTS (Romanian History) N. Iorga The memory of lost Bessarabia ● I.-A. Pop Stephen the Great, the defender of Moldavia and of Christendom (II) ● C. Nițulescu Military attachés investigated by the Securitate ● V. Corduneanu "The Lady from Câmpina", a German production with exterior shots filmed at Câmpina ● D. Lupu Stories of Bucharest: One of the first works of universal history translated in Wallachia ● H. Neubacher, C.M. Florian Nazi Germany needs Romanian oil (IV) ● M.E. Ionescu 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XXXVI) ● B. Șendrea How the agrarian reform was implemented in Transylvania, following the Great Union ● A. Spânu Queen Maria and Alexandru Marghiloman (II) ● E.D. Popescu Louis Louis-Dreyfus, a French honorary consul close to Queen Maria ● F.N. Ardelean The castles and fortresses of the Principality of Transylvania ● M. Radu An invitation to the Academy Library: A map of Transylvania, made by cartographer and globemaker Vincenzo Maria Coronelli ● I. Schipor What happened to the cultural treasures returned by the Soviets in 1956 (III) ● O.A. Coviltir, I. Iliescu The Soveja Mausoleum, built in honour of the fallen of the First World War ● In Bucharest, 50 years ago ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXXXIX)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Н. Йорга Память о потерянной Бессарабии ● И.-А. Поп Стефан Великий, защитник Молдовы и христианства (II) ● К. Ницулеску Военные атташе, преследуемые Секуритате ● В. Кордуняну «Принцесса из Кымпина», немецкий фильм, который снимался на городской природе этого города ● Д. Луну Истории Бухареста: одно из первых произведений по всемирной истории, переведенное в Валахии ● Г. Нойбахер, К.М. Флориан Румынская нефть необходима нацистской Германии (IV) ● М.Е. Ионеску 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XXXVI) ● Б. Шендря Аграрная реформа в Трансильвании после Великого объединения ● А. Спъну Королева Мария и Александру Маргилман (II) ● Е.Д. Попеску Луи Луи-Дрейфус, французский почётный консул, близкий к королеве Марии ● Ф.Н. Арделян Крепости и укрепления принципата Трансильвании ● М. Раду Приглашение в Библиотеку Академии: карта Трансильвании, созданная картографом и изготовителем земных и небесных глобусов Винченцом Марией Коронелли ● И. Скипор Что случилось с культурными ценностями, возвращёнными Советским Союзом в 1956 г.? (III) ● О.А. Ковилтир, И. Илиеску Мавзолей Совежа, посвящённый погибшим в Первой мировой войне ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● Румынские документы в Институте Гувера (CCXXXIX)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

magazin istoric

519483841040081 26003